

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо організації й проведення педагогічної практики
для студентів спеціальності 7.010103
«Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання»**

**Луганськ
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
2010**

УДК 371.133:371.381(076)
ББК 74.263р3
М54

Рецензенти:

- Жовтан Л. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної математики Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.
- Дітковська С. В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туризму Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

М54 **Методичні** рекомендації щодо організації й проведення педагогічної практики / уклад.: В. В. Бурдун, Г. О. Козуб, І. С. Котєнєва, Г. Г. Вороніна ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 164 с.

Методичні рекомендації розроблені з метою надання допомоги студентам спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» в проходженні педагогічної практики. Вони містять програму педагогічних практик на 3, 4 і 5 курсах, завдання на практику, методичні рекомендації щодо проходження практики, вимоги до оформлення звітної документації, зразки документації, розподілення балів за рейтинговою системою оцінювання, критерії оцінювання результатів педагогічної практики.

УДК 371.133:371.381(076)
ББК 74.263р3

*Рекомендовано до друку навчально-методичною радою
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 3 лютого 2010 року)*

© Бурдун В. В., Козуб Г. О.,
Котєнєва І. С., Вороніна Г. Г., 2010
© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010

Вступ

У системі професійного становлення вчителя трудового навчання важливу роль відіграє педагогічна практика, яка є необхідною ланкою й завершальним етапом теоретичної і практичної підготовки студентів до педагогічної роботи в школі.

У процесі педагогічної практики перевіряються на міцність теоретичні знання, практичні вміння й навички студентів, набуті ними під час навчання у вищому навчальному закладі, розвиваються творчі й дослідницькі здібності, педагогічна майстерність. Важливого значення набуває виховання інтересу й любові до професії вчителя трудового навчання, розвиток комунікативної культури майбутніх учителів, формування навичок педагогічної взаємодії й співробітництва, потреби в професійному самовдосконаленні.

Педагогічна практика проводиться в навчальних закладах, які мають договір з ЛНУ імені Тараса Шевченка про проведення практик і гарантують якісні умови й рівень проходження практики для студентів-практикантів. При цьому серед навчальних закладів обираються ті, які мають належну матеріальну базу і в яких працюють вчителі, що мають досвід і категорію не нижче першої (зразки гарантійного листа й договору містяться в додатках А і Б).

Керівництво педагогічною практикою здійснює випускаюча кафедра. З викладачів цієї кафедри призначається керівник практики й методисти зі спеціальності. На 4 і 5 курсах, окрім завдання зі спеціальності, студенти отримують завдання з педагогіки й психології, а на 5 курсі – ще й з інформатики. З цих кафедр також призначаються методисти, які відповідають за виконання студентами програми практики з цих предметів.

Педагогічна практика на передвипускному курсі проводиться в 5–7 класах шкіл, на випускному курсі – у 8–12.

Режим роботи студентів-практикантів визначається керівниками практики. Студенти-практиканти організують свою діяльність відповідно до Статуту школи, виконують Правила внутрішнього розпорядку школи, правила охорони праці, розпорядження адміністрації школи й керівників практики.

За невиконання вимог адміністрації школи й керівників педагогічної практики студент-практикант звільняється від практики. Студент, якого було звільнено від практики або робота якого була визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав навчальний план. Відповідно за рішенням директорату може бути призначено

повторне проходження педагогічної практики без відриву від навчальних занять в університеті.

Під час проходження практики студенти 4 курсу повинні зібрати теоретичний і практичний матеріал до своїх курсових робіт з теорії та методики трудового навчання.

Ці методичні рекомендації розроблені відповідно до Положення про проведення педагогічної практики студентів вищих педагогічних закладів України й нормативних документів Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Вони є основним навчально-методичним документом, який регламентує діяльність студентів та методистів під час проведення пасивної та активної педагогічної практики зі спеціальності. Згідно з цими рекомендаціями проходять практику студенти 3, 4, 5 курсів спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання».

Успіх педагогічної практики значною мірою залежить від якості навчально-виховної роботи в школі, рівня роботи її педагогічного колективу, його ставлення до студентів. Завдання педагогічного колективу шкіл полягають у тому, щоб навчити студентів педагогічної майстерності, ознайомити їх з педагогічним досвідом, у захопленні їх педагогічної професією, у привчанні до кропіткої творчої праці через включення в цю працю.

Обов'язки студента в період педагогічної практики

1. Студент зобов'язаний знаходитися в школі щодня по 6 годин.
2. Студент повинен вчасно виконувати усі види робіт, які передбачені програмою педагогічної практики.
3. Ефективно використовувати час практики, ретельно готуватися до кожного заняття й проведення різноманітних заходів.
4. Під час проведення занять студент повинен постійно підвищувати рівень проведення занять, застосовувати різноманітні засоби і методи навчання.
5. Студент повинен сам суворо дотримуватися правил техніки безпеки під час проведення практичних і лабораторних робіт і вимагати цього від підлеглих йому учнів.
6. У ході практики студент зобов'язаний вести педагогічний щоденник, у якому здійснювати аналіз своєї навчально-виховної роботи, фіксувати результати спостережень.
7. Систематично працювати над збагаченням своїх психолого-педагогічних і спеціальних знань з предмета.

8. Студент-практикант зобов'язаний бути взірцем моралі, гуманності, дисциплінованості, організованості та працьовитості.
9. Практикант підкоряється правилам внутрішнього розпорядку школи, у якій він проходить практику, розпорядженням адміністрації школи й керівників практики. У випадку невиконання вимог, які висуваються до практиканта, він може бути відсторонений від проходження практики.
10. Після завершення практики студент зобов'язаний вчасно здати звітну документацію методистам.

Обов'язки керівника практики

1. Установлює зв'язок зі школами, розподіляє студентів по школах.
2. Організує й проводить настановну й підсумкову конференцію.
3. Контролює роботу методистів щодо організації й керівництва роботи студентів на практиці.
4. Забезпечує усунення недоліків в організації та керівництві діяльністю практикантів.
5. Контролює роботу студентів, вибірково відвідуючи школи.
6. Вивчає звітну документацію практикантів і методистів, організує підведення підсумків практики на підсумковій конференції.
7. Складає звіт за підсумками педагогічної практики.
8. Вносить пропозиції щодо вдосконалювання організації й проведення педагогічної практики.

Обов'язки методистів

1. Проводять інструктивно-методичну роботу з учителями, класними керівниками й адміністрацією школи.
2. Методисти зі спеціальності розподіляють студентів по класах.
3. Контролюють виконання студентами плану педагогічної практики, затверджують їхні індивідуальні плани.
4. Відвідують уроки практикантів за фахом, класні години і позакласні заходи.
5. Проводять у ході практики консультації зі студентами.
6. Аналізують звітну документацію студентів про роботу під час практики й виставляють оцінки.
7. Складають звіт про педагогічну практику й надають його керівнику практики. У своєму звіті вносять пропозиції щодо вдосконалення педагогічної практики.

Педагогічна практика на 3 курсі

Тривалість практики – 1 тиждень у 6 семестрі

Завдання практики

1. Збагачення практикантів психолого-педагогічними й спеціальними знаннями.
2. Формування й розвиток у майбутніх учителів педагогічних умінь та навичок, соціально й професійно значущих якостей особистості.
3. Виховання в студентів стійкого інтересу та любові до професії вчителя трудового навчання, потреби в педагогічній самоосвіті й професійному самовихованні.
4. Формування творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності.
5. Розвиток умінь спостерігати й аналізувати навчально-виховну діяльність, яка проводиться в школі.
6. Вивчення та аналіз досвіду організації навчально-виховної, навчально-методичної та психолого-педагогічної діяльності вчителя трудового навчання.
7. Знайомство студентів з навчальними майстернями, кабінетами обслуговуючої праці, їх станом, правилами розміщення обладнання, інструментів, наочним приладдям і засобами навчання, які використовуються в майстернях і кабінетах.

Зміст практики

1. Знайомство із завданнями й основними напрямками роботи школи на сучасному етапі.
2. Розподіл студентів по класах.
3. Екскурсія по школі.
4. Ознайомлення з навчальними програмами, календарними планами, навчальними й методичними посібниками з трудового навчання й креслення.
5. Відвідування 4-х уроків трудового навчання в різних класах, 2-х уроків креслення, 2-х уроків з інших предметів.
6. Проведення аналізу уроку трудового навчання.
7. Знайомство з роботою різноманітних гуртків, методикою проведення гурткової роботи.
8. Вивчення й аналіз навчальних майстерень або кабінетів обслуговуючої праці, наочного приладдя з трудового навчання й креслення. Виконання лабораторної роботи.
9. Збір матеріалу й виконання індивідуального завдання.

Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики

Педагогічна практика починається із зустрічі з керівництвом школи, учителями трудового навчання й креслення класів, за якими будуть закріплені практиканти. У процесі цієї зустрічі висвітлюється коло завдань, які стоять перед практикантами.

Однією з основних цілей педагогічної практики на 3 курсі є ознайомлення студентів з матеріальною базою навчальних майстерень і кабінетів обслуговуючої праці, яка повинна забезпечувати належний рівень проведення занять. Студенти повинні ознайомитися з наявністю й станом обладнання, його розташуванням у майстерні або кабінеті. Крім того, студенти повинні ознайомитися з навчальними й методичними посібниками, технічними і наочними засобами навчання.

Студентів необхідно ознайомити з календарно-тематичними планами вчителів трудового навчання й креслення, з планами-конспектами уроків. Головна роль в ознайомленні студентів з роботою вчителя з планування й підготовки, яка передусе проведенню кожного уроку, належить учителям трудового навчання й креслення. З першого ж дня свого перебування в школі студенти повинні відчувати, що в роботі вчителя необхідна чітка організація праці, творчість, науковість, а іноді й імпровізація.

Не менш важливою метою є ознайомлення студентів з методикою проведення уроків трудового навчання й креслення вчителями тих шкіл, де проходить практика. При відвідуванні свого першого уроку студенти повинні: спробувати виявити структуру уроку; скласти загальне враження від уроку; виявити цілі, які поставив перед учнями вчитель на початку уроку; ознайомитися з методикою викладання нового матеріалу та методів закріплення знань; правилами користування наочними засобами навчання; ознайомитися з методикою проведення інструктажів, організацією самостійної роботи та підведенням підсумків уроку.

Крім того, студентів необхідно націлити на встановлення взаємозв'язку між конкретним уроком і загальними цілями та завданнями навчально-виховного процесу, які визначені програмою з предмета.

Дуже важливим моментом практики на 3 курсі є знайомство студентів з роботою гуртків. Студенти повинні досконало вивчити програми гуртків, методику проведення гурткової роботи, технічну документацію, відвідати заняття й прослідкувати особливості їх проведення. Необхідно звернути також увагу на такі болючі в наш час питання, як джерела постачання матеріалів, інструментів, іншого

приладдя для якісного проведення гурткової роботи, з'ясувати питання подальшої долі виготовлених виробів.

Таким чином, по завершенні практики студенти повинні мати загальне уявлення про систему роботи вчителя трудового навчання, креслення, знати організацію шкільних майстерень або кабінетів обслуговуючої праці, уміти використовувати наочне приладдя, мати досвід проведення уроків трудового навчання, креслення.

Перелік звітної документації

1. Лабораторна робота.
2. Індивідуальне завдання (обсяг 7–10 сторінок).
3. Аналіз уроку трудового навчання.
4. Щоденник.
5. Календарні плани вчителів трудового навчання й креслення.

Усі документи, крім щоденника, виконуються на аркушах формату А4.

Уся звітна документація практикантів, які проходили практику в одній школі, складається в одну картонну папку із зав'язками. На лицьову сторінку папки наклеюється титульний аркуш, надрукований українською мовою (додаток В). Після завершення практики папка здається методисту зі спеціальності.

Зразки звітної документації

Лабораторна робота

Тема: Аналіз шкільних майстерень або кабінетів обслуговуючої праці

Мета. Ознайомитися зі шкільними майстернями або кабінетами обслуговуючої праці, провести аналіз приміщень щодо відповідності їх санітарно-гігієнічним нормам; перевірити наявність обладнання, інструментів, приладдя, технічних і наочних засобів навчання, їхньої відповідності нормативним вимогам.

Завдання

1. Провести аналіз навчальних майстерень або кабінетів обслуговуючої праці, заповнити таблицю, у якій обов'язково вказати нормативні й фактичні дані з кожного пункту.
2. Після заповненої таблиці студент повинен дати ґрунтовний аналіз стану справ у майстерні (кабінеті) і внести пропозиції щодо поліпшення ситуації в цих приміщеннях.

**Аналіз
навчальних майстерень (кабінету обслуговуючої праці)
ЗОШ № _____ м. Луганська**

№ з/р	Нормативні дані	Фактичні дані
1.	<p><i>Площа:</i> а) майстерні з обробки деревини _____ б) майстерні з обробки металу _____ в) кабінету обслуговуючої праці _____ г) інших приміщень (якщо вони є) з указівкою їх назви й призначення _____</p>	
2.	<p><i>Характер приміщення майстерень (будинку)</i> а) типове; б) не типове (окремий будинок); в) прибудова до основного будинку.</p>	
3.	<i>Поверховість майстерні</i> _____	
4.	<i>Характер підлоги в приміщеннях</i> _____	
5.	<i>Природна освітленість $S_{вікон} / S_{підлоги}$</i> _____	
6.	<i>Система вентиляції</i> _____	
7.	<p><i>Обладнання</i> Опис назв і типів обладнання, їхня кількість, стан (по кожному приміщенню майстерень) _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
8.	<p><i>Інструменти (прибори) та пристосування</i> Забезпечення школи інструментами (приборами) та пристосуваннями по кожній майстерні або кабінету обслуговуючої праці _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
9.	<i>Наочне приладдя</i> _____	
10.	<i>Технічні засоби навчання</i> _____	

Теми індивідуальних завдань

1. Скласти план майстерні з обробки деревини, слюсарно-механічної майстерні або кабінету обслуговуючої праці (У планах, виконаних у масштабі на креслярському аркуші формату А3, з використанням креслярського приладдя, показується все обладнання майстерень (кабінету), меблі, відстань між ними, відстань від верстатів до стін, ширина проходів, а також приводиться сумарна площа вікон і висота приміщення).

2. Правила дотримання норм техніки безпеки й санітарно-гігієнічних вимог у майстерні (кабінеті обслуговуючої праці).

3. Естетичні та ергономічні вимоги до оформлення майстерні (кабінету).

4. Електрообладнання кабінету або майстерень: розміщення понижуючого трансформатора, розподільного щита, контуру заземлення, кабелів до верстатів, електропроводки до робочих місць для електротехнічних робіт, до вентиляції й освітлення. Оцінка електрообладнання з погляду техніки безпеки й нормативних даних.

5. Вимоги до розміщення в майстернях верстатів. Зробити аналіз нормативних вимог і фактичних даних.

6. Аналіз робочих місць учнів: відповідність фактичних даних нормативним вимогам, методичним рекомендаціям. Зробити план робочих місць майстерні (кабінету).

7. Аналіз робочого місця вчителя. Зробити план цієї частини майстерень (кабінету). Показати розташування робочого місця вчителя відносно дверей, вікон, шаф та ін. Зробити порівняльний аналіз нормативних вимог, методичних рекомендацій і фактичних даних.

8. Збереження й облік матеріалів, інструментів загального й індивідуального користування. Порядок їхньої видачі на заняття й збору після занять. Наявність і стан шаф і стелажів для збереження матеріалів, інструментів і виробів учнів.

9. Характеристика наочного приладдя (макетів, моделей, плакатів, креслень, схем тощо), яке використовується в майстернях, кабінетах обслуговуючої праці, креслення. Їхнє придбання, виготовлення, збереження.

10. Характеристика ручного електрифікованого інструмента, його наявність, стан, використання й збереження.

11. Аналіз виробів і проектних робіт, що виготовляються й виконуються учнями (оригінальність, естетичність, складність, якість обробки, відповідність програмі й віковим особливостям учнів, наявність і стан стенду з роботами учнів).

Схема аналізу уроку трудового навчання

1. *Загальні відомості про урок:* дата, клас, предмет, санітарно-гігієнічні умови.
2. *Характеристика структури уроку:* організаційна частина; актуалізація опорних знань; мотивація навчально-трудової діяльності; повідомлення теми, мети уроку; вивчення нового матеріалу; практична робота; підсумок уроку. Доцільність розподілу часу за структурними елементами.
3. *Зміст навчального матеріалу:* відповідність навчального матеріалу програмі, повнота, науковість, систематичність у викладі, зв'язок з життям, використання наочності й технічних засобів навчання, доступність, міцність і свідомість засвоєних знань, використання навчального матеріалу з виховною метою.
4. *Керівництво пізнавальною діяльністю учнів на цьому уроці:*
 - постановка перед учнями мети навчальної роботи на цьому уроці;
 - керівництво засвоєнням нового матеріалу (якими методами й прийомами формувалися уявлення, як учитель привертав увагу, розвивав спостережливість і уявлення);
 - шляхи утворення понять, осмислення правил;
 - використання індукції, дедукції, синтезу, аналізу, порівняння, узагальнення в пізнавальній діяльності учнів;
 - які прийоми використовував учитель для активізації мислення учнів;
 - у чому виявилася самостійність учнів на уроці, види самостійної роботи, їхня доцільність;
 - яка робота проводилася на уроці щодо закріплення знань і вироблення вмінь та навичок;
 - чи допомагав учитель слабким учням під час самостійної роботи, чи доцільним був цей вид допомоги;
 - чи виразної була мова вчителя, чи використовував учитель міміку та жестикуляцію;
 - які методи були використані на уроці (назвати). Чи відповідали методи навчання поставленій меті, змісту навчального матеріалу, віковим особливостям учнів, свідомому й активному засвоєнню матеріалу.
5. *Взаємини вчителя з учнями на уроці.* Відносини (ділові, офіційні, дружні, неприязні та ін.). Настрій учителя й учнів (життєрадісний, бадьорий, сумовитий, нервозний та ін.). Педагогічний такт учителя. Дисципліна на уроці.

6. *Результати уроку.* Виконання плану, досягнення поставленої мети. Освітнє й виховне значення уроку. Ваші пропозиції й зауваження щодо організації й проведення уроку.

Зразок щоденника студента.

На *титальному аркуші* зошита робиться такий запис:

Щоденник практиканта

Прізвище _____ Ім'я _____ По батькові _____

Курс _____ Спеціальність _____ Інститут _____

Початок і кінець практики (число, місяць, рік) _____

На *другому аркуші* подаються такі дані:

Практика проводиться в школі № _____ міста _____.

Практикант прикріплений до _____ класу.

Класний керівник _____.

Учитель трудового навчання _____.

Керівник педпрактики _____.

Методист за фахом _____.

Директор школи _____.

Завуч _____.

Адреса й телефон школи _____.

Далі йдуть сторінки, на яких ведуться такі записи:

1. Список учнів.
2. Розклад уроків у закріпленому класі.
3. Розклад уроків і заходів, які відвідує практикант.
4. Розклад дзвінків.
5. Записи поточної роботи ведуться згідно з планом педагогічної практики за такою формою:

Дата	Зміст роботи практиканта	Аналіз роботи практиканта

У другій колонці вказуються всі види робіт, які виконував практикант протягом дня, у третій колонці дається ґрунтовний аналіз цієї роботи.

Записи в щоденнику ведуться в хронологічному порядку. Основна увага повинна приділятися таким записам:

- аналізу педагогічного впливу вчителів на учнів;
- результатам аналізу педагогічної діяльності вчителів;
- результатам і аналізу власної діяльності;
- пропозиціям, побажанням, зауваженням, указівкам учителів, методистів, керівників шкіл;

- аналізу вивчення гурткової роботи в школі;
- аналізу вивчення документації вчителя трудового навчання та креслення.

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань

1. Ведення щоденника – 15 балів.
2. Аналіз уроку трудового навчання – 15 балів.
3. Виконання лабораторної роботи – 25 балів.
4. Виконання індивідуальної роботи – 30 балів.
5. Вивчення гурткової роботи в школі – 10 балів.
6. Вивчення документації вчителя трудового навчання – 5 балів.

Студент-практикант отримує залік, якщо він набере більше ніж 50 балів.

Педагогічна практика на 4 курсі

Тривалість практики – 6 тижнів у 8 семестрі.

Завдання педагогічної практики з трудового навчання

1. Розвиток професійних якостей особистості майбутнього вчителя трудового навчання, підготовка майбутніх педагогів до реалізації освітньо-професійних програм і навчальних планів на рівні, що відповідає державним освітнім стандартам вищої освіти.
2. Залучення студентів до безпосередньої практичної діяльності, формування в них умінь розробляти й застосовувати сучасні освітні технології, обирати оптимальні стратегії викладання у зв'язку з метою навчання, рівнем підготовки учнів.
3. Установлення та зміцнення зв'язку теоретичних знань, отриманих студентами при вивченні спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін з професійно-педагогічної діяльності.
4. Розвиток професійно-педагогічного мислення, удосконалення системи цінностей, смислової й мотиваційної сфер особистості майбутнього вчителя трудового навчання, його гуманістичної спрямованості.
5. Виявлення взаємозв'язку науково-дослідного й навчального процесів у середній та вищих школах, можливість використання сучасних наукових дослідів у якості засобів удосконалення освітнього процесу.
6. Залучення студентів до науково-дослідної роботи (дослідження проблеми з теми курсової роботи; проведення експериментальних досліджень; збір матеріалу).
7. Формування в студентів навичок:
 - планування як власної діяльності, так і діяльності учнів;
 - роботи з навчально-методичними та наочними засобами навчання, навчальною літературою й відбору матеріалу до певного уроку з урахуванням вікових та особистісних особливостей учнів класу;
 - розробки структури уроку, вибору форм і методів уроку з урахуванням різноманітних особливостей;
 - володіння різноманітними формами та методами навчально-виховної роботи;
 - підготовки, організації й проведення уроків;
 - розроблення планів-конспектів, інструкційних, технологічних карток та іншої технічної документації;
 - організації проектно-технологічної діяльності учнів;

- організації трудового виховання, професійної орієнтації школярів, педагогічної освіти батьків;
- творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності, придбання ними вмінь самостійно проводити й аналізувати уроки, самостійно ухвалювати педагогічні рішення, об'єктивно оцінювати власну діяльність та навчальні досягнення учнів;
- комунікативного спілкування, що створюють можливість кваліфіковано здійснювати професійну діяльність з урахуванням вимог педагогічної етики, принципів ділового та міжособистісного спілкування;
- уважного ставлення до особистості школярів.

Завдання педагогічної практики з педагогіки

1. Виховання інтересу й любові до професії вчителя-вихователя, формування потреби в педагогічному самовдосконаленні й самоосвіті.
2. Поглиблення та закріплення знань з психолого-педагогічних дисциплін, їх застосування в практичній навчально-виховній діяльності.
3. Формування та розвиток педагогічних умінь і навичок, якостей учителя-вихователя.
4. Оволодіння формами й методами виховної роботи з учнями середньої ланки шкіл.
5. Включення студентів у вирішення конкретних виховних завдань класу, школи.
6. Вироблення творчого підходу до педагогічної діяльності.

Завдання педагогічної практики з психології

1. Закріплення психологічних знань, здобутих при вивченні курсів загальної психології, вікової й педагогічної психології.
2. Формування та розвиток умінь розкривати індивідуально-психологічні особливості учня, які виявляються в його поведінці й навчанні, диференціювати різних учнів за ступенем вираженості певних особливостей, виявляти ставлення педагога до учня.
3. Формування творчого, дослідницького підходу при вивченні індивідуальних психолого-педагогічних карт учнів.

Професійно-педагогічні вміння студентів 4 курсу

Студент-практикант повинен уміти:

- застосовувати педагогічні знання при вирішенні педагогічних завдань з урахуванням вікових, індивідуальних, психологічних особливостей учнів, соціально-педагогічних особливостей учнівських колективів і конкретних педагогічних ситуацій;
- ретельно готуватися, старанно й професійно проводити заняття зі спеціальності;
- розробляти розгорнуті плани-конспекти уроків трудового навчання;
- відбирати навчальний матеріал, визначати структуру уроку, найбільш раціональні форми й методи навчання, тип уроку, підбирати засоби наочності, цікаві завдання на практичну частину заняття;
- виявляти навчально-пізнавальні, професійні, соціально значущі інтереси учнів і враховувати їх у навчально-виховному процесі;
- використовувати в педагогічній діяльності різноманітні методи й форми навчання, ефективні прийоми навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- добиватися глибокого засвоєння учнями знань матеріалу що викладається, формувати у них науково-технічний світогляд, логічне мислення, культуру усного мовлення, інтерес до предмета тощо;
- виховувати в учнів старанність, наполегливість, любов до праці, акуратність, працьовитість, взаємовиручку, повагу до людей праці тощо;
- виявляти ступінь і глибину засвоєння учнями програмного матеріалу, рівень знань, умінь та навичок учнів з предмета, прищеплювати їм навички самостійного поповнення знань, розвитку вмінь;
- орієнтуватися в спеціальній літературі й нормативних документах з трудового навчання;
- аналізувати уроки вчителів, студентів-практикантів;
- виконувати обов'язки помічника класного керівника;
- здійснювати перспективне й поточне планування навчально-виховної роботи з учнями, складати індивідуальний план роботи студента-практиканта відповідно до завдань практики й специфіки класного колективу й школи;
- аналізувати практичний досвід з формування особистості школярів та визначати конкретні навчально-виховні завдання роботи з окремими учнями;

- вивчати вікові й індивідуальні особливості дітей з метою діагностики та проектування їхнього розвитку й виховання, здійснювати індивідуальний підхід;
- організовувати й спрямовувати самовиховання й самоосвіту учнів;
- аналізувати ефективність виховних впливів на уроках;
- установлювати та дотримуватися педагогічного такту у відносинах з класним колективом, окремими учнями, учителями, класним керівником;
- планувати та проводити індивідуальну роботу з учнями (індивідуальна бесіда, допомога в самовихованні, педагогічне консультування та ін.);
- проводити роботу з батьками учнів.
- виступати на підсумковій конференції з аналізом своєї навчально-виховної роботи в школі.

Зміст практики з трудового навчання

1. Участь в установчій конференції, знайомство із завданнями практики.
2. Знайомство зі школою й адміністрацією школи.
3. Розподіл студентів по класах.
4. Знайомство із завданнями й основними напрямками роботи школи на сучасному етапі, передовим педагогічним досвідом, стилем роботи окремих учителів.
5. Ознайомлення з навчальними програмами, календарними планами учителів трудового навчання, навчальними й методичними посібниками з трудового навчання.
6. Підготовка та проведення 3-х уроків трудового навчання (два уроки в 5-х кл. і один у 7 кл. або два уроки в 6-х кл. і один у 7 кл.) на тиждень з обов'язковою розробкою розгорнутих планів-конспектів.
7. Відвідування уроків учителя трудового навчання (не менше 6) та студентів-практикантів, проведення аналізу уроку трудового навчання, що провів студент-практикант або вчитель.
8. Збір матеріалу для написання курсової роботи з методики трудового навчання.

Зміст педагогічної практики з педагогіки

1. Ознайомлення з виховною роботою школи, педагогічним і учнівським колективами

1. Бесіда з представниками адміністрації школи, учителями, класним керівником про особливості школи, традиції, виховні завдання на час практики. *Форма звіту* – записи в педагогічному щоденнику: концепція розвитку школи, шкільні традиції, виховні завдання на час практики.
2. Знайомство з класом, до якого прикріплено студента. *Форма звіту* – запис у педагогічному щоденнику: список учнів класу, режим роботи школи й класу, дані про стан здоров'я, доручення й захоплення учнів.
3. Вивчення шкільної документації: аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи, плану виховної роботи класного керівника, класного журналу. *Форма звіту* – на аркушах формату А4 навести фрагмент плану виховної роботи класного керівника на друге півріччя, аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи за запропонованою схемою (див. стор. 35).
4. Ознайомлення з педагогічною проблемою, над якою працює педагогічний колектив школи, із системою методичної роботи школи. *Форма звіту* – у педагогічному щоденнику навести педагогічну проблему, над якою працює педагогічний колектив школи, надати характеристику методичної роботи школи (які методичні об'єднання працюють, кількість учителів-методистів).

2. Педагогічні аспекти навчально-методичної роботи

1. Відвідування уроків з метою вивчення особливостей класного колективу й учнів, дидактичного досвіду роботи вчителя. *Форма звіту* – у педагогічному щоденнику під час відвідування уроків зробити відповідні записи.
2. Проведення спостережень за прийомами впливу вчителя на недисциплінованих учнів. Аналіз форм і методів роботи вчителя з наведення дисципліни в класі. Вивчення педагогічної доцільності певних методів. *Форма звіту* – у педагогічному щоденнику надати характеристику прийомів впливу вчителя на недисциплінованих учнів, форм і методів роботи з наведення дисципліни в класі.
3. Загальнодидактичний аналіз досвіду роботи й особистості вчителя трудового навчання, який здійснюється за результатами спостереження кількох уроків. *Форма звіту* – на аркуші формату А4 навести аналіз досвіду роботи й особистості вчителя трудового навчання за запропонованою схемою (див. стор. 36).

4. Аналіз виховного й розвивального потенціалу уроку. *Форма звіту* – у педагогічному щоденнику при аналізі уроків у закріпленому класі відокремити виховні й розвивальні завдання уроку.

3. Виховна робота як помічника класного керівника

1. Знайомство з плануванням роботи класного керівника: складання індивідуального плану (розділ виховна робота). *Форма звіту* – індивідуальний план з виховної роботи.
2. Аналіз рівня громадської активності учнів у закріпленому класі. З'ясування причин низької або високої громадської активності школярів і розробка програми її підвищення. *Форма звіту* – на аркуші формату А4 надати анкету визначення рівня громадської активності учнів, програму її підвищення.
3. Вивчення та аналіз рівня вихованості учнів закріпленого класу. *Форма звіту* – програма вивчення вихованості учнів, пропозиції щодо шляхів і методів розвитку вихованості учнів.
4. Відвідування й аналіз класних годин та інших форм виховних заходів у класному колективі. *Форма звіту* – аналіз відвідуваного виховного заходу за запропонованою схемою (див. стор. 38).
5. Участь у поточній виховній роботі з класом. *Форма звіту* – відобразити форми, види й методи роботи в індивідуальному плані й щоденнику.
6. Підготовка звіту з педагогічної практики.

Протягом першого тижня педагогічної практики студенти повинні:

- скласти потижневий індивідуальний план виховної роботи на весь період практики, підписати його класним керівником і методистом;
- розпочати ведення педагогічного щоденника;
- визначити вчителя трудового навчання, чий загальнодидактичний досвід буде вивчатися.

Зміст педагогічної практики з психології

1. Ознайомлення з психологічними аспектами навчально-виховної діяльності: урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, особливостей пізнавальної діяльності учня, мотивації навчальної діяльності, інтересів і спрямованості учня, особливостей педагогічного спілкування й мікроклімату на уроці.
2. Вивчення учня, використовуючи метод експертних оцінок, виражених у графічній формі, опитувальники та анкети.
3. Складання психолого-педагогічної характеристики на одного з учнів класу.

Основні психологічні блоки дослідження

Для проведення цієї роботи необхідно виділити основні психологічні блоки дослідження та відібрати відповідні методи й методики дослідження.

Психолого-педагогічна карта учня (додаток Г). У цій карті використовується метод експертних оцінок, виражених у графічній формі. Експертами можуть бути класний керівник, учителі-предметники, студент-практикант. Індивідуально-психологічні особливості учня представлені в карті у вигляді шкал (що мають 7 поділок), на полюсах яких розташовано максимальний і мінімальний ступені вираженості цих особливостей. Один полюс шкали відповідає крайньому ступеню вираженості певної особливості учня або поведінки, а інший полюс показує відсутність прояву цієї особливості в поведінці або вираженість протилежної за якістю особливості.

Шкали згруповано в 6 блоків, що фіксують основні психологічні показники, з яких виявляються індивідуально-психологічні особливості учня.

Карта учня заповнюється протягом практики двічі: на початку й наприкінці педагогічної практики. Студент у письмовій формі записує текст прочитаної ним карти учня.

Зразок прочитування індивідуальних психолого-педагогічних карт учня.

Дмитро Ф., 7 клас.

Навчання: навчається непогано, трохи вище за середнє, навчанням майже не цікавиться, мало читає, певних навчальних інтересів не має.

Поведінка: часто порушує дисципліну; конфлікти з учителями виникають дуже рідко, а з товаришами по навчанню часто; пояснення цьому явищу можна знайти в тому, що вчитель, який заповнює карту, на шкалі агресивності зробив відразу дві відмітки, тим самим позначивши, що в цього загалом спокійного, поступливого, доброзичливого хлопчика часто бувають спалахи агресивності, які призводять до виникнення конфліктів. Відрізняється дуже високою руховою активністю, непосидючістю. Учитель не виділяє особливих труднощів у вихованні учня, але й не вважає його таким, що легко піддається педагогічним діям.

Суспільна активність: середньої вираженості, рівно як і організаторські здібності й ініціативність. Проміжне становище учень займає між лідерами й відомими. Таке середнє становище за всіма шкалами суспільної активності швидше свідчить про суспільну пасивність, але й про відсутність негативного ставлення до доручень.

Характерологічні якості: за популярністю в класі серединне становище, зате відсутні недруги. Надзвичайно товариський, постійно прагне бути на людях, у центрі подій, шукає нові враження й знайомства. Відсутність сором'язливості. Середина на шкалі відвертості – скритності. Чуйний. Відрізняється самостійністю думок. Учитель не вважає, що він погано впливає на однокласників.

Особистісні властивості: не тривожний, упевнений у собі, самооцінка висока, але не завищена, честолюбний, швидко викликає симпатію вчителя, який заповнював карту.

Спілкування в сім'ї: живе в дружній сім'ї, стосунки з батьками довірливі. Батьки надають йому значну самостійність, але прагнуть не послаблювати контроль за поведінкою. У взаєминах учителя з батьками конфліктів не виникає.

Висновки: аналіз карти виділяє крайню вираженість рухової активності й товариськості. Мабуть, саме через непосидючість і постійний потяг до зміни вражень хлопчик не досягає кращих, ніж середні, успіхів у навчанні й не справляється з виконанням громадських доручень, які вимагають зосередженості. Виховну роботу, у першу чергу, слід спрямувати на формуванням стійких інтересів, навичок роботи.

Методика аналізу інтересів і спрямованості учня (додаток Д).

Методика аналізу інтересів і спрямованості учня може бути використана для самоаналізу, а також педагогами з метою гармонійного розвитку й формування професійної спрямованості. Аналіз мотивів дозволяє визначити деякі основні причини успіхів і невдач учнів у навчальній діяльності, пов'язаних із системою відносин учня з соціальним оточенням.

Студент у письмовому вигляді записує висновки щодо інтересів і спрямованості учня: широкі чи вузькі, глибокі чи поверхові, стійкі чи ні та його професійної спрямованості, з огляду на мотиви учня, систему його соціальних відносин визначає причини успіхів чи невдач школяра.

Методика аналізу рівня сформованості інтелектуальних умінь (додаток Е). Методика дозволяє діагностувати ступінь розвиненості основних інтелектуальних умінь, що забезпечують ефективність навчальної діяльності. Може використовуватися учнями для самоаналізу та вчителями, студентом-практикантом для аналізу рівня сформованості в учнів інтелектуальних умінь з навчальних предметів, найважчих і найлегших для їх засвоєння.

Студент у письмовому вигляді записує текст висновків з аналізу рівня сформованості інтелектуальних умінь учня: які вміння та якої

якості демонструє учень з огляду умінь слухати, працювати з образами та текстом, оперувати знаннями, демонструвати творчу самостійність, уміння застосовувати знання. Загальний висновок: ступінь розвиненості основних інтелектуальних умінь у учня.

Методика аналізу мотивів навчальної діяльності учнів (додаток Ж). Для створення соціально-психологічного клімату в класі необхідно розвивати позитивну мотивацію до навчальної діяльності. Аналіз мотивів дозволяє визначити деякі основні причини успіхів і невдач навчальної діяльності, пов'язаних з системою відносин учня з соціальним оточенням. Студент у письмовому вигляді записує висновки, які мотиви навчальної діяльності учня створюють його позитивну мотивацію, а які спричиняють невдачі.

Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики

Педагогічна практика починається із зустрічі з керівництвом школи, учителями трудового навчання та креслення, класними керівниками класів, за якими будуть закріплені практиканти. У процесі цієї зустрічі висвітлюється коло завдань, що стоять перед практикантами.

Перший тиждень практики дається студентам на знайомство зі школою, матеріальною базою трудового навчання, з тематикою занять, які практикант повинен буде проводити, з тематикою попередніх уроків, класами, у яких практикант буде проводити уроки, і класом, у якому практикант буде виконувати обов'язки помічника класного керівника. Учитель трудового навчання повинен ознайомити практикантів зі специфікою розташування та роботи обладнання, яке є в майстерні або кабінеті, довести правила безпечної роботи на цьому обладнанні та правила безпеки при проведенні занять з учнями. Після засвоєння цих правил студенти повинні розписатися в журналі з техніки безпеки.

Упродовж цього тижня студенти відвідують уроки трудового навчання й уроки та виховні заходи в закріпленому класі. До кінця тижня кожний практикант повинен мати чітке уявлення про систему уроків з трудового навчання та креслення, підготувати плани-конспекти на наступний тиждень, мати чітку уяву про кожного учня, про його успішність, дисципліну, ставлення до навчання та праці. Крім того, вони повинні ґрунтовно вивчити колектив класу, за яким вони закріплені, обрати учня для складання на нього психолого-педагогічної характеристики. До кінця першого тижня студенти-практиканти повинні скласти індивідуальний план роботи практиканта

на весь період практики й здати його методистам. Метою цієї роботи є набуття студентами навичок планування власної діяльності протягом педагогічної практики відповідно до завдань, що стоять перед ними. Крім того, студенти повинні заповнити перші титульні сторінки щоденника спостережень і зміст та аналіз роботи протягом першого тижня. У кінці тижня студент повинен здати методисту зі спеціальності, окрім індивідуального плану та щоденника, плани-конспекти уроків на наступний тиждень та розклад своїх занять.

Упродовж наступних тижнів практиканти готуються та проводять уроки, позакласну роботу зі спеціальності, виконують функції класного керівника, збирають матеріал для написання психолого-педагогічної характеристики на обраного ними учня. Слід приділяти значну увагу підготовці й проведенню перших уроків. Враження від проведення цих уроків накладає певний відбиток на всю майбутню педагогічну діяльність, тому слід якомога краще підготуватися до першого уроку, визначити розташування учнів по робочих місцях, рівень їхньої підготовки, можливо, навіть їхні інтереси, чітко продумати структуру уроку, діяльність за всіма елементами уроку, особливо продумати сценарій початку уроку, тобто знайомство з учнями.

При проведенні уроків слід звертати увагу на роботу учнів усього класу, а не концентрувати увагу на роботі з певними учнями. Особливу увагу слід приділити виконанню учнями правил техніки безпеки.

Практика в школі завершується засіданням педагогічної ради, на якій виступають учителі праці, класні керівники, директор школи, самі практиканти. Здійснюється обмін думками про те, як пройшла практика, що необхідно зробити в майбутньому для підвищення її ефективності. Засідання педагогічної ради завершується підбиттям підсумків практики й оцінюванням роботи студентів-практикантів.

Перелік звітної документації з трудового навчання

1. Характеристика на студента-практиканта з навчального закладу.
2. Звіт практиканта про результати практики.
3. Індивідуальний план роботи практиканта.
4. Щоденник спостережень.
5. Плани-конспекти уроків (до них додаються дидактичний матеріал, наочні засоби, які використовувалися на уроках).
6. Аналіз уроку трудового навчання.
7. Об'єкт праці.

Перелік звітної документації з педагогіки

1. Звіт практиканта про результати виховної роботи.
2. Індивідуальний план роботи практиканта.
3. Щоденник спостережень з результатами виконання завдань 1–3 розділів.
4. План виховної роботи класного керівника на друге півріччя, аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи.
5. Аналіз досвіду роботи й особистості вчителя трудового навчання.
6. Анкета для визначення рівня громадської активності учнів, програма її підвищення.
7. Програма вивчення вихованості учнів, пропозиції щодо шляхів і методів розвитку вихованості учнів.
8. Аналіз виховного заходу.

Перелік звітної документації з психології

1. Індивідуальний план.
2. Щоденник спостережень.
3. Текст психолого-педагогічної характеристики на учня.
4. Матеріали експертних оцінок, одержаних на учня.

Уся звітна документація практиканта складається в одну папку із зав'язками. На лицьову сторінку папки наклеюється титульний аркуш, надрукований українською мовою (додаток 3).

Після завершення практики студенти підписують документацію в методистів з педагогіки й психології і здають її методисту зі спеціальності (не пізніше тижня по завершенні практики).

Зразки звітної документації

Звіт про результати педагогічної практики

Прізвище _____ Ім'я _____ По батькові _____
Курс _____ Спеціальність _____ Інститут _____
Педагогічна практика проходила в школі № _____, міста _____,
у період з _____ по _____ 20__ р.

1. Загальні відомості про школу

1. Контингент учнів.
2. Матеріальна база майстерень або кабінетів обслуговуючої праці.

2. Навчальна робота

1. Робота, проведена практикантом з вивчення педагогічного досвіду вчителів і системи навчальної роботи школи з трудового навчання.
2. Кількість відвідуваних уроків учителів праці. Основна мета відвідування. Досвід інших учителів, використаний практикантом.
3. Кількість і тематика проведених уроків, їхня оцінка.
4. Основні труднощі, які виникли при підготовці та проведенні уроків, їх причини, шляхи їх подолання практикантом.
5. Форми й методи організованої практикантом позакласної роботи з предмета.
6. Допомога вчителів і методистів.
7. Висновки з навчальної роботи.

3. Виховна робота

1. Цілі виховної роботи, що були поставлені перед студентами. Оцінка результативності реалізованих виховних дій.
2. Кількість проведених виховних заходів (зазначити форми й теми).
3. Які провідні виховні завдання вирішувалися під час практики?
4. Як реалізовувалася на практиці індивідуальна робота з учнями?
5. Як урахувався та використовувався передовий досвід організації виховної роботи в сучасній школі? Які труднощі зустрічаються в процесі такої діяльності студента-практиканта?
6. Які вміння й навички виховної роботи з дітьми Ви набули в процесі практики? З якими новими формами виховної роботи познайомилися під час практики?
7. Які навчально-виховні завдання Ви ставите перед собою на майбутнє?
8. Висновки з практики. Значення педагогічної практики у Вашому професійному становленні. Пропозиції щодо вдосконалення змісту й організації педагогічної практики у ВНЗ.

4. Висновки й пропозиції щодо змісту педагогічної практики

1. Що дала практиканту педагогічна практика?
2. Пропозиції й побажання практиканта щодо організації й проведення педагогічної практики з трудового навчання.
3. Що варто врахувати в майбутній самостійній практичній діяльності?
4. Пропозиції та побажання на адресу школи з питань поліпшення організації й проведення педагогічної практики студентів і підготовки до самостійної професійної діяльності.

Індивідуальний план

Індивідуальний план планується поденно за такою формою:

Дата	Навчально-методична робота	Виховна робота	Збір матеріалу для написання психолого-педагогічної характеристики на учня

У другій колонці індивідуального плану вказуються дані про:

- підготовку та проведення занять;
- підготовку матеріальної бази та матеріалів до занять;
- відвідування уроків учителів трудового навчання та їх мету;
- відвідування уроків студентів-практикантів та їх мету;
- аналіз власної діяльності;
- вивчення календарних планів вчителів трудового навчання;
- участь у різних методичних заходах.

У третій колонці вказуються дані про:

- відвідування різних виховних заходів;
- підготовку та проведення виховних заходів;
- проведення виховної роботи в класі;
- відвідування батьківських зборів.

У четвертій колонці вказуються дані про:

- збір даних для складання психолого-педагогічної характеристики на учня;
- проведення різноманітних тестів та їх аналіз;
- бесіду з учнем та його однокласниками;
- бесіди з класним керівником і вчителями стосовно учня, на якого складається характеристика.

До кінця першого тижня практики індивідуальний план повинен бути складений на весь період практики.

Зразок щоденника студента

На титульній сторінці зошита робиться такий запис:

Щоденник практиканта

Прізвище _____ Ім'я _____ По батькові _____

Курс _____ Спеціальність _____ Інститут _____

Початок і кінець практики (число, місяць, рік) _____

На другій сторінці записуються такі дані:

Практика проводиться в школі № _____ міста _____.

Практикант прикріплений до _____ класу.

Класний керівник _____.

Учитель трудового навчання _____.

Керівник педпрактики _____.

Методист зі спеціальності _____.

Методист з педагогіки _____.

Методист з психології _____.

Директор школи _____.

Завуч з навчальної й виховної роботи _____.

Адреса й телефон школи _____.

На наступних сторінках ведуться такі записи:

1. Список учнів.
2. Розклад уроків у прикріпленому класі.
3. Розклад уроків практиканта в цій школі.
4. Розклад дзвінків.
5. Записи поточної роботи ведуться відповідно до плану педагогічної практики за формою:

Дата	Зміст роботи практиканта	Аналіз роботи практиканта

Щоденник необхідно заповнювати кожен день. Він постійно повинен знаходитися в студента-практиканта.

Записи в щоденнику ведуться в хронологічному порядку.

Основна увага повинна приділятися таким записам:

- висновкам про педагогічний вплив учителів і практикантів на учнів;
- результатам аналізу власної педагогічної діяльності й педагогічної діяльності учителів і практикантів;
- даних про підготовку до уроків і виховних заходів;
- даних про збір матеріалу для написання психолого-педагогічної характеристики на учня;
- пропозицій, побажань, зауважень, указівок учителів, класного керівника, методистів, керівників шкіл;
- труднощів, які виникають, і шляхів їх подолання.

Методичні рекомендації зі складання розгорнутого плану-конспекту уроку й методики його проведення

Поурочний план-конспект складається за такою структурою:

Тема

Мета уроку (навчальна, розвивальна, виховна)

Тип уроку

Методи уроку

Обладнання

Орієнтовний план проведення уроку:

1. Організаційна частина.
2. Повторення раніше пройденого матеріалу (актуалізація опорних знань та життєвого досвіду учнів).
3. Мотивація навчально-трудової діяльності.
4. Повідомлення теми, мети й завдань уроку.
5. Вивчення нового матеріалу.
6. Практична робота.
7. Підбиття підсумків, оцінювання результатів роботи.
8. Домашнє завдання.

Напроти кожного пункту плану необхідно вказати час на його здійснення. Звернемо увагу на те, що в 5, 6 і 9 класах на вивчення предмета «Трудове навчання» відводиться 1 година, а в 7 і 8 класі – 2 години.

Мету уроку рекомендується розділяти на навчальну, розвивальну й виховну.

Навчальна мета передбачає конкретизацію того розділу навчальної програми, у якому вказується, що учень повинен знати і що вміти. Формулювання мети може передбачати: засвоєння, формування, поглиблення, удосконалення, розширення, закріплення знань, умінь і навичок. Навчальна мета уроку визначається кінцевим його результатом. Вона досягається на уроці розв'язанням відповідних навчальних завдань, тобто формуванням в учнів необхідних умінь і навичок.

Розвивальна мета уроку передбачає розвиток мови школярів (особливо при вивченні нової термінології), розвиток рухомої сфери (при вивченні технологічних операцій), розвиток уміння аналізувати, порівнювати (під час виконання лабораторно-практичних робіт), розвиток самостійності (у процесі виготовлення учнями виробів) тощо. Інтелектуальний розвиток дитини передбачає розвиток таких якостей

учня: допитливості, прагнення до здобуття й збагачення знань, уміння самостійно вирішувати нові пізнавальні й трудові завдання, задовольняти свої пізнавальні інтереси, систематизувати здобуті знання. З метою розвитку логічного мислення, цілеспрямованого формування пам'яті, уявлення на уроках трудового навчання доцільно забезпечити виконання таких вправ: аналізувати навчальний матеріал, порівнювати, установлювати головне, знаходити причинно-наслідкові зв'язки, узагальнювати, доводити, діяти за аналогією. Розвиток самостійності школярів можна здійснювати через таку послідовність цілей: формування вмінь працювати за зразком і вказівками вчителя, технологічною документацією; формування вмінь самостійно застосовувати креслення або технологічну карту; формування пізнавальної самостійності.

При формуванні *виховної мети* уроку вчитель повинен чітко визначити, на формування яких якостей буде спрямовано основну увагу виховної роботи на цьому уроці. Виховна мета уроку спрямовується на виховання в учнів дбайливого ставлення до обладнання, інструментів і матеріалів; морального (виправлення учнями невадно виконаної роботи, організація взаємодопомоги й взаємоконтролю в процесі роботи, оцінка результатів праці тощо), естетичного (забезпечення естетичної дії інформації, контроль за гармонією робочих рухів, красиве оформлення робочих місць, робіт, виробів тощо), фізичного (дозування фізичних навантажень учнів, забезпечення їх різноманітною роботою, контроль за робочою позою й рухами учнів тощо) виховання. У якості виховної мети уроку може бути формування таких якостей особистості, як ініціативність, творча активність, самостійність, чесність, почуття відповідальності перед учителем та колективом за доручену справу. Спілкування учнів у процесі навчальної праці сприяє вихованню колективізму, дружби, взаємодопомоги, принципності, довіри тощо. Формування виховної мети можуть передбачати такі фрази: «пробуджувати почуття ...», «зміцнювати бажання ...», «закріплювати прагнення ...», «заохочувати до праці ...», "формувати позитивне ставлення до трудової діяльності". Виховна мета визначається залежно від теми уроку й передбачає застосування різних методичних прийомів для її реалізації.

У розділах *«Тип уроку»* і *«Методи уроку»* вказуються тип цього уроку й основні методи, що застосовуються в процесі навчально-виховної роботи на цьому уроці.

У розділі *«Об'єкт навчальної праці»* вказуються об'єкти, над якими будуть працювати учні на практичній частині уроку.

У розділі «Обладнання» перелічується обладнання, інструменти, різне наочне приладдя, ТЗН, що будуть застосовуватися на цьому уроці.

Організаційний частина містить у собі такі пункти:

- перевірка наявності учнів;
- перевірка спецодягу;
- перевірка наявності зошитів і креслярського приладдя;
- призначення чергових.

Повторення раніше вивченого матеріалу

Форма повторення раніше вивченого матеріалу може бути такою: індивідуальне опитування, доповідь учнів, фронтальне швидке опитування, питання учнів один одному, невелика письмова робота, написання технічного диктанту, робота з картками-завданнями, розгадування кросвордів, ребусів тощо. Перевірку раніше вивченого матеріалу можна провести й у формі гри. Повторення раніше вивченого матеріалу може проходити, наприклад, за таким сценарієм: одного учня можна викликати до дошки для відповіді, кільком учням видати картки-завдання. Усім іншим дається невелика самостійна робота (відповісти на запитання, вирішити задачу чи виконати графічну роботу тощо) або ж вони повинні уважно слухати відповідь товариша, який відповідає для дошки, щоб бути готовими в будь-який момент задати йому питання чи доповнити й уточнити його відповідь. Форму перевірки пройденого матеріалу вчитель повинний вибрати самостійно, з огляду на особливості контингенту класу, їхні здібності, вік учнів, тему уроку та інші чинники.

План-конспект повинен містити відповіді на питання, ключі до кросвордів, ребусів, текст технічного диктанту чи інший матеріал, що використовувався для перевірки пройденого матеріалу.

Крім того, бажано щоб конспекти, які студенти будуть розробляти протягом педагогічної практики, мали різні форми перевірки раніше вивченого матеріалу.

Якщо тема уроку є першою в розділі то, замість повторення раніше вивченого матеріалу застосовують **актуалізацію опорних знань та життєвого досвіду учнів**. Метою цього фрагмента уроку є активізація у свідомості учнів того матеріалу, який буде розглядатися на цьому занятті і який вони вивчали в минулі роки або на інших предметах, відомості які відомі учням з їхнього власного досвіду тощо. Цей фрагмент уроку проходить у формі бесіди.

Мотивація навчальної діяльності учнів

Перш ніж приступити до викладу нового матеріалу, необхідно підвести до цього учнів, активізувати їхню увагу, звернути увагу учнів

на актуальність і важливість цієї теми. Учитель повинен указати учням на важливість питань, які будуть розглядатися на занятті для їхнього подальшого навчання або ж подальшого життя, і підготувати їх до сприйняття нового матеріалу. Формою проведення цього етапу уроку може бути обрана коротка доповідь учителя, можливе проведення цього фрагмента у формі бесіди, коли вчитель задає питання, а учні відповідають на них.

Повідомлення теми, мети й завдань уроку

Тему заняття вчитель повинен повідомити учням і записати на дошці. Далі вчитель повинен повідомити учням навчальну мету уроку, причому вони повинні чітко усвідомити, якими знаннями, уміннями й навичками та на якому рівні мають оволодіти, які вимоги будуть поставлені по закінченні того чи іншого уроку. Мета уроку конкретизується на основі визначення його завдань. Конкретизація мети уроку шляхом виділення основних завдань уроку дає можливість учням і вчителю бачити послідовність, логіку заняття в цілому, кінцевий і проміжні результати навчально-трудової діяльності.

Виклад нового матеріалу

Цей розділ плану-конспекту повинний містити пункти плану викладу нового матеріалу й зміст матеріалу з кожного пункту, бажано з малюнками, кресленнями, схемами тощо.

Для закріплення нового матеріалу бажано підготувати питання щодо матеріалу нової теми.

Пояснення нового матеріалу може бути організоване за таким сценарієм: учитель викладає новий матеріал, використовуючи при цьому різні методи, а потім робить швидке опитування учнів по цьому матеріалу або ж викладач поділяє новий матеріал на логічно цілісні елементи (питання) і після пояснення кожного перевіряє, як учні засвоїли цей елемент, і тільки після цього приступає до пояснення наступного елемента й відпрацьовує його в тому ж порядку. Урок закінчується узагальненням учителя, що сприяє систематизації знань учнів, придбаних на всіх його етапах.

Практична робота

Сценарій практичної роботи значною мірою залежить від теми уроку. Однак певні елементи практичної роботи є постійними.

Практична робота обов'язково починається зі **вступного інструктажу**, зміст якого значною мірою залежить від теми заняття. Але в будь-якому випадку вчитель повинен почати інструктаж з повідомлення учням завдання на практичну роботу, ознайомити їх з порядком організації роботи й кінцевим результатом. Якщо практична робота пов'язана з виготовленням будь-якого виробу, учитель повинен

продемонструвати зразок готового виробу у якості еталону, показати прийоми роботи інструментами, які будуть застосовуватися на цьому занятті, указати на правила організації робочого місця і на правила техніки безпеки. Учитель повинен також повідомити учням критерії оцінювання роботи. Практична робота може полягати, крім того, у пошуку проблеми, вирішенні конструкторського або технологічного завдання. При вирішенні цих завдань необхідно застосовувати, крім традиційних, ще й нетрадиційні методи навчання. Після того, як учні зрозуміли зміст завдання, вони приступають до роботи самостійно або ж у групі під керівництвом учителя.

Під час роботи вчитель повинен керувати роботою учнів або ж спостерігати за нею. На цьому етапі роботи вчитель може проводити **поточні інструктажі**. Поточний інструктаж може бути спрямований на звернення уваги учнів на щось, на дотримання учнями правил гри, на корекцію розробки конструкції чи технології виготовлення виробу, на правильність виконання прийомів роботи, організацію робочого місця, правил техніки безпеки, на підтримку дисципліни в класі тощо. У плані-конспекті поточний інструктаж повинен містити певні пункти, у яких вказується зміст роботи вчителя протягом самостійної роботи учнів. Поточний інструктаж може бути фронтальним й індивідуальним.

При виконанні фронтальних практичних робіт на обладнанні чи за допомогою інструментів *поточний фронтальний інструктаж* проводиться у випадку допущення більшістю учнів однакових помилок. Учитель повинний продемонструвати типові помилки, які допускаються учнями, і показати правильний прийом роботи чи попросити це зробити кого-небудь з учнів. *Поточний індивідуальний інструктаж* проводиться з окремими учнями, при допущенні ними різних нехарактерних помилок по хватці інструмента й стійці, прийомах роботи та порушенню техніки безпеки тощо.

Заключний інструктаж проводиться в кінці практичної роботи. При проведенні заключного інструктажу уроку, на якому учні щось виготовляли, учитель повинний: зібрати й перевірити роботи учнів, відзначити кращі роботи, указати на типові помилки, з'ясувати причину їхнього виникнення. Якщо ж на практичній частині уроку учні вирішували якісь творчі завдання: конструювали, вирішували проблеми, то в цьому випадку вчитель повинен: записати на дошці найкращий результат або ж ідеї вирішення проблеми, потім, наприклад методом голосування, вибрати найкращий об'єкт, найкраще вирішення проблеми тощо, відзначити кращих учнів, підбити підсумок практичній роботі.

Підбиття підсумків, оцінювання результатів роботи.

Підсумок уроку може проводитися методом рефлексії, коли вчитель просить учнів повідомити про те, що нового вони дізналися на уроці, чого навчилися, чи досягли очікуваних результатів, що не вдалося зробити, чого б вони хотіли дізнатися й чого навчитися.

При підбитті підсумків уроку можна також застосувати метод «мікрофону», коли кожному з учнів пропонується по черзі відповісти приблизно на ті ж запитання, застосовуючи уявний мікрофон, наприклад, ручку.

Після цього необхідно виставити учням оцінки за роботу на уроці, при необхідності пояснити ці оцінки.

Домашнє завдання

Останнім елементом уроку є видача учням домашнього завдання. Воно може складатися з вивчення певного фрагмента посібника, рішення завдання, пошуку певної інформації, роботі з робочим зошитом, зі складання технологічної або інструкційної карти, виконання креслення тощо. Головне, щоб учні записали завдання в щоденник і зрозуміли, що їм необхідно роботи вдома.

Зразки планів-конспектів з технічної та обслуговуючої праці наведено в додатках И і К.

Аналіз відвідування уроків трудового навчання

За 1–2 тижні до цього заняття варто підготуватися до майбутнього аналізу уроку.

Підготовка полягає в продумуванні того, як краще зібрати дані для відповіді на низку питань-завдань, зміст яких наводиться нижче:

1. *Тема уроку.*
2. *Організаційна частина.* Як була проведена організаційна частина, чи пройшла вона на досить високому організаційному рівні?
3. *Повторення раніше пройденого матеріалу (актуалізація опорних знань).* Яку форму перевірки знань обрав учитель? Чи є вона найбільш оптимальною? Чи досить повно охоплює перевірка зміст пройденого матеріалу? Чи були питання, задані вчителем, зрозумілими для учнів, чіткими й однозначними? Дати характеристику відповідей учнів. Чи є підстава стверджувати, що учні засвоїли пройдений матеріал? Чи вдалося вчителю узагальнити знання, які учні отримали на попередніх заняттях, або ж які є їхнім власним досвідом у цьому питанні?

4. *Мотивація навчальної діяльності учнів.* Яку форму обрав учитель для проведення цього етапу уроку? Чи виправдано це? Чи вдалося вчителю підготувати учнів до сприйняття нового матеріалу? Чи вдалося йому мотивувати учнів на активну діяльність щодо засвоєння нового матеріалу й придбання певних практичних навичок?

5. *Повідомлення теми, мети й завдань уроку.* Чи записав учитель тему уроку на дошці? Чи повідомив учитель учням тему й мету уроку? Чи зрозуміли діти зміст завдань, які стоять перед ними на цьому уроці?

6. *Виклад нового матеріалу.* Які застосовувалися методи при викладі матеріалу? Чи забезпечувалася опора на знання учнів з трудового навчання й предметів з основ наук? Чи була забезпечена достатня наочність? Чи вдалося вчителю зацікавити учнів? Як створювався емоційний настрій учнів, проблемні та проблемно-пошукові ситуації в навчанні? Чи проводилося узагальнення нових знань? Наскільки цікавими й зрозумілими були питання вчителя? Чи відображали вони зміст нового матеріалу в повному обсязі? Як здійснювався контакт з класом та з окремими учнями, як організовувалася спільна робота вчителя й учнів?

7. *Практична робота. Вступний інструктаж.* Дати характеристику завдання: чи є воно посильним, чи викликає інтерес в учнів? Наскільки чітко сформулював учитель зміст завдання? Чи забезпечувало завдання застосування знань школярів з трудового навчання й основ наук? Чи відповідає зміст завдання темі шкільної навчальної програми? Чи були зазначені технічні вимоги на виріб, критерії для самоконтролю? Як проходив вступний інструктаж: які застосовувалися трудові прийоми, чи була забезпечена достатня наочність при демонстрації трудових прийомів? Чи проводилася перевірка того, наскільки учні зрозуміли завдання, чи достатня вона? Яка увага приділялася правилам безпеки праці та організації робочого місця? Яку участь брали учні у вступному інструктажі: були вони тільки пасивними слухачами та спостерігачами, чи залучалися вчителем до рішення деяких питань?

8. *Самостійна робота учнів.* Які застосовувалися форми організації роботи учнів? Які помилки допускали учні, чи були ці помилки типовими? Як реагував учитель на помилки учнів? Які проводилися поточні інструктажі? Чи були вони заздалегідь сплановані? Чи можна вважати поточні інструктажі своєчасними? Як учитель попереджував і долав фізичне перевантаження учнів? Чи доводилось учням самостійно вирішувати деякі питання, пов'язані з виконанням трудового завдання, як вони з ними справлялися? Чи

забезпечив учитель контроль за діяльністю групи в цілому й кожного учня окремо? Чи передбачив учитель додаткові завдання для сильних учнів? Чи достатня увага була приділена формуванню в учнів навичок самоконтролю?

9. *Заключний інструктаж.* Скільки часу зайняв заключний інструктаж, чому він був присвячений? Наскільки глибоко й повно були підведені підсумки виконання заняття? Чи демонструвалися типові помилки, кращі й невдалі вироби?

10. *Підсумок уроку.* У якій формі проходив підсумок уроку? Чи відзначив учитель кращих учнів? Наскільки об'єктивно вчитель оцінив досягнення учнів?

11. *Загальний висновок.* Які особливості учнів були враховані при плануванні цього уроку? З яких елементів складався урок? Який тип уроку обраний, як він пов'язаний з попереднім? Як головні завдання уроку враховувалися в процесі реалізації навчальної, розвивальної й виховної мети? Чи виявилася раціональною структура уроку для вирішення головних завдань досягнення мети? Чи зацікавив урок учнів? Які елементи, етапи, форми, методи були найбільш удалими? Чи досягнуто мету, поставлену вчителем?

Схема аналізу загальношкільного річного плану виховної роботи школи

1. Наскільки повно й конкретно проаналізовано роботу за минулий навчальний рік.
2. Завдання школи на навчальний рік.
3. Проблема, над якою працює педагогічний колектив школи, її актуальність і доцільність.
4. Концепція розвитку школи.
5. З'ясуйте, наскільки завдання школи на рік відповідають сучасним вимогам до виховної роботи, сучасним освітянським документам.
6. Виявіть, наскільки поставлені завдання відображені в конкретному змісті плану роботи.
7. З'ясуйте зв'язок річного шкільного плану з планами виховної роботи класних керівників.
8. Проаналізуйте різноманітність, актуальність, доцільність і сучасність форм виховної роботи річного шкільного плану.

Схема загальнодидактичного аналізу досвіду роботи вчителя

1. *Характеристика типів і структури уроків*: різноманітність типів уроків і їх обґрунтованість; відповідність структури типу уроку зазначеній меті; реалізація виховних й розвивальних завдань навчання; доцільність розподілу часу.

2. *Зміст навчального матеріалу, реалізація принципів навчання*: відповідність матеріалу уроку програмі, його повнота й науковість, виховний і розвивальний потенціали, систематичність і послідовність, доступність, міцність і наочність у викладі.

3. *Керівництво пізнавальною діяльністю учнів. Методи й прийоми навчання*:

а) актуалізація опорних знань учнів, методи й прийоми перевірки знань на уроках; кількість опитуваних учнів, урахування індивідуальних і вікових особливостей під час опитування, підведення підсумків опитування;

б) цільовий і мотиваційний компоненти уроків;

в) керівництво засвоєнням навчального матеріалу: методи й прийоми формування уявлень, прийоми активізації пізнавальної діяльності й уваги учнів; розвиток спостережливості й уявлення;

г) шляхи утворення понять, усвідомлення законів, правил і теорій; прийоми активізації мислення учнів;

г) самостійне вивчення учнями матеріалу на уроках, види самостійної роботи і їх доцільність;

д) первинне й подальше закріплення матеріалу: методи закріплення знань і вмінь учнів, ефективність їх застосування, використання розвивального закріплення;

є) методи й прийоми перевірки знань учнів; психологічна атмосфера опитування, ставлення вчителя до учня, який відповідає; учительські узагальнення за опитуванням; оцінка знань, накопичення оцінок;

ж) методика подання домашнього завдання: види домашніх завдань, обсяг, характер, диференціація згідно з інтересами та індивідуальними особливостями учнів, інструктаж щодо його виконання.

4. *Взаємини вчителя й учнів. Стиль взаємин. Настрій учнів і вчителя. Дисципліна на уроці. Педагогічна майстерність, захоплення вчителя своїм предметом, знання матеріалу. Педагогічний такт. Культура мовлення вчителя. Культура невербального спілкування.*

Схема вивчення особистості вчителя трудового навчання

1. Дайте стислий психолого-педагогічний аналіз уроків учителя трудового навчання, які ви відвідали.
2. Визначте психічний стан, найбільш характерний для вчителя (здивування, гнів, осуд, схвалення, співчуття, байдужість, урівноваженість, спокій тощо).
3. Проведіть спостереження за мімікою й жестами, що супроводжують переживання й інші емоційні стани вчителя. Спробуйте з'ясувати причини, що викликали такий стан і відповідні емоції вчителя. Як змінюється міміка вчителя в залежно від реакції учнів?
4. Проаналізуйте вміння вчителя володіти собою, виявляти педагогічний такт у ставленні до колективу й окремих учнів.
5. Наскільки розвинена професійна увага й спостережливість учителя:
 - уміння фіксувати суттєві моменти в розвитку школярів, класного колективу;
 - уміння поєднувати фронтальну й індивідуальну роботу з учнями;
 - уміння зосереджуватися та переключатися з одних видів діяльності на інші;
 - уміння утримувати в колі своєї уваги об'єкти педагогічного впливу;
 - уміння своєчасно помічати ознаки втоми, зміну настрою й уваги учнів та вмело реагувати на це;
 - уміння постійно підтримувати контакт з класом своєю особистою поведінкою (жести, міміка тощо).
6. Визначте рівень розвитку імпровізаційної майстерності вчителя.
7. Оцініть культуру мовлення вчителя, відповідність усім вимогам професійного педагогічного мовлення.
8. Визначте сформованість індивідуального стилю педагогічної роботи вчителя, наявність педагогічної привабливості й неповторності.
9. Проаналізуйте систему роботи вчителя з розвитку пізнавальних інтересів учнів, творчого потенціалу школярів.
10. Проведіть бесіду з учителем про особливості його творчого пошуку.

Схема спостереження та аналізу виховного заходу

1. Загальні відомості про виховний захід. Назва, форма, мета, час, місце проведення, устаткування, хто проводить.
2. Чим викликана необхідність цього заходу?
3. Як педагог урахував свої індивідуальні особливості?
4. Чи відповідає мета цього заходу індивідуальним особливостям учнів і цілям виховної роботи школи?
5. Якість плану й підготовки вчителя до заходу.
6. Як забезпечена відповідність цілей заходу його змісту, побудові, формі, оформленню й методам виховання?
7. Скільки учнів брали участь у підготовці та проведенні заходу? Характер участі – ініціатори й виконавці, помічники, слухачі. Роль активу учнів.
8. Яку роль грав педагог у підготовці та проведенні заходу (був ініціатором, організатором, методистом, виконавцем)? Як він мотивував захід? Педагогічний такт, мовлення, зовнішній вигляд педагога. Характер вимог, запропонованих до учнів.
9. Ефективність заходу, його пізнавальна й виховна цінність. Як формувалися почуття, переконання, уміння, навички? Чи сприяв захід об'єднанню учнівського колективу, виробленню або зміцненню суспільної думки? Як він впливав на окремих учнів? До яких видів діяльності він спонукав учнів? Поведінка учнів, їхнє ставлення до цього заходу.
10. Загальна оцінка заходу, чи досягнуто його мету. Причини успіхів і невдач, висновки й пропозиції.

Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики учня

1. Загальні відомості: П.І.П., вік, клас, стан здоров'я.
2. Характеристика умов сімейного виховання учня (культурно-побутові умови сім'ї, стиль сімейних взаємин, взаємини з батьками, педагогічна культура батьків).
3. Особливості характеру, темпераменту й емоційно-вольової сфери:
 - яскраво виражені позитивні й негативні риси характеру;
 - риси характеру, які виявляються в ставленні учня до самого себе, оточуючих, навчання – старанність, активність, доброта, повага, дисциплінованість, скромність тощо;
 - вольові якості (цілеспрямованість, самостійність, рішучість,

ініціативність, наполегливість та ін.);

– тип і особливості темпераменту, його прояв у різних сферах діяльності учня;

– характер емоційної реакції на педагогічний вплив;

– ступінь емоційної збуджуваності, характер зовнішніх проявів емоційних переживань;

– емоційна стійкість у ситуаціях емоційної нестабільності;

– настрої, що переважає, причини зміни настрою.

4. Спрямованість особистості й спеціальні здібності:

– особистісна, громадська або ділова спрямованість школяра;

– чи бере учень участь у роботі дитячих (юнацьких) організацій, як ставиться до громадської роботи в цілому;

– ідеали, ціннісні орієнтації й життєві плани;

– ставлення до релігії;

– характеристика інтересів, їх характер, глибина й активність;

– схильності й наміри учня; чи є в учня здібності до певної сфери діяльності (музичні, технічні, математичні, спортивні тощо).

5. Рівень домагання, самооцінка:

– самооцінка – завищена, занижена, адекватна;

– співвіднесення самооцінки й рівня домагань;

– вимогливість до себе, до інших;

– уміння аналізувати свою поведінку;

– ставлення до критики, до самовиховання.

6. Навчальна діяльність:

– успішність за різними предметами, загальний розумовий розвиток;

– особливості сприйняття й темп осмислення навчального матеріалу;

– особливості уваги (стійкість, переключення й розподіл);

– особливості й тип пам'яті;

– розвиток образного й логічного мислення, уміння розмірковувати та ін.;

– наявність інтересу до навчання;

– чи використовує додаткову літературу в навчальній діяльності;

– чи бере участь у роботі предметних гуртків, факультативів;

– старанність і наполегливість у навчанні;

– уміння вчитися (режим, організованість);

– культура мовлення;

– мотиви учіння.

7. Ставлення до різних видів діяльності:

- ставлення до праці (наявність постійних домашніх доручень, участь у суспільно корисній праці в школі, працелюбство, повага до людини праці й результатів чужої праці, трудові вміння й навички, дисциплінованість у праці);

- ставлення до суспільно корисної діяльності (чи бере участь у заходах, що проводяться в школі, районі, місті);

- ставлення до громадського життя (наскільки цікавиться громадським життям країни; які періодичні видання читає, які телепрограми громадського спрямування дивиться);

- ставлення до ігрової, спортивної діяльності;

- ставлення до майбутньої професії (наявність професійних інтересів і схильностей, усвідомленість вибору майбутньої професії);

- ставлення до художньо-естетичної діяльності (розвиненість естетичних смаків, відвідування театру, виставок, наявність домашньої бібліотеки, фонотеки, улюблених творів мистецтва, участь у шкільній художній самодіяльності, самостійні заняття мистецтвом (гра на музичних інструментах, літературна творчість, малювання тощо);

- ставлення до свого здоров'я, фізичного розвитку (чи дотримується режиму дня; чи знає, яким нормам повинні відповідати його фізичні показники; чи має шкідливі для здоров'я звички; яким видом спорту займається; як ставиться до свого зовнішнього вигляду).

8. Взаємини з однокласниками й учителями:

- соціально-психологічний статус у колективі, усвідомлення свого статусу;

- характер взаємин з однокласниками; з ким підтримує товариські взаємини, з ким конфліктує, чому;

- потреба бути членом колективу, рахуватися з його думкою, боротися за його честь, авторитет;

- ставлення до негативних явищ у колективі;

- ставлення до вчителів;

- як складаються взаємини з однокласниками протилежної статі.

9. Загальні психолого-педагогічні висновки:

- що зроблено студентом-практикантом у процесі індивідуальної педагогічної взаємодії, виховання учня через колектив, ефективність виховних дій;

- визначення найважливіших психолого-педагогічних завдань у виховній роботі з конкретним учнем;

- рекомендації щодо конкретних педагогічних шляхів, методів і форм педагогічної взаємодії з учнем.

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань педагогічної практики

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів зі спеціальності – 60.

Кількість балів з педагогіки – 20.

Кількість балів з психології – 20.

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань зі спеціальності

1. Звітна документація – **30 балів**:

- ведення щоденника – 2 бали;
- складання індивідуального плану – 2 бали;
- конспекти уроків (10 конспектів) – 20 балів;
- аналіз уроку трудового навчання – 3 бали;
- звіт про результати педагогічної практики – 1 бал;
- об'єкт практичної діяльності – 2 бали.

2. Проведення уроків трудового навчання (15 уроків) – **30 балів**.

Кожен урок оцінюється у 2 бали: 1 бал – задовільно; 1,5 бали – добре; 2 бали – відмінно.

Загальна оцінка за проведення уроків виставляється студенту спільно вчителем трудового навчання та методистом зі спеціальності.

Студент-практикант отримує **загальну оцінку зі спеціальності**:

54–60	відмінно	A
50–53	добре	B
45–49	добре	C
38–44	задовільно	D
30–37	задовільно	E
13–29	незадовільно	FX
0–12	незадовільно	F

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань з педагогіки

1. Ознайомлення з виховною роботою школи, педагогічним і учнівським колективами:

1.1. Бесіда з представниками адміністрації школи, учителями, класним керівником про особливості школи, традиції, виховні завдання на час практики – **1 бал**

1.2. Ознайомлення з класом, до якого прикріплено студента (список класу, дані про стан здоров'я, особливості класу, актив класу, доручення та захоплення класу тощо) – **2 бали**

1.3. Вивчення шкільної документації: аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи, плану виховної роботи класного керівника, класного журналу – **2 бали**

1.4. Ознайомлення з педагогічною проблемою, над якою працює педагогічний колектив школи, із системою методичної роботи школи – **1 бал**

2. Педагогічні аспекти навчально-методичної роботи:

2.1. Відвідування уроків з метою вивчення особливостей класного колективу й учнів, дидактичного досвіду роботи вчителя – **1 бал**

2.2. Проведення спостережень за прийомами впливу вчителя на недисциплінованих учнів. Аналіз форм і методів роботи вчителя з наведення дисципліни в класі. Визначення педагогічної доцільності певних методів – **1 бал**

2.3. Загальнодидактичний аналіз досвіду роботи й особистості вчителя трудового навчання – **2 бали**

2.4. Аналіз виховного й розвивального потенціалів уроку – **2 бали**

3. Виховна робота як помічника класного керівника:

3.1. Знайомство з плануванням роботи класного керівника: складання потижневого індивідуального плану (розділ виховна робота) – **1 бал**

3.2. Аналіз рівня громадської активності школярів у закріпленому класі. З'ясування причини низької або високої громадської активності школярів і розробка програми її підвищення – **2 бали**

3.3. Вивчення та аналіз рівня вихованості учнів закріпленого класу – **2 бали**

3.4. Відвідування та аналіз класних годин та інших форм виховних заходів у класному колективі – **2 бали**

3.5. Участь у поточній виховній роботі з класом – **2 бали**

3.6. Підготовка звіту з практики з відокремленням виховної роботи – **1 бал**.

По закінченні практики в тижневий строк студент повинен здати методисту з педагогіки матеріали згідно з переліком звітної документації. Підсумкова оцінка за виховну роботу виставляється методистом кафедри педагогіки.

Студент-практикант отримує **загальну оцінку з педагогіки:**

19–20	відмінно	A
17–18	добре	B
15–16	добре	C
13–14	задовільно	D
10–12	задовільно	E
5–9	незадовільно	FX
0–4	незадовільно	F

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань з психології

1. Складання індивідуального плану – **2 бали.**
2. Ведення щоденника – **3 бали.**
3. Ознайомлення з психологічними аспектами навчально-виховної діяльності: урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, особливостей пізнавальної діяльності учнів, мотивації навчальної діяльності, інтересів і спрямованості учнів, особливостей педагогічного спілкування й мікроклімату на уроці – **4 бали.**
4. Матеріали експертних оцінок, одержаних на учня – **8 балів.**
5. Психолого-педагогічна характеристика на учня – **3 бали.**

По закінченні практики в тижневий строк студент повинен здати методисту з психології матеріали згідно з переліком звітної документації. Підсумкова оцінка за роботу виставляється методистом кафедри психології.

Студент-практикант отримує **загальну оцінку з психології:**

19–20	відмінно	A
17–18	добре	B
15–16	добре	C
13–14	задовільно	D
10–12	задовільно	E
5–9	незадовільно	FX
0–4	незадовільно	F

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики

Критерії оцінки результатів педагогічної практики зі спеціальності:

- ступінь виконання програми практики зі спеціальності;
- рівень теоретичної, практичної та методичної підготовки;
- рівень сформованості професійних й особистісних якостей педагога;

- рівень самостійності при підготовці та проведенні занять;
- якість оформлення звітної документації;
- творчий підхід до підготовки та проведення занять.

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації, бесіди з учителем трудового навчання, результатів відвідання уроків студента-практиканта студенту виставляються такі оцінки зі спеціальності:

«відмінно» – 54–60 балів – за повністю виконану програму практики зі спеціальності, володіння науковими основами сучасної теорії навчання, глибокі знання з предмета та методики його викладання, високий рівень і творчий підхід у підготовці та проведенні занять з трудового навчання, володіння різноманітними формами й методами навчання та виховання, об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів, самостійність при підготовці та проведенні занять, сформованість професійних й особистісних якостей педагога, уміння аналізувати урок трудового навчання, якісно оформлену звітну документацію;

«добре» – 45–53 бали – за повне виконання програми практики, наявність глибоких знань з предмета й методики його викладання, самостійний і творчий підхід до виконання завдань практики, якісно оформлену звітну документацію. Однак студент мав труднощі в доборі оптимальних форм і методів навчально-виховної роботи, надавав перевагу репродуктивним методам навчання, не досить впевнено проводив заняття і оцінював роботу учнів, мають місце незначні недоліки при оформленні звітної документації;

«задовільно» – 30–44 бали – за виконання в цілому програми педагогічної практики, достатній рівень знань з предмета та методики його викладання, наявність інтересу й схильності до професії вчителя трудового навчання, оформлену звітну документацію. Однак студент мав серйозні проблеми в практичній роботі з дітьми, об'єктивності оцінки їх знань, умінь та навичок, припускав недоліки в реалізації на практиці принципів, форм і методів навчання та виховання учнів, мав значні прорахунки в оформленні звітної документації;

«незадовільно» – 0–29 балів – за відсутність інтересу й схильності до педагогічної роботи, неповне виконання програми

практики, слабкі знання з предмета та методики його викладання, невміння планувати та організувати навчально-виховну діяльність, несумлінне ставлення до роботи, застосування одноманітних методів і прийомів у роботі з учнями, формальне ведення документації.

Критерії оцінки результатів роботи студентів з педагогіки:

- ступінь виконання програми практики з педагогіки;
- ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь;
- рівень теоретичної підготовки;
- рівень професійної підготовки й соціальної активності (інтерес до професії, любов до дітей, гуманізм, демократизм, творчий підхід, відповідальність тощо);
- якість оформлення звітної документації.

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації, бесіди з класним керівником студенту-практиканту виставляються такі оцінки з виховної роботи:

«відмінно» – 19–20 балів – за повністю виконану програму практики з педагогіки, володіння науковими основами сучасної теорії навчання, виховання й розвитку дітей, глибокі знання вікових особливостей учнів та їх урахування в практичній роботі, володіння різноманітними формами виховної роботи, урахування виховних можливостей групових і колективних форм виховної роботи, самостійність, творчий підхід, сформованість професійно-педагогічних умінь, уміння проводити загальнодидактичний аналіз уроку, аналіз виховного заходу, вести документацію;

«добре» – 15–18 балів – за повне виконання програми практики з педагогіки, наявність глибоких психолого-педагогічних знань з питань організації навчально-виховної роботи з учнями певного віку, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, самостійний і творчий підхід до виконання завдань практики. Однак студент мав труднощі в доборі оптимальних форм і методів навчально-виховної роботи, надав перевагу словесним формам організації виховної роботи. Мали місце незначні недоліки, зумовлені відсутністю досвіду, невпевненістю в діях, помилки в оформленні документації;

«задовільно» – 10–14 балів – за виконання в цілому програми педагогічної практики з педагогіки, достатнє знання теоретичного матеріалу, наявність інтересу й схильності до педагогічної професії. Однак студент мав серйозні проблеми в практичній роботі з дітьми, припускав недоліки в реалізації на практиці принципів, форм і методів навчання та виховання дітей, об'єктивності оцінювання їх знань, умінь і навичок, рівня вихованості та розвитку, мав значні прорахунки в оформленні звітної документації;

«незадовільно» – 0–9 балів – за відсутність інтересу й схильності до педагогічної роботи, неповне виконання програми практики з педагогіки, слабке знання психолого-педагогічної теорії, невміння планувати та організувати навчально-виховну діяльність, несумлінне ставлення до роботи, застосування непедагогічних методів і прийомів у роботі з дітьми, формальне ведення документації.

Критерії оцінки результатів роботи студентів з психології:

- рівень виконання програми практики з психології;
- ступінь сформованості психолого-педагогічних умінь розкривати індивідуально-психологічні особливості учня, які виявляються в його поведінці й навчанні;
- уміння диференціювати різних учнів за ступенем вираженості певних особливостей;
- уміння виявляти ставлення педагога до учня;
- рівень теоретичної підготовки;
- рівень психологічної підготовки й соціальної активності (творчого, дослідницького підходу, демократизм, відповідальність, гуманізм тощо);
- якість оформлення звітної документації.

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації студенту-практиканту виставляються такі оцінки з психологічної роботи:

«відмінно» – 19–20 балів – за повністю виконану програму практики з психології, володіння науковими основами загальної, вікової та педагогічної психології; уміння розкривати індивідуально-психологічні особливості учня, які виявляються в його поведінці й навчанні, диференціювати різних учнів за ступенем вираженості певних особливостей, виявляти ставлення педагога до учня, за високу соціальну активність, творчий, дослідницький підхід, відповідальність, уміння проводити експериментальну роботу з учнями й аналізувати дані психологічних досліджень, робити висновки, вести звітну документацію;

«добре» – 15–18 балів – за повне виконання завдань практики з психології, наявність глибоких психолого-педагогічних знань із питань організації експериментальної психологічної роботи з учнями певного віку, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, самостійний і творчий підхід до виконання завдань практики. Однак студент мав труднощі в доборі оптимальних форм і методів щодо організації спостережень при зборі матеріалу для психологічної характеристики на учня. Мають місце незначні недоліки, зумовлені відсутністю досвіду, невпевненістю в діях, помилки в оформленні документації;

«задовільно» – 10–14 балів – за виконання в цілому програми практики з психології, достатній рівень теоретичної підготовки, наявність інтересу й схильності до психологічної роботи. Однак студент мав серйозні проблеми в психологічній роботі з дітьми, припускав недоліки в реалізації на практиці спостережень при зборі матеріалу для психологічної характеристики на учня, добір методів вікової та педагогічної психології, мав значні прорахунки в оформленні звітної документації;

«незадовільно» – 0–9 балів – за відсутність інтересу й схильності до психологічної роботи, неповне виконання програми практики, слабкі знання психолого-педагогічної теорії, невміння планувати та організувати психологічну роботу, несумлінне ставлення до роботи, застосування непсихологічних методів і прийомів у роботі з дітьми, формальне ведення документації.

Педагогічна практика на 5 курсі

Тривалість практики – 12 тижнів у 9 семестрі.

Завдання педагогічної практики зі спеціальності

1. Установлення й зміцнення зв'язку теоретичних знань, отриманих студентами при вивченні спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін із практикою.
2. Зміцнення професійного рівня викладання в цілому, поглиблення та закріплення знань зі спеціальних дисциплін, їх застосування в практичній навчально-виховній діяльності.
3. Розширення знань, придбання студентами вмінь самостійно проводити й аналізувати уроки трудового навчання у старшій школі, самостійно приймати педагогічні рішення.
4. Розвиток у студентів творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності, придбання ними досвіду рефлексивного ставлення до своєї праці, актуалізація в них потреби в самоосвіті й особистому розвитку.
5. Розширення та поглиблення знань зі спеціальних навчальних дисциплін, їх застосування в практичній навчально-виховній роботі.
6. Оволодіння студентами методами, прийомами та технікою проведення уроків різних типів.
7. Формування в студентів комунікативних умінь, що створюють можливість кваліфіковано здійснювати професійну діяльність з урахуванням вимог педагогічної етики, принципів ділового та міжособистісного спілкування.

Завдання педагогічної практики з інформатики

1. Розвиток професійних якостей особистості майбутнього вчителя інформатики, підготовка майбутніх педагогів до реалізації освітньо-професійних програм і навчальних планів на рівні, що відповідає державним освітнім стандартам вищої освіти. Установлення та укріплення зв'язку теоретичних знань, отриманих студентами при вивченні спеціальних і психолого-педагогічних дисциплін з професійно-педагогічною діяльністю.
2. Виявлення взаємозв'язку науково-дослідного й навчального процесів у середній та вищих школах, можливість використання сучасних наукових дослідів у якості засобів удосконалення освітнього процесу.

3. Залучення студентів до науково-дослідної роботи (дослідження проблеми з теми курсової роботи; використання новітніх інформаційних технологій при проведенні уроків, експериментальних досліджень, організації проектно-технологічної діяльності учнів; збір матеріалу).
4. Формування в студентів:
 - умінь розробляти й застосовувати сучасні освітні технології, обирати оптимальні стратегії викладання у відповідності з метою навчання, рівнем підготовки учнів;
 - навичок: культури розумової праці, уміння планувати свою роботу, раціонально її виконувати, критично співвідносити початковий план роботи з реальним процесом її виконання та одержаними результатами;
 - потребу використання засобів комп'ютерної техніки, тобто сформувати звичку своєчасно вдаватися до використання комп'ютера під час розв'язування задач з будь-якої предметної галузі, яка базується на свідомому володінні інформаційними технологіями й технічних навичках використання комп'ютера.
5. Виховання творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності, придбання ними вмінь самостійно проводити й аналізувати уроки, самостійно приймати педагогічні рішення, об'єктивно оцінювати власну діяльність та навчальні досягнення учнів.
6. Оволодіння навичками роботи з навчально-методичними та наочними засобами навчання, навчальною літературою й навичок відбору матеріалу до певного уроку з урахуванням вікових та особистісних особливостей учнів класу.
7. Вироблення комунікативних умінь, що створюють можливість кваліфіковано здійснювати професійну діяльність з урахуванням вимог педагогічної етики, принципів ділового та міжособистісного спілкування.

Завдання педагогічної практики з педагогіки

1. Виховання інтересу й любові до професії вчителя-вихователя, формування потреби в педагогічному самовдосконаленні й самоосвіті.
2. Поглиблення та закріплення знань із психолого-педагогічних дисциплін, їх застосування в практичній навчально-виховній діяльності.

3. Формування та розвиток педагогічних умінь і навичок, якостей учителя-вихователя.
4. Оволодіння формами й методами виховної роботи зі старшокласниками.
5. Включення студентів у вирішення конкретних виховних завдань класу, школи.
6. Вироблення творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Завдання педагогічної практики з психології

1. Закріплення психологічних знань, здобутих при вивченні курсів загальної, вікової й педагогічної психології.
2. Формування та розвиток умінь спостерігати показники розвитку класного колективу, розкривати психологічні особливості групи, що виявляються в колективній діяльності, диференціювати ознаки розвитку колективу.
3. Формування творчого, дослідницького підходу до прочитання результатів вивчення колективу.

Професійно-педагогічні вміння студентів 5 курсу

Студент-практикант повинен уміти:

- упевнено й професійно проводити заняття з трудового навчання, креслення й інформатики з урахування сучасних досягнень спеціальних і психолого-педагогічних наук;
- розробляти розгорнуті плани-конспекти з цих дисциплін;
- відбирати навчальний матеріал, визначати структуру уроку, найбільш раціональні форми й методи навчання, тип уроку, підбирати засоби наочності, цікаві завдання з урахуванням вікових та особистісних особливостей учнів;
- використовувати в педагогічній діяльності різноманітні методи й форми навчання, ефективні прийоми навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- добиватися глибокого засвоєння учнями змісту матеріалу що викладається, формувати в них науково-технічний світогляд, логічне мислення, культуру усного мовлення, інтерес до предмета тощо;
- виявляти ступінь і глибину засвоєння учнями програмного матеріалу, рівень знань, умінь та навичок учнів з предмета, прищеплювати їм навички самостійного поповнення знань, розвитку вмінь;

- здійснювати індивідуальний підхід до учнів;
- аналізувати уроки вчителів, студентів-практикантів;
- проводити систему заходів з виховання учнів;
- формувати в учнів активну життєву позицію, готовність до життя та праці, свідомого вибору професії;
- здійснювати виховний вплив на колектив учнів, заслуговувати їх любов та повагу;
- розвивати пізнавальну активність і творчі здібності учнів;
- проводити різноманітну роботу з батьками учнів;
- виконувати обов'язки класного керівника;
- здійснювати перспективне й поточне планування виховної роботи з класним колективом;
- аналізувати міжособистісні взаємини в класному колективі, структуру класного колективу;
- добирати оптимальні форми й методи виховної роботи та здійснювати виховання учнів у процесі навчання, у позакласній і позашкільній роботі;
- проводити індивідуальну роботу з учнями;
- складати план вивчення та вивчати колектив учнів, виявляти й реалізовувати виховні завдання учнівського колективу;
- здійснювати психолого-педагогічний аналіз виховних заходів;
- вивчати та узагальнювати передовий педагогічний досвід роботи школи та творчо використовувати його для професійно-педагогічного самовдосконалення.

Зміст практики зі спеціальності

1. Участь в установчій конференції. Знайомство із завданням на педагогічну практику.
2. Знайомство зі школою, завданнями й основними напрямками роботи школи на сучасному етапі, передовим педагогічним досвідом, стилем роботи окремих учителів. Інструктаж з техніки безпеки на робочому місці.
3. Розподіл студентів по класах.
4. Складання індивідуального плану роботи зі спеціальності на період практики.
5. Підготовка та проведення 8-ми уроків трудового навчання (8–12 кл.) на тиждень з обов'язкової розробкою розгорнутих планів-конспектів.

6. Відвідування уроків студентів-практикантів.
7. Ведення щоденника практиканта.
8. Проведення аналізу уроку трудового навчання.

Зміст педагогічної практики з інформатики

1. Участь у настановчій конференції, знайомство із завданнями практики. Під час настановчої конференції проводиться попередній інструктаж студентів-практикантів з безпеки праці.
2. Знайомство зі школою, правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу, передовим педагогічним досвідом, стилем роботи окремих учителів. Інструктаж з безпеки праці на робочому місці.
3. Ознайомлення з навчальними програмами, календарними планами вчителя інформатики, навчальними та методичними посібниками з інформатики. Складання індивідуального плану роботи з інформатики на період практики.
4. Підготовка та проведення 2-х уроків інформатики на тиждень з обов'язковою розробкою розгорнутих планів-конспектів, які повинні включати наочні засоби навчання.
5. Відвідування уроків учителя інформатики (не менше 6) та студентів-практикантів, проведення аналізу уроків інформатики.
6. Проведення самоаналізу уроку інформатики (вибірково).
7. Ведення щоденника практиканта.
8. Збір матеріалу й виконання індивідуального завдання з інформатики (Додаток Л, М).
9. Збір матеріалу для написання курсової роботи з методики інформатики.

Індивідуальне завдання з інформатики

За допомогою відомих програмних засобів MS Word, Dreamweaver, Front Page, Web Plus, e-Goryon, A4Desk та ін. розробити електронний навчальний курс за індивідуальним завданням (номер завдання збігається з номером за списком студентів). Електронний навчальний курс виконується у форматі, який допускає гіперпосилання, графіку, анімацію, реєстраційні форми, інтерактивні завдання, мультимедійні ефекти.

Електронні навчальні курси, крім інформаційних матеріалів, повинні містити ще й матеріали для організації контролю та

самоконтролю: завдання для самостійного виконання, питання для самоконтролю, тести тощо.

Виконання індивідуальної роботи передбачає виконання студентом стандартних дій з розробки програмного забезпечення: постановки задачі, її програмної реалізації, розробки програмної документації, методики використання програмного продукту, розробки методики проведення уроку, оформлення контрольної-тестової частини навчальної програми.

Тематика індивідуальних робіт

1. Розробка навчального курсу для спеціалізованих шкіл з використанням електронних навчальних програм з теми «Основи мови HTML, DHTML».
2. Розробка гіпертекстового підручника з теми курсу інформатики «Поняття алгоритму. Основні властивості алгоритмів. Способи опису алгоритмів. Виконавець алгоритму. Базові структури алгоритмів. Алгоритмічні мови. Навчальна алгоритмічна мова».
3. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Основні елементи мови (символи, слова, вирази, команди). Опис алгоритмів навчальною алгоритмічною мовою. Величини та їх типи. Опис алгоритмів роботи з величинами».
4. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Алгоритми створення й опрацювання графічних зображень»
5. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Програма і мови програмування. Поняття транслятора. Інтегровані середовища програмування».
6. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Мова програмування Алфавіт. Основні поняття мови: ідентифікатори, числа, рядки, описи, оператори. Структура програми. Типи даних. Вирази».
7. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Оператори. Оператор присвоювання. Оператори введення, виведення».
8. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Опис указівок повторення й розгалуження мовою програмування. Опис умов».
9. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Структурний підхід до розробки алгоритмів і програм».

10. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Процедури і функції. Використання готових програм з бібліотеки».
11. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Графічний екран. Указівки для роботи в графічному режимі».
12. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Масиви. Алгоритми і програми роботи з масивами. Методи впорядкування та пошуку елементів лінійного масиву».
13. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Робота з рядками».
14. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Інформаційна система, її структура».
15. Розробка навчального курсу в профільних класах з використанням електронних навчальних програм з теми «Вступ до мови C++».
16. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Елементи VBA при створенні макросів у середовищі POWER POINT».
17. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Елементи VBA в додатках MS OFFICE».
18. Використання візуальних компонентів C++ при проектуванні навчальних програм.
19. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми ACCESS.
20. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Електронні таблиці».
21. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Векторна графіка».
22. Розробка навчального курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Растрова графіка».
23. Розробка навчального курсу для спеціалізованих шкіл із використанням електронних навчальних програм з теми «Елементи 3-D графіки».
24. Розробка навчального курсу для спеціалізованих шкіл із використанням електронних навчальних програм з теми «Елементи анімації».
25. Розробка навчального курсу для спеціалізованих шкіл із використанням електронних навчальних програм з теми «Web-дизайн».

26. Розробка навчального курсу для спеціалізованих шкіл із використанням електронних навчальних програм з теми «Основи Web-програмування».
27. Розробка навчального факультативного курсу з використанням електронних навчальних програм з теми «Комп'ютерна графіка».
28. Розробка практичних завдань та варіантів контролю з теми «Електронні таблиці» для профільних класів.
29. Розробка практичного курсу «векторна графіка». Розробка практичних завдань з теми.
30. Методика вивчення мови програмування С++ з використання КЗН засобами проблемного та проектного навчання для спеціалізованих шкіл.
31. Розробка практичних завдань і тестового контролю з теми «Елементи VBA» у приложених MS OFFICE. Організація тематичної атестації.
32. Розробка електронної навчальної програми на тему використання функцій у MS EXCEL. Розробка практичних завдань.
33. Розробка практичних завдань у базах даних ACCESS і методика їх застосування на уроках інформатики в математичних класах.
34. Розробка пропедевтичного курсу інформатики для учнів 1-3 класів.
35. Розробка гіпертекстового підручника з теми курсу трудового навчання.

Основні етапи виконання індивідуальної роботи:

- аналіз літератури, ресурсів Інтернет з теорії питання;
- аналіз існуючої або розробка авторської програми курсу або навчального блоку за індивідуальною темою;
- розробка моделі навчання;
- постановка завдання;
- проектування програми;
- кодування програми;
- тестування програми;
- розробка методики використання програмного продукту;
- розробка методики організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з використанням ТЗН. (Додаток Л)

Студент повинен розробити систему оцінювання кількісного та якісного результатів навчання (Додаток М) і моделі не менше двох різнотипних уроків з використанням розробленого засобу навчання, у яких докладно розглянути методи викладання, форми організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці з використанням

комп'ютерної програми, роль учителя в навчальному процесі, види й форми його діяльності, варіанти керування навчальним процесом, систему контролю, можливості охоплення навчальною діяльністю всіх учнів, диференційного та особистісного підходу.

Звіт надається в електронному вигляді.

Зміст педагогічної практики з педагогіки

1. Ознайомлення з виховною роботою школи, педагогічним і учнівським колективами

1. Бесіда з представниками адміністрації школи, учителями, класним керівником про особливості школи, традиції, виховні завдання на час практики. *Форма звіту* – записи в педагогічному щоденнику: проблема, над якою працює школа, концепція розвитку школи, шкільні традиції, виховні завдання на час практики.
2. Знайомство з класом, до якого прикріплено студента (склад класу, успішність, дисципліна, рівень сформованості колективу). *Форма звіту* – запис у педагогічному щоденнику: список учнів класу, режим роботи школи й класу, аналіз вивчення класу як колективу за запропонованою схемою (див. стор. 79).
3. Вивчення шкільної документації: аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи, плану виховної роботи класного керівника, класного журналу. *Форма звіту* – на аркушах формату А4 навести фрагмент плану виховної роботи класного керівника на перше півріччя, аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи за запропонованою схемою (див. стор. 35).
4. Ознайомлення з системою роботи методичного об'єднання вчителів фахового напрямку. *Форма звіту* – у педагогічному щоденнику надати характеристику роботи методичного об'єднання (мета, завдання, аналіз плану роботи, кількість учителів-методистів, стисла характеристика досвіду роботи вчителя з фаху).

2. Педагогічні аспекти навчально-методичної роботи

1. Відвідування уроків з метою вивчення особливостей класного колективу й учнів, аналізу досвіду роботи вчителя. *Форма звіту* – у педагогічному щоденнику під час відвідування уроків зробити відповідні записи.
2. Аналіз виховного потенціалу шкільної програми з фахового предмета для класу, до якого закріплено студента. *Форма звіту* – на аркуші формату А4 надати характеристику виховного потенціалу шкільної програми з фахового предмета.

3. Вивчення особливостей методики роботи вчителя-предметника на різних етапах уроку. *Форма звіту* – на аркуші формату А4 надати характеристику методів навчання й виховання, які найчастіше використовуються вчителем (поетапно).
4. Психолого-педагогічний аналіз діяльності вчителя й учнів. *Форма звіту* – на аркуші формату А4 на підставі спостереження уроків вчителя надати психолого-педагогічний аналіз уроку за запропонованою схемою (див. стор. 81).

3. Виховна робота як класного керівника

1. Знайомство з плануванням роботи класного керівника: складання індивідуального плану (розділ виховна робота). *Форма звіту* – індивідуальний план з виховної роботи.
2. Вивчення класного колективу. Розробка схеми вивчення класного колективу. Складання психолого-педагогічної характеристики на клас. *Форма звіту* – на аркуші формату А4 надати розроблену схему вивчення класного колективу з переліком методів, які враховують особливості й рівень розвитку класу, а також психолого-педагогічну характеристику на клас.
3. Відвідування й аналіз класних годин та інших форм виховних заходів у закріпленому класі. *Форма звіту* – аналіз відвідуваного виховного заходу за запропонованою схемою (див. стор. 38).
4. Проведення виховного заходу в закріпленому класі. *Форма звіту* – на аркуші формату А4 надати методичну розробку виховного заходу за підписом класного керівника із запропонованою оцінкою, а також самоаналіз виховного заходу за схемою (див. стор. 82).
5. Підготовка звіту з педагогічної практики.

Під час педагогічної практики студент випускного курсу готує та проводить різні форми виховних заходів. Один виховний захід студент проводить як заліковий. Будь-яка форма виховної діяльності повинна орієнтуватися на триєдину мету: пізнавальну, виховну, розвивальну. Студент-практикант повинен прагнути до того, щоб виховний захід, який він проводить, був колективним. Вибір форм і методів позакласного виховного заходу залежить від мети, завдань і змісту діяльності. Тема виховного заходу повинна бути лаконічною, привабливою за формою й змістом, відповідати віковим та індивідуальним особливостям учнів закріпленого класу. Мета виховного заходу формулюється як загальний напрям роботи, а завдання повинні бути спрямовані на розвиток особистісних якостей учнів і взаємин у класі. Хід виховного заходу включає детальний опис змісту, методів організації виховної роботи. Методична розробка може

бути проілюстрована фотографіями, малюнками, схемами тощо. Наприкінці наводиться список літератури, яка використовувалася при розробці змісту заходу.

Зміст педагогічної практики з психології

1. Ознайомлення з психологічними аспектами навчально-виховної діяльності: урахування рівня розвитку класу, особливостей колективної діяльності класного колективу, інтересів і спрямованості учнів класу, особливостей спілкування й мікроклімату в шкільній групі.
2. Вивчення класного колективу, використовуючи метод експертних оцінок, опитувальники, що виражені в графічній формі.
3. Написання тексту психологічної характеристики класного колективу.

Основні психологічні блоки дослідження

Для проведення роботи з вивчення класного колективу необхідно виділити основні психологічні блоки дослідження та відібрати відповідні методи й методики дослідження.

У якості прикладу ми пропонуємо провести блок тестів з вивчення класного колективу. Ви можете обрати інші тести, ті, що, на ваш погляд, більш підходять для вивчення класного колективу.

Згуртованість групи (Додаток Н) – це найважливіший показник міжособистісних відносин у групі. Згуртованість групи визначається через коефіцієнт ЦОЄ (ціннісно-орієнтаційна єдність). ЦОЄ – це ступінь збігу думок, оцінок, установок і позицій групи щодо об'єктів, найбільш значущих для групи в цілому. Тому й індекс згуртованості визначається за частотою збігів думок стосовно значущих для всієї групи об'єктів.

Вивчення ступеня задоволеності колективом (Додаток П) – виявляється в тому, що кожен учень класу оцінює характер справ у класі, відносини в класі, активність класу, ставлення до навчання, оцінює згуртованість колективу, його вольові зусилля тощо. За результатами цього тесту можна визначити ступінь задоволеності кожним з учнів класом, у якому він навчається.

Становище учня в системі міжособистісних відносин (Додаток Р) – визначається через комплексний соціально-психологічний тест, що включає три важливі діагностичні процедури: класичну соціометрію (1, 2-е питання), аутосоціометрію (3, 4-е питання) і референтометрію (5-е питання). Перша – вивчає структуру емоційних відносин у групі, друга – адекватність уявлень членів групи

щодо свого становища в емоційній структурі групи, третя – виявляє референтних осіб, тобто членів групи, які володіють ціннісною привабливістю і, можливо, психологічним впливом у групі. Кожна з цих процедур самостійна з погляду обробки й представлення даних, об'єднання яких відбувається на етапі якісного аналізу результатів.

Загальний аналіз матеріалу – це загальний алгоритм, за яким може здійснюватися комплексний аналіз даних соціально-психологічного тесту. У цьому алгоритмі виділяються напрями аналізу й основні питання, на які слід знайти відповідь. Пункти 1–4 аналізуються переважно на основі даних соціометрії, пункт 5 – даних аутосоціометрії, пункт 6 – даних референто- і соціометрії.

1. Система соціометричних статусів цієї групи:

- учні з якими статусами є в групі?
- які статуси переважають?
- чи є серед високостатусних «зірки»?
- які конкретно види непопулярних статусів присутні в групі і яке їх співвідношення між собою та з іншими статусними групами?
- чим можуть бути пояснені одержані дані? Особливо важливо відзначити причини ізоляції або відокремленості певних членів групи.

Переважна або просто велика кількість учнів з непопулярними статусами, перш за все, – ті, якими нехтують і ізольовані, говорить про низький рівень психологічного розвитку групи або про її розпад.

Для групи, що формується, часто характерний варіант «усі середні»: колектив виглядає аморфно, кожен учень входить у деяке невелике співтовариство з невизначеними межами. Популярність одних і емоційне неприйняття інших ще тільки формується, поволі усвідомлюється.

Популярність, відокремленість, ізольованість – складні соціально-психологічні феномени, у яких переплітаються особистісні якості людини: особливості її позиції по відношенню до інших людей, ціннісні орієнтації її самої та інших, прийняті групою форми й методи покарання тих, хто не хоче або не може бути, як усі.

Диференціювати походження відокремленості дуже важливо, оскільки це визначає й характер роботи, а іноді й саму її необхідність. Свідома відокремленість іноді викликає пошану, а школяр, який її вибрав, поза сумнівом, має на це право.

Складніше йде справа з ізольованими. Соціальна ізольованість може бути особливістю особистості, частиною сімейного стилю відносин, свідомою зрілою позицією. Усі ці форми нормальні, у їх

основі – вибір людини. Чого не скажеш про вимушену ізоляцію, яка може бути наслідком хронічного бойкоту, низького рівня культурного розвитку інших членів групи, відсутності навичок соціальної взаємодії в самої людини і т.п.

2. Соціометрична структура групи:

- чи є в групі стійкі мікрогрупи?
- які взаємини всередині кожної мікрогрупи? Конфліктні вони або позитивні?
- чи є і які взаємини між мікрогрупами?
- за якими принципами утворено мікрогрупи (що об'єднує її членів)?
- яким чином організовані відносини між тими, хто не ввійшов до мікрогруп?
- які взаємини між членами різних мікрогруп і тими, хто до них не ввійшов?

Наявність у групі внутрішньо згуртованих, достатньо добре «окреслених» мініспівтовариств – ознака її соціальної зрілості. Стійка мікрогрупа, виникнувши, прагне до відокремлення й внутрішнього об'єднання. Найчастіше об'єднуються люди з близькими статусами.

Наявність усередині міні-колективу суперечливих зв'язків і великого числа відкидань свідчить про неблагополуччя емоційних відносин, можливий розпад або близьке переструктурування відносин.

Часто взаємна або одностороння неприязнь виникає між найбільш значущими членами кожної з мікрогруп, що свідчить про їхню конкуренцію. У ряді випадків навіть є сенс виділяти не загальних «зірок» класу, а мікрогрупових «зірок», оскільки члени різних міні-об'єднань більше звертають увагу на своїх популярних осіб.

Те, як складаються відносини між найбільш впливовими мікрогрупами, і тими, хто тримається окремо, утворюючи пари й трійки, говорить багато про що. Одинаки й пари можуть бути орієнтовані на високостатусних, а можуть жити своїм відособленим життям. Другий варіант, як правило, ускладнює управління групою і з боку лідера, і з боку вчителя.

3. Система взаємних виборів і відкидань:

- чи багато в групі взаємних виборів і відкидань?
- як виглядає система відкидань? Чи є в ній «цапи відбувайли»?
- чи є і як багато суперечливих виборів?

Ситуація суперечливих виборів може мати негативні наслідки. Особливо для тієї людини, яка адресує позитивний вибір. У більшості випадків, це означає, що він і від іншого чекає позитивної реакції.

Незбіг очікування й реальної поведінкової реакції вибраної особи завжди хворобливий. Стосується це, перш за все, тих ситуацій, коли суперечливі вибори зроблено членами групи з приблизно рівними статусами: популярний–популярний, популярний–середній, середній–середній і т.п. Для пари популярний–ізгой суперечливий вибір менш діагностичний, оскільки знедолені часто віддають перевагу високостатусним, і це не пов'язано з очікуваннями позитивної у відповідь реакції. Непоказовою буде й ситуація, коли член групи взагалі не зробив жодного відкидання, указавши тільки на привабливих для нього осіб. У цих обставинах відкидання з боку того, кого він вирішив вибрати, може бути йому відомо, але він вважав за краще змовчати про це при опитуванні або навіть дати помилкову інформацію.

4. Взаємини між різними статусними категоріями:

- які взаємини в групі популярних?
- які взаємини між популярними й непопулярними?
- які взаємини між непопулярними членами групи? На кого з високостатусних вони у своїй більшості орієнтовані?

Соціометрія дає приватну, інтимну інформацію про життя групи, її глибинні емоційні відносини й процеси. Вони можуть безпосередньо не виявлятися в діяльності, конкретних вчинках і відкритих реакціях людей. Проте при цьому вони багато в чому визначають стан членів групи: їх самопочуття, творчу активність, задоволеність груповим членством, самооцінку й рівень особової тривожності. Більшість з нас інтуїтивно відчуває становлення до нього в групі: переживає, коли група недостатньо доброзичлива; розкривається, наповнюється силами в умовах групового захоплення й схвалення.

5. Соціально-психологічне благополуччя членів групи:

- Як можна, загалом, охарактеризувати здібності, соціальну рефлексію членів групи?
- Чи є в групі учні з дуже низьким рівнем соціальної рефлексії? До яких статусних категорій вони належать?
- Завищується або занижується реальний статус у групі? Чи є якісь тенденції завищення/заниження статусу по групі в цілому?
- Чи можна висунути припущення про наявні спотворення в сприйнятті статусу окремими школярами і групи в цілому? Відомо, що неадекватність соціальної рефлексії найчастіше виявляється в тих, хто займає крайні статусні позиції: у «зірок», ізгоїв, ізольованих. Тому потрібно звернути пильну увагу саме на них. Важливо встановити

причину їхньої низької рефлексії. Що це? Захисна реакція, низький рівень розумового розвитку, інфантилізм, особові порушення?

Про соціально-психологічну адекватність учня, реальне розуміння ним свого місця в колективі може говорити той факт, що він правильно передбачає більше трьох виборів і стільки ж відкидань. Дуже інформативні випадки, коли хтось з різним ступенем точності передбачає вибори й відкидання. Скажімо, чітко знає, хто його в групі приймає, але сильно помиляється або уникає відповіді на четверте питання (прогноз відкидань). Часто таке явище має захисний характер, маскує невпевненість, соціальну тривожність особистості.

6. Ціннісний вплив у групі:

- чи є особи, що володіють вираженим ціннісним впливом?
- носіями яких цінних для групи якостей і вмінь вони є?
- чи можна припустити, що в певній ситуації реальним лідером групи стане особа з асоціальними цінностями?
- як співвідносяться між собою соціометричні й референтометричні статуси окремих учнів?

Ще кілька слів про те, чому ізгої часом володіють великим ціннісним впливом у групі, особливо на первинному етапі формування учнівського колективу. Особа може потрапити в групу знедолених через те, що є носієм якостей або цінностей асоціального або нетривіального змісту. В емоційну структуру ці якості включаються із знаком «мінус». Але в ціннісному плані його вчинки, інтереси, особливості можуть виявитися привабливими (хотілося б спробувати так, як він), хоч і неприйнятними. Так, іноді конвенціональний, вихований учень віддає перевагу соціально прийнятним і традиційним формам поведінки, хоча його таємні ціннісні устремління лежать в іншій площині. Він вибирає в ціннісні орієнтири того, кого на свідомому рівні відкидає.

Перераховані характеристики перш за все необхідні для того, щоб класний керівник міг правильно ставити виховні завдання, а потім оцінювати ефективність їх рішення.

Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики

Основна мета педагогічної практики на 5 курсі полягає в адаптуванні студентів до більш повного навантаження учителів. Тому практика для студентів стає більш важкою як у фізичному, так і в психологічному плані, ніж на 4 курсі. Це проявляється в підготовці 4-5 планів-конспектів на тиждень, у проведенні 12 уроків на тиждень. Тому методистам слід морально підготувати практикантів до тяжкої

праці вчителя протягом 12 тижнів. Студенти цілком самостійно виконують обов'язки вчителя трудового навчання, інформатики та класного керівника, що значно підвищує їхню відповідальність. Методисти лише консультують їх роботу, і тільки коли трапляються труднощі дають поради та надають допомогу.

Виконуючи обов'язки вчителя трудового навчання, студенти поглиблюють свої знання, уміння та навички в плануванні роботи, плануванні уроків та складанні планів-конспектів до них, підборі дидактичного матеріалу та завдань на практичну частину уроку, оволодівають методами, прийомами й технікою проведення уроків різних типів, удосконалюють свої здібності у використанні технічних засобів навчання та в підготовці дидактичного матеріалу до уроків, оволодівають методами проблемного навчання та вміннями створювати проблемні ситуації.

На 5 курсі студенти вперше отримують практичний досвід проведення уроків інформатики. Методисту з інформатики слід звернути увагу на перші уроки, які студенти будуть проводити: допомогти їм швидко адаптуватися в кабінеті, розібратися в специфіці шкільної програми з інформатики, знайти необхідний стиль та методику ведення уроків інформатики, знайти спільну мову з учнями класу тощо.

Виконуючи обов'язки класного керівника, практиканти виконують такі завдання: беруть безпосередню участь у проведенні всіх виховних заходів за планом школи та класу; вивчають організацію, форми й методи виховної роботи колективу вчителів школи, проводять виховні заходи з батьками учнів.

Перелік звітної документації зі спеціальності

1. Звіт практиканта про результати практики.
2. Індивідуальний план роботи практиканта.
3. Щоденник спостережень.
4. Плани-конспекти уроків (до них додаються дидактичний матеріал, наочні засоби, які використовувалися на уроках).
5. Аналіз уроку трудового навчання.
6. Характеристика на студента-практиканта зі школи.

Перелік звітної документації з інформатики

1. Звіт практиканта про результати практики.
2. Індивідуальний план роботи практиканта.
3. Щоденник спостережень.
4. Схема та аналіз функцій кабінету інформатики навчального

закладу як об'єкта інформатизації (наявність спеціальної літератури, технічного та програмного забезпечення кабінету інформатики), його завантаженість (див. стор. 72).

5. Плани-конспекти уроків (до них додаються дидактичний матеріал, наочні засоби, які використовувалися на уроках).
6. Самоаналіз уроку інформатики.
7. Розробка виховного заходу з використанням інформаційних технологій.
8. Комплексний аналіз уроків інформатики (див. стор. 74).
9. Характеристика-аналіз досвіду навчально-методичної та психолого-педагогічної діяльності вчителя (див. стор. 74).
10. Розробка електронного підручника та тестів за індивідуальним завданням (Додаток Л, М).

Перелік звітної документації з педагогіки

1. Звіт практиканта про результати виховної роботи.
2. Індивідуальний план роботи практиканта.
3. Щоденник спостережень з результатами виконання завдань 1–3 розділів.
4. Аналіз вивчення класу як колективу.
5. План виховної роботи класного керівника на перше півріччя, аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи.
6. Психолого-педагогічний аналіз уроку.
7. Схема вивчення класного колективу. Психолого-педагогічна характеристика на клас.
8. Аналіз відвідуваного виховного заходу.
9. Методична розробка виховного заходу.
10. Самоаналіз виховного заходу.

Перелік звітної документації з психології

1. Звіт практиканта про результати роботи.
2. Індивідуальний план роботи практиканта.
3. Щоденник спостережень.
4. Текст психолого-педагогічної характеристики на учнівський колектив.
5. Матеріали експертних оцінок, одержаних на учнівський колектив, із записами обробки й інтерпретації цих матеріалів.

Зразки звітної документації

Звіт про результати педагогічної практики

Прізвище _____ Ім'я _____ По батькові _____
Курс _____ Спеціальність _____ Інститут _____

Педагогічна практика здійснювалася в школи № _____, району _____, міста _____, _____ області.
у період з _____ по _____ 20__ р.

1. Загальні відомості про школу

1. Контингент учнів.
2. Матеріальна база.

2. Навчальна робота

1. Робота, проведена практикантом щодо вивчення педагогічного досвіду вчителів й системи навчальної роботи школи з трудового навчання та інформатики.
2. Кількість відвідуваних уроків студентів-практикантів. Основна мета відвідування.
3. Кількість і тематика проведених уроків, їхня оцінка.
4. Труднощі, які зустрілися при підготовці та проведенні уроків, допомога вчителів та методистів.
5. Цілі окремих уроків і способи їх реалізації практикантом.
6. Причини недоліків у навчальній роботі.

3. Виховна робота

1. Виховні завдання, які стояли перед практикантом, і способи їхньої реалізації.
2. Коротка характеристика класу.
3. Виховна робота, проведена з учнями. Аналіз позитивного й негативного досвіду в роботі з дітьми.
4. Коротка характеристика учнів.
5. Робота практиканта з виховання свідомої дисципліни серед учнів.
6. Участь у роботі з батьками учнів.
7. Основні труднощі в організації виховної роботи й шляхи їх подолання практикантом.
8. Що дала практиканту педагогічна практика з виховної роботи в школі?

4. Позакласна робота з трудового навчання

1. Форми й методи організованої практикантом позакласної роботи.
2. Що показала перевірка зошитів учнів класу?

3. Робота, проведена з відстаючими.
4. Виготовлення й використання наочного приладдя.
5. Робота з пропаганди педагогічних знань серед батьків учнів.

5. Висновки й пропозиції щодо змісту педагогічної практики

1. Що дала практиканту педагогічна практика?
2. Пропозиції й побажання практиканта щодо організації й проведення педагогічної практики з трудового навчання та інформатики.
3. Що варто врахувати в майбутній самостійній практичній діяльності?
4. Пропозиції й побажання на адресу школи з питань поліпшення організації й проведення педагогічної практики студентів і підготовки до самостійної професійної діяльності.

Індивідуальний план

Заповнюється щоденно за такою формою:

Дата	Навчально-методична робота	Виховна робота	Збір психолого-педагогічної характеристики

У другій колонці індивідуального плану вказується дані про:

- підготовку та проведення занять;
- відвідування уроків студентів-практикантів та їх мету;
- відвідування методистів та мету цього відвідування;
- участь у різних методичних заходах.

У третій колонці вказуються дані про:

- відвідування різних виховних заходів;
- підготовку та проведення виховних заходів;
- проведення батьківських зборів.

У четвертій колонці вказуються дані про:

- поступовий збір даних для складання психолого-педагогічної характеристики на колектив класу;
- проведення різних тестів;
- бесіду з учнями;
- бесіду з класним керівником, учителями.

Зразкова форма щоденника студента

На титульному аркуші зошита робиться такий запис:

Щоденник практиканта

Прізвище _____ Ім'я _____ По батькові _____
 Курс _____ Спеціальність _____ Інститут _____
 Початок і кінець практики (число, місяць, рік) _____
 На другій сторінці записуються такі дані:
 Практика проводиться в школі № __ міста _____.
 Практикант прикріплений до _____ класу.
 Класний керівник _____.
 Учителі-предметники _____.
 Керівник педпрактики _____.
 Методист зі спеціальності _____.
 Методист з інформатики _____.
 Методист з педагогіки _____.
 Методист з психології _____.
 Директор школи _____.
 Завуч з навчальної й виховної роботи _____.
 Адреса й телефон школи _____.

На наступних сторінках ведуться такі записи:

1. Список учнів.
2. Розклад уроків у прикріпленому класі.
3. Розклад уроків практиканта в цій школі.
4. Розклад дзвінків.
5. Записи поточної роботи ведуться відповідно до плану педагогічної практики за формою:

Дата	Зміст роботи практиканта	Аналіз роботи практиканта

Записи в щоденнику ведуться в хронологічному порядку.

Основна увага повинна приділятися таким записам:

- даним про виконання завдань практики;
- висновкам про педагогічний вплив учителів і практикантів на учнів;
- результатам аналізу власної педагогічної діяльності й педагогічної діяльності вчителів і практикантів;
- даним про підготовку до уроків і виховних заходів;
- даним про збір матеріалу для написання психолого-педагогічної характеристики на колектив класу;
- пропозицій, побажань, зауважень, указівок учителів, класного керівника, методистів, керівників шкіл;
- труднощам, які виникають, і шляхам їх подолання.

Схема аналізу уроку трудового навчання

1. Тема заняття

- Чи відповідає тема уроку навчальній програмі? Чи була тема записана на дошці й чи була доведена учням?

2. Мета заняття

- Чи була доведена учням мета майбутнього уроку?
- Чи відповідає мета уроку, поставлена вчителем, темі уроку, й наскільки повно вона відображає завдання, що стоять перед викладачем та учнями на цьому уроці?

3. Організаційний момент

- Чи досить чітко був проведений організаційний момент?
- Які заходи були вжиті стосовно учнів, які спізнилися, й учнів, які прийшли на урок без спецодягу чи не підготувалися до заняття, і наскільки ефективними, на ваш погляд, були ці заходи?
- Скільки часу було витрачено на проведення орг. моменту?
- Ваші пропозиції щодо проведення організаційного моменту в цьому конкретному випадку.

4. Перевірка пройденого матеріалу

- Яка форма проведення перевірки пройденого матеріалу обрана вчителем?
- Чи досить повно вона охоплює перевірку засвоєння учнями пройденого матеріалу?
- Чи є питання, задані вчителем, зрозумілими, чіткими й однозначними?
- Чи пов'язані питання між собою в логічний ланцюжок?
- Дати характеристику відповідей учнів. Чи були допущені учнями помилки у відповідях і як реагував на них учитель: коректно виправляв, просив це зробити клас, грубо переривав відповідь учня, не зауважував зовсім?
- Наскільки цікавим і нешаблонним є текст технічного диктанту?
- Наскільки цікавими і змістовними були картки програмованого контролю, кросворди тощо? Чи охопили вони ключові моменти попереднього заняття?
- Наскільки виправданий був вибір цієї форми перевірки пройденого матеріалу? Яку форму перевірки, на ваш погляд, раціональніше й ефективніше було б використовувати?
- Чи є підстава стверджувати, що учні засвоїли матеріал?

5. Пояснення нового матеріалу

- Чи правильно був обраний зміст навчального матеріалу?
- Чи враховувалися вікові особливості й здібності учнів класу?
- Які застосовувалися методи при викладанні матеріалу?

- Які методи активізації розумової діяльності використовував учитель, наскільки вони були ефективними?
- Чи забезпечувалася опора на знання учнів з трудового навчання що були отримані раніше, і предметів з основ наук?
- Чи була забезпечена достатня наочність на уроці і які види наочності були використані?
- Наскільки вдало й правильно вчитель використовував наочні засоби навчання?
- Наскільки цікавими, доречними й різноманітними були приклади, що наводив учитель?
- Чи вдалося вчителю зацікавити учнів?
- Чи використовувалася проблемність у навчанні?
- Чи робив учитель записи на дошці й чи досить був розбірливий і естетичний почерк учителя?
- Наскільки чітко й правильно були виконані на дошці креслення?
- Чи спонукував учитель учнів робити записи в зошитах і яким чином він це робив?
- Наскільки чітким, емоційним й оптимальним за темпом було мовлення вчителя?
- Чи не було помилок у вимові вчителем технічних термінів?
- Які прийоми використовував викладач для вирішення виховних завдань?
- Чи встановлював учитель міжпредметні зв'язки?
- Яким чином учитель установлював зворотній зв'язок у навчанні?
- Чи проводилася перевірка засвоєння нових знань, у якій формі і чи виправдало це сподівання?

6. Вступний інструктаж

- Дати характеристику трудового завдання: чи є воно посилюючим для учнів, чи викликає в них інтерес?
- Чи відповідає зміст роботи, пов'язаної з виконанням завдання, темі навчальної програми, що вивчається?
- Чи передбачається використання знань школярів з трудового навчання й основ наук при виконанні завдання?
- Чи припускало практичне завдання творчий підхід до його виконання?
- Чи були зазначені критерії оцінювання досягнень учнів?
- Наскільки методично правильно здійснювалася демонстрація робочих прийомів, чи правильно була хватка інструмента, робоча поза, темп? Чи була забезпечена достатня наочність при демонстрації трудових прийомів?

- Чи проводилося пробне виконання учнем прийомів роботи? Чи досить повно вчитель їх проаналізував?
- Чи пояснював учитель учням правила організації роб. місця?
- Чи проводилася перевірка того, наскільки учні зрозуміли завдання, чи достатня вона?
- Яка увага приділялася правилам безпеки праці?
- Яку участь брали у вступному інструктажі учні: були вони тільки пасивними слухачами й спостерігачами або залучалися вчителем до рішення деяких питань?

7. Самостійна робота учнів

- Які застосовувалися форми організації роботи учнів?
- Які помилки допускали учні, чи були ці помилки типовими? Як реагував учитель на помилки учнів?
- Які проводилися поточні інструктажі? Чи були вони заздалегідь сплановані? Чи можна вважати ці інструктажі своєчасними?
- Чи були сплановані паузи для фізичного відпочинку учнів, як вони використовувалися вчителем?
- Чи приходилося учням самостійно вирішувати деякі питання, пов'язані з виконанням завдання, як вони з ними справлялися?
- Чи забезпечив учитель контроль за діяльністю класу в цілому й кожного учня окремо?
- Чи передбачив учитель додаткові завдання для сильних учнів?
- Чи достатня увага була приділена формуванню в учнів навичок самоконтролю?

8. Заключний інструктаж

- Скільки часу зайняв заключний інструктаж, чому він був присвячений?
- Наскільки об'єктивно була оцінена робота учнів?
- Чи залучалися учні до оцінювання робіт однокласників? Чи контролював учитель цей процес, наскільки він був ефективний?
- Чи мотивував учитель виставлені учням оцінки?
- Чи були відзначені кращі роботи?
- Чи зробив викладач аналіз типових помилок, допущених учнями як під час практичної роботи, так і при оцінці конкретних робіт?
- Наскільки глибоко й повно були підведені підсумки заняття?

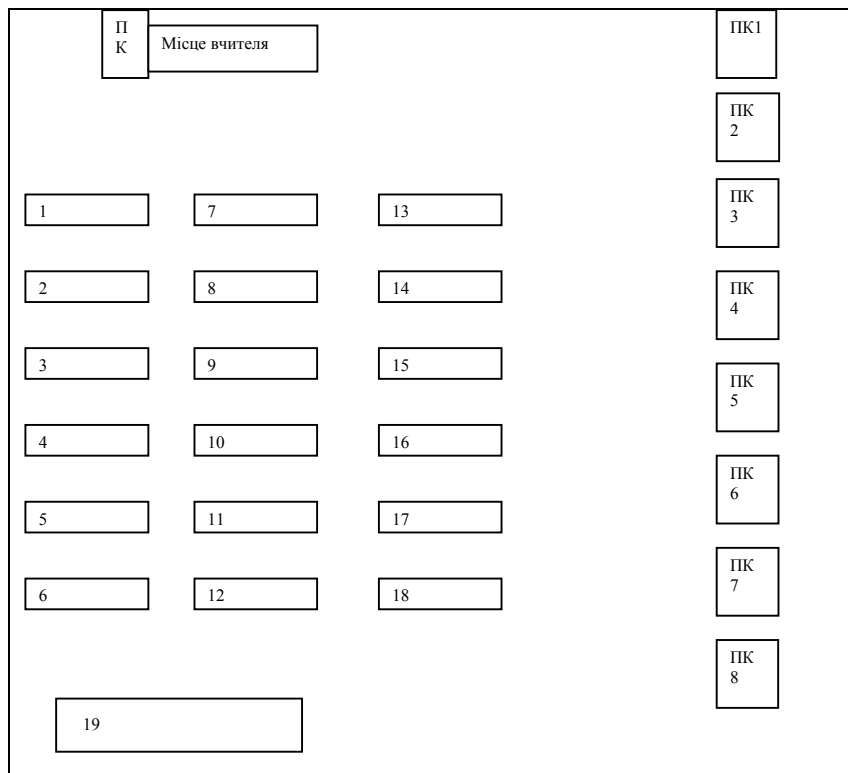
9. Загальний висновок

- З яких розділів складалось заняття?
- Чи досягнута мета, яка стояла перед учителем й учнями, на цьому уроці?

Зразок аналізу функцій кабінету інформатики та його завантаженості

- Навчаються – 10–12 класи.
- Кількість учнів, які вчатьс я одночасно в класі – 20.
- Теоретична частина викладається в окремому кабінеті.
- Факультативні заняття не проводяться.

Схема кабінету інформатики навчального закладу як об'єкта інформатизації

1, 2, . . . , 8 – комп'ютери

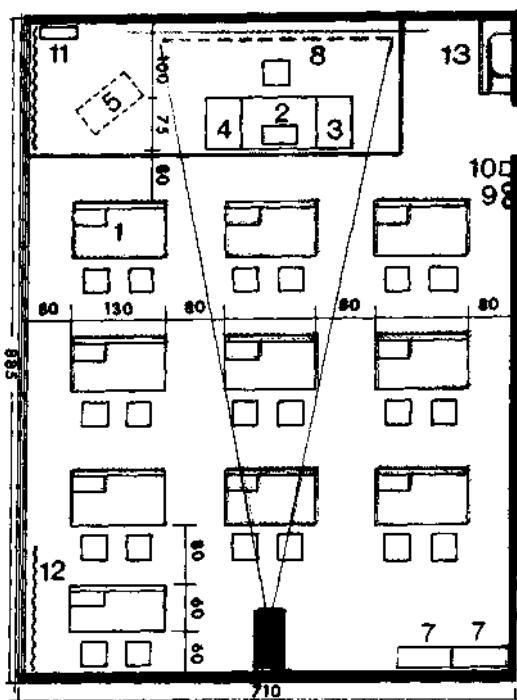
1, 2, . . . , 17, 18 – парти

19 – книжна шафа

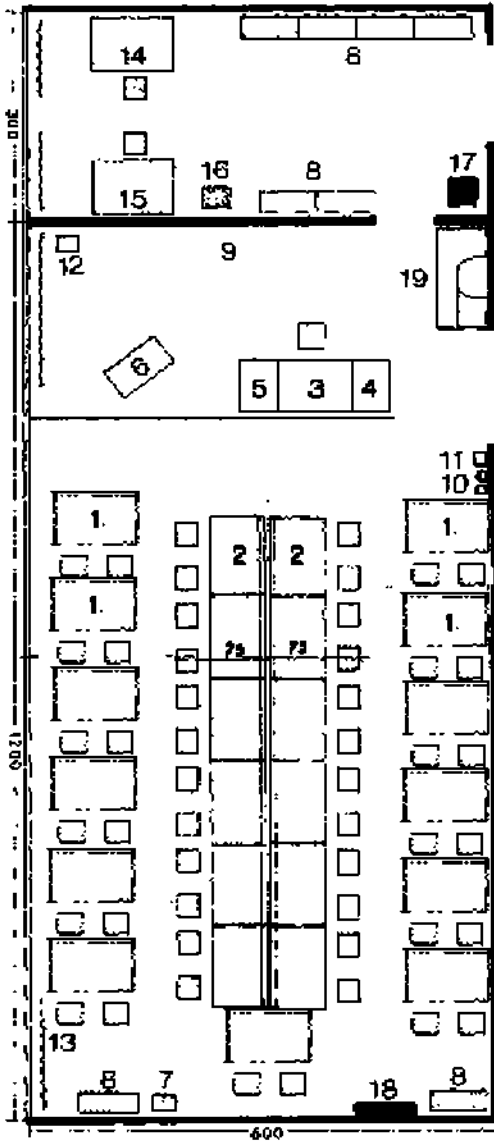
Схема кабінету інформатики навчального закладу як об'єкта інформатизації

Низькове розміщення робочих місць школярів

1. Стіл двомісний ПЕОМ 130 (120) x75	7. Шафа 90x45
2. Стіл викладача ПЕОМ 130 (120)x75.	8. Дошка
3. Стіл-підставка під графопроектор	9. Вогнегасники
4. Стіл-підставка під принтер	10. Сигналізація
5. Телевізор	11. Електрощитова
6. Підставка під проектор	12. Штори

Центральне розміщення робочих місць школярів

1. Стіл двомісний учнівський 130 (120) x50
2. Стіл двомісний з ПЕОМ
3. Стіл викладача з ПЕОМ 130 (120) x75
4. Стіл-підставка під графопроектор
5. Стіл-підставка під принтер
6. Телевізор
7. Підставка під проектор.
8. Шафа 90x45
9. Дошка
10. Вогнегасники
11. Сигналізація
12. Електрощитова
13. Штори
14. Стіл робітника 130 (120) x75
15. Стіл радіомонтажний
16. Тумба для інструментів
17. Сейф-шафа
18. Настінний стелд
19. Умивальник

Схема самоаналізу уроку інформатики

Клас _____

Тема уроку _____

Тип уроку та його структура _____

1. Місце цього уроку в темі? Як цей урок пов'язаний з попереднім, як цей урок працює на наступні уроки?
2. Коротка психолого-педагогічна характеристика класу. Особливості учнів, які були враховані при плануванні уроку.
3. Яка триєдина дидактична мета уроку (його навчальний, розвивальний, виховний аспект), дати оцінку успішності її досягнення.
4. Відбір змісту, форм і методів навчання відповідно до цілі уроку. Виділити головний етап і дати його аналіз, ґрунтуючись на результатах навчання на уроці. Яке поєднання методів навчання було обрано для пояснення нового матеріалу?
5. Чи раціонально було розподілено час, відведений на всі етапи уроку? Чи логічні «зв'язки» між цими етапами? Показати, як інші етапи працювали на головний етап?
6. Відбір дидактичних матеріалів, ТЗН, наочних посібників відповідно до цілей.
7. Використання групових, колективних і інших форм навчання. Диференційний підхід у навчанні.
8. Як організований контроль засвоєння знань, умінь і навичок школярів? На яких етапах уроку? У яких формах і якими методами здійснювався? Як організоване регулювання й корекція знань школярів?
9. Психологічна й емоційна атмосфера на уроці; стиль спілкування вчителя та учнів.
10. Рівень подання домашнього завдання.
11. Як ви оцінюєте результати уроку? Чи вдалося реалізувати всі поставлені завдання уроку? Якщо не вдалося, то чому?
12. Намітити перспективи своєї діяльності.

Зразок аналізу досвіду організації навчально-виховної, навчально-методичної та психолого-педагогічної діяльності вчителя інформатики

1. **Светлічний Ігор Васильович** – вчитель інформатики з одnorічним стажем роботи в школі. Інформатика викладається в 10–12 класах.

2. Структура уроків учителя:
 - організаційний момент;
 - основна частина;
 - висновки уроку;
 - оцінювання учнів.
3. Уроки відповідають зазначеній меті. Час розподіляється доцільно. Реалізуються виховні та розвивальні завдання навчання.
4. Матеріал уроку відповідає програмі, він повний, послідовний, систематичний, доступний. При підготовці до уроку використовує різноманітну літературу.
5. Уроки проходять в оптимальному темпі, етапи логічно пов'язані один з одним. Розмаїття видів навчальної роботи забезпечує стабільність навчально-пізнавальної атмосфери. Відпрацьовані форми навчальної роботи дають змогу заощаджувати час для введення нестандартних навчальних ситуацій.
6. Учитель володіє пояснювальними, інструктивно-практичними, продуктивно-практичними, пояснювально-спонукальними, частково-пошуковими методами навчання, які застосовуються адекватно змісту.
7. Учитель готує до занять різноманітні завдання які забезпечують зайнятість усіх школярів з урахуванням їхніх здібностей.
8. Для перевірки знань частіше використовує опитування, під час якого досить стримано ставиться до учня, який відповідає.
9. Учителем коректно та ненав'язливо коректується діяльність учнів. На уроках відбувається передача контрольних функцій від педагога до учнів, що свідчить про взаємну довіру, засновану на об'єктивності, навичках самоаналізу. Контроль та корекція здійснюються залежно від ситуації.
10. Кількість опитуваних учнів за урок не менше шістьох.
11. Ураховуються індивідуальні та вікові особливості під час перевірки знань.
12. Присутнє самостійне вивчення матеріалу на уроках.
13. Домашні завдання надаються різні за обсягом та згідно з інтересами та індивідуальними особливостями учнів, учитель проводить інструктаж щодо його виконання.
14. У вчителя сформований індивідуальний стиль педагогічної роботи та присутнє захоплення своїм предметом.
15. Учитель уміє фіксувати суттєві моменти в розвитку школярів, класного колективу.
16. Поєднує фронтальну та індивідуальну роботу з учнями.

17. Уміє зосереджуватися та переключатися з одних видів діяльності на інші.
18. Утримує в колі своєї уваги об'єкти педагогічного впливу.
19. Своєчасно помічає ознаки втоми, зміну настрою та уваги учнів і вміло реагує на це.
20. Постійно підтримує контакт з класом своєю особистою поведінкою.
21. Педагог вільно володіє матеріалом уроку, подає його в науковій і доступній для засвоєння формі. Мовлення виразне, багате, формулювання запитань спонукають до навчального діалогу. Мовлення виступає як один з організуючих початків продуктивного уроку.

Аналіз технічного та програмного забезпечення кабінету інформатики

Санітарно-гігієнічні умови приміщення кабінету комп'ютерної техніки:

- ширина – 5,98 м;
- довжина – 8,05 м;
- висота – 3 м;
- площа – 50,83 м²;
- кубатура поверховості – 153;
- орієнтація вікон – південна;
- колір дошки – сірий;
- матеріали для стін – шпалери світлі;
- вентиляція – змішана;
- приток скрізь канали (кількість каналів 2 – 0,07 шт.)
- площа каналів – 0,14 м².

Швидкість вітру у витяжному каналі:

- Температура вітру:
 - точка № 1 (висота 0,2 м 18) внутр. кут (висота 1,5 м 18);
 - точка № 2 (висота 0,2 м 18) середина (висота 1,5 м 19);
 - точка № 3 (висота 0,2 м 18) зовніш. кут (висота 1,5 м 18).
- Показання вологого термометра:
 - точка № 1 (висота 0,2 м 17) внутр. кут (висота 1,5 м 17,5);
 - точка № 2 (висота 0,2 м 17) середина (висота 1,5 м 17,5);
 - точка № 3 (висота 0,2 м 17,5) зовнішн. кут (висота 1,5 м 17).
- Відносна вологість:
 - точка № 1 (Н – 0,2 м 65, Н - 1,5 м 63) внутр. кут;
 - точка № 2 (Н - 0,2 м 63, Н - 1,5 м 63) середина;
 - точка № 3 (Н - 0,2 м 63, Н - 1,5 м 63) зовнішн. кут.

- Освітлення – природне та змішане;
- Розміщення світильників відносно екрана – паралельне;
- Висота підвісу світильників – 2,8 м.

Організація робочих місць:

- Рік установа ККТ – 2004.
- Джерело фінансування поставки ККТ – державний бюджет.
- Швидкість локальної мережі (Мбіт/с) – 100; Роботи в мережі Internet – немає.
- Кількість комп'ютерів – 10 шт.
- Кількість робочих місць – 9 шт.
- Розміщення ПК – периметральне.
- Працюють за ПК у двох.
- Столи: висота – 0,86 м;
ширина – 0,75 м;
довжина – 1,2 м.
- Стільці: висота – 0,5 м;
ширина сидіння – 0,5 м;
висота спинки від полу – 0,8 м;
кут нахилу – 22°;
можливість регулювання сидінь.
- Відстань очей від екрана – 40 см.
- Клавіатура розміщена окремо.

Вимоги до організації режиму праці учнів на персональних комп'ютерах:

— До занять із ПК учні можуть бути допущені лише після інструктажу з техніки безпеки.

— Рациональний режим навчальних занять учнів передбачає дотримання регламентованої тривалості неперервної роботи з ПК, регламентованих перерв та їхнє активне проведення. Сигнали про початок перерви слід подавати на екрані ВМ. Робота з ПК повинна проводитися в індивідуальному режимі.

— Неперервна робота з екраном ПК повинна бути не більшою для учнів 10–11-х класів на першій годині занять до 30 хвилин, на другій годині занять – 20 хвилин.

— Після неперервної роботи за екраном ВМ повинні проводитися протягом 1,5–2 хвилин вправи для профілактики зорової втоми; через 45 хвилин роботи з використанням комп'ютерів – фізичні вправи для профілактики загальної втоми.

— Неперервна робота з ПК учнів 10–11-х класів під час спарених уроків не повинна бути більшою на першому уроці 25–30 хвилин; на другому – 15–20 хвилин.

— Для учнів 10–11-их класів дозволяється варіант організації занять з основ інформатики й обчислювальної техніки, під час якого передбачається одна академічна година – теоретичних занять, друга година – практичних занять.

— Практичні заняття містять:

- неперервну роботу з екраном ПК – 25–30 хвилин;
- виконання комплексу вправ для профілактики зорової та статичної втоми – 5 хвилин;
- продовження роботи з комп'ютером до кінця занять – 10–15 хвилин.

Технічне забезпечення кабінету інформатики:

- Процесор – Celeron 400;
- Тип монітору – LG Studio Works 14”;
- ОЗП – 128Мб;
- ПЗП – 4 Гб;

Програмне забезпечення кабінету інформатики:

- Операційна система: Microsoft Windows XP
- Microsoft Office 2003
- Turbo Pascal 7.0

Спеціалізована література кабінету інформатики:

1. Брябрин В. Н. Программное обеспечение персональных компьютеров / В. Н. Брябкин. – М. : Наука, 1989
2. Информатика : учеб. пособие для пед. специальностей высш. учеб. заведений / А. Р. Есаян, В. И. Ефремов, Л. П. Лапицкая. – М. : Просвещение, 1991.
3. Касаткин В. Н. Введение в кибернетику : пособие для факультативных занятий в 9 кл. / В. Н. Касаткин. – К. : Рад. шк., 1980.
4. Лященко Н. А. Основы программирования : пособие для факультативных занятий в 9 кл. / Н. А. Лященко, А. С. Козин. – К. : Рад. шк., 1986.
5. Мейник Ю. Ш. Программирование и алгоритмические языки : учеб. для техникумов / Ю. Ш. Мейник, А. С. Хмельницкий. – М. : Машиностроение, 1984.

6. Методы вычисления на ЭВМ : справочное пособие / Иванов В. В. – К. : Наук думка, 1986. – 584 с.
7. Ратбон Э. Windows 3.1 для «чайников».
8. Секреты Windows 3.1 – К. : «Диалектика», 1995.
9. Файц С. Windows 3.1 для пользователей. – К. : Торгово-издательское бюро BHV, 1995.

Схема вивчення класу як колективу

1. Загальні відомості про клас

1.1. Склад учнів за віком і статтю.

1.2. Загальна характеристика успішності, навчальної та громадської дисципліни.

Скільки учнів мають певні доручення? Які саме? Зазначити неповні й неблагополучні сім'ї. Зв'язок класу з іншими класами й шкільними колективами. Хто з учнів бере участь у гуртках і факультативах, клубах за інтересами, спортивних секціях, художній самодіяльності тощо?

2. Спрямованість за видами діяльності

У яких видах спільної діяльності бере участь клас? Досвід спільної діяльності, її результативність. Рівень знань, умінь і навичок у різних видах групової діяльності (навчальній, трудовій, культмасовій, технічній, спортивно-туристичній, ігровій, суспільно корисній та ін.). Чи проявляється в класі інтерес до успіху спільної діяльності? Як реагує клас на труднощі й невдачі в різних видах і різних умовах групової діяльності? Чи спостерігається в групі (і в яких випадках) атмосфера зібраності й діловитості?

Вимоги до навчальної діяльності учнів класу з боку активу й один до одного. Негативні й позитивні прояви взаємодії та взаємодопомоги в навчальній роботі (взаємодопомога або взаємовиручка). Переважаючі мотиви навчання.

3. Організаційна структура класу як колективу

3.1. Коротка характеристика активу класу та його діяльності. Чи є вибраний актив дійсно активом, який забезпечує життєдіяльність усієї групи? Уміння наказувати та підкорятися. Наскільки офіційний актив виконує свої обов'язки? Як він розподіляє функції та забезпечує взаємодію учнів у різних ситуаціях? Коротка характеристика активістів (рівень загального розвитку, ініціатива, чи є вимогливе ставлення до себе й інших, авторитетність тощо).

Чи усвідомлюють себе учні як частину групового й загального колективу школи? Чи є почуття громадянського обов'язку, інтерес до

колективного життя? Ставлення учнів класу до фактів порушення норм морального життя.

3.2. Неформальний актив групи та його стосунки з офіційним активом (контактує з ним, активно взаємодіє, заміняє його, знаходиться з ним у протиріччі т. ін.).

Коротка характеристика позитивних і негативних впливів на учнів неформального активу. Де й у якому виді діяльності проявляється найбільша активність учнів?

3.3. Наявність і коротка характеристика найпасивніших учнів, причини їх пасивності. Чи не проявляють вони активності поза класом і поза навчальним закладом?

3.4. Наявність або відсутність угруповань. Які з них найавторитетніші й чому?

4. Психологічна єдність класу як колективу

4.1. Інтелектуальна єдність класу.

Чи знають та правильно розуміють учні один одного? Наскільки вони знайомі з життям класу в цілому: з його цілями, місцем серед інших класів, результатами спільної навчальної діяльності? Як швидко вони знаходять спільну мову під час вирішення групових завдань? Чи є в класі колективна думка про свої можливості й недоліки? Як сприймаються критичні зауваження з боку учнів і викладачів? Чи є критичне осмислення недоліків та прагнення до їх виправлення? Наявність або відсутність вимог один до одного в організації взаємоконтролю. Яка загальна інтелектуальна атмосфера в класі?

4.2. Емоційна єдність групи.

Який тон, настрій є домінуючим у групі? Чи наявна доброзичливість, симпатія, уважність і чуйність один до одного, спільні переживання життєвих явищ? Як переживають успіхи й невдачі всієї групи? Чи наявні схвалення, підтримка, доброзичливість у критиці? Як переживають складні життєві ситуації? Чи подобається учням бути разом? Самопочуття кожного в класі. Чи наявні обмеження? Хто залишається поза впливом класу й чому? Загальний висновок про емоційну атмосферу в групі.

4.3. Вольова єдність класу.

Чи може клас створювати напругу всіх духовних і фізичних сил для подолання труднощів і перешкод? Чи можуть учні самостійно ставити загальні цілі? Наскільки швидко й осмислено приймаються спільні рішення? Як здійснюється вибір способів виконання спільних дій? Чи можуть учні тривалий час і напружено працювати над поставленою проблемою та доводити справу до кінця? Чи вміють стримувати свої почуття, коли цього вимагають інтереси справи? Чи

своєчасно починає клас виконання колективних спільних справ? Чи наявні сумніви, незгода, суперечності, прагнення відкласти виконання справи? Чи спостерігається в класі (і в яких випадках) атмосфера постійної готовності до подолання труднощів?

5. Педагогічне керівництво класом

Вплив класного керівника, викладачів і батьків на колектив. Ставлення класу до них, їх авторитет. Ставлення педагогічного колективу до класу. Здійснення індивідуального підходу до учнів і загальний стиль стосунків у межах педагогічного колективу, адміністрації навчального закладу до цього класу.

6. Загальні висновки

Рівень розвитку класу як колективу на сьогодні. Визначення основних перспективних ліній, ближніх цілей і щоденних завдань з формування та розвитку класу як колективу.

Схема психолого-педагогічного аналізу уроку

Примітка: рекомендується вивчити систему уроків (бажано в найкращих учителів школи) з чітко визначеною метою відвідування; відповідно до вимог педагогічної етики студент повинен отримати згоду вчителя на присутність на уроках.

1. Клас, предмет. Тема уроку. Місце уроку в загальній системі уроків за темою. Тип уроку, відповідність структури типу.
2. Мета уроку. Реалізація освітньої, виховної й розвивальної завдань уроку відповідно його меті, типу.
3. Організація уроку. Особливості організаційного моменту, готовність до уроку (учнів, учителя, їхніх робочих місць, класного приміщення).
4. Цільовий компонент. Специфіка обґрунтування цілей уроку.
5. Наявність системи вимог (тактовність, гнучкість, аргументованість, урахування індивідуальних особливостей учнів).
6. Зміст, методика перевірки знань, умінь і навичок учнів. Мета, місце й методи перевірки знань, умінь і навичок. Характер питань для фронтального й індивідуального опитування, практичних завдань, самостійної роботи. Темп опитування. Активність класу. Кількість опитаних. Як учитель активізував увагу учнів, оцінював відповіді, проводив узагальнення перевірки знань. Наявність диференційованого й індивідуального підходів на етапі перевірки знань.
7. Зміст і методика вивчення нових знань. Науковість, доступність, систематичність, ясність, образність і послідовність матеріалу, що вивчається. Методи викладу. Способи активізації пізнавальної

діяльності й уваги учнів. Прийоми залучення учнів до творчого сприйняття й усвідомлення нового матеріалу. Форми й методи організації самостійної роботи учнів на уроці. Методика обліку знань учнів на етапі вивчення нового матеріалу. Використання ТЗН.

8. Закріплення навчального матеріалу. Методи й прийоми закріплення. Диференціація навчальних завдань і вправ. Аналіз виконання завдань на узагальнення й закріплення.
9. Методика подання домашнього завдання. Обсяг і види домашнього завдання. Урахування індивідуальних і вікових особливостей учнів. Диференціація та індивідуальний характер домашнього завдання. Інструктаж щодо виконання.
10. Характеристика пізнавальної діяльності школярів на уроці (прийоми організації уваги на уроці, створення настанови на сприйняття нового матеріалу, прийоми актуалізації знань, урахування індивідуальної специфіки пам'яті школярів; проблемно-пошуковий характер творчої діяльності учнів).
11. Характеристика виховального й розвивального потенціалів уроку: ступінь включення учнів у активну пізнавальну діяльність; оцінка знань учнів як чинник, що виховує; формування вчителем особистісного ставлення до знань; естетизація навчально-виховного середовища уроку; наявність домінування позитивного емоційного стану дитячого колективу на уроці.
12. Характер стилю діяльності вчителя (стиль спілкування, тактовність, педагогічна привабливість, артистизм, культура мовлення, оптимізм).

Схема самоаналізу виховного заходу

1. Назва, форма виховного заходу. Місце проведення.
2. Коротка психолого-педагогічна характеристика вікової групи школярів, з якими проводиться виховна робота.
3. Місце й значення заходу в загальній системі виховної роботи з цим колективом учнів.
4. Обґрунтування обраної теми й форми проведення заходу. Актуальність теми, відповідність виховним завданням, віковим особливостям та інтересам учнів. Участь школярів у виборі теми.
5. Взаємодія вчителя й учнів у процесі підготовки виховного заходу (самоаналіз методичної готовності до використання такої форми виховної роботи; форми й прийоми підготовки й розробки плану (сценарію) заходу; розподіл доручень; організаційні аспекти підготовчого періоду).

6. Виховна цінність заходу:
 - на які соціальні настанови орієнтує учнів цей захід, його педагогічна доцільність;
 - вплив на вдосконалення міжособистісних взаємин у колективі (зростання симпатій до організаторів, виконавців, згуртованість, установа нових контактів тощо);
 - інформаційна насиченість і пізнавальна значущість: наскільки підготовка та проведення заходу сприяли поглибленню знань учнів, поширенню кругозору, розвитку пізнавальних здібностей учнів;
 - участь школярів у проведенні заходу (форма участі, масовість, ставлення до доручень, самостійність, активність, зацікавленість);
 - психологічна атмосфера під час підготовки та проведення виховного заходу;
 - поведінка учнів, їх ставлення до даного заходу.
7. Труднощі в процесі підготовки та проведення заходу.
8. Причини успішності виховного заходу.
9. Пропозиції щодо вдосконалення виховної роботи з цим учнівським колективом.

Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики класного колективу

1. Загальні відомості про клас: кількість учнів, хлопчиків і дівчат, віковий склад, коли й як клас було сформовано.
2. Загальна характеристика навчальної діяльності класу:
 - успішність у цілому й за окремими навчальними предметами;
 - рівень розвитку загальних навчальних умінь;
 - наявність взаємодопомоги в навчальній діяльності, форми такої допомоги.
3. Структура й організаційна єдність класу:
 - чи є клас єдиним цілим або складається з окремих угруповань;
 - якщо є угруповання – їхня кількісна та якісна характеристика, специфіка взаємин між ними;
 - ступінь згуртованості й узгодженості дій у класі;
 - аналіз соціальної структури класу (лідери, «зірки», ті, хто знаходиться в ізоляції, тощо);
 - хто є формальним і неформальним лідером у класі, за рахунок чого відбувається його вплив;

- чи є в класі учні, які знаходяться в ізоляції, чому;
 - аналіз престижу й соціальних ролей у класі (учень-відмінник, учень-громадський діяч, спортсмен, учасник самодіяльності тощо);
 - ставлення в класі до новачків;
 - чи є в класі традиції;
 - стан дисципліни в класі;
 - наявність органів самоврядування в класному колективі, їх специфіка й організація.
4. Ціннісні й світоглядні характеристики класу:
- рівень громадянської зрілості учнів класу: які суспільно значущі інтереси мають місце;
 - духовні запити й пріоритетні цінності: які морально-етичні якості найбільш цінуються в класному колективі, які якості засуджуються.
5. Емоційна єдність класу:
- який настрій переважає в класі, загальний емоційний клімат (атмосфера товаришкості й чуйності; конфліктів і суперечок; недоброзичливості або «нікому ні до чого немає справи»);
 - чи хвилюють невдачі класу всіх учнів, чи радіють учні успіхам своїх товаришів;
 - чи вміють учні класу контролювати та регулювати свої емоції.
6. Вольова єдність класу:
- чи здатен клас у цілому мобілізувати фізичні й духовні сили для подолання труднощів або перешкод;
 - чи може клас швидко й самостійно прийняти рішення.
7. Вплив соціального оточення, батьків, загальношкільного колективу, громадськості на клас:
- громадська думка, під впливом чого або кого вона змінюється;
 - критика й самокритика в класі, як сприймає клас критичні зауваження;
 - участь класу в загальношкільній діяльності;
 - ступінь впливу класного керівника на учнівський колектив.
8. Загальні психолого-педагогічні висновки:
- позитивні аспекти й недоліки організації життя й діяльності класу;
 - що зроблено студентом-практикантом у класі в цілому;
 - рекомендації за змістом і організацією виховної роботи з цим колективом.

Методи вивчення особистості учня й класного колективу:

1. Вивчення шкільної документації (класний журнал, особові справи учнів), бесіда з класним керівником, медперсоналом школи.
2. Спостереження, бесіда, експертна оцінка (інтерв'ю, анкетування вчителів), самооцінка, соціометрія, референтометрія.
3. Бесіда з учителями-предметниками, вивчення учнівських робіт (реєстрація, ранжування результатів), тестування.
4. Вивчення читацьких формулярів, творчих робіт, анкетування (інтересів, ціннісних орієнтацій), метод виховних ситуацій, проєктивні методи («Незакінчене речення» й ін.)
5. Спостереження в процесі урочної й позаурочної діяльності, анкетування (громадська думка, взаємодія з батьками), вправи.

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань педагогічної практики

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів зі спеціальності – 40.

Кількість балів з інформатики – 20

Кількість балів з педагогіки – 20.

Кількість балів з психології – 20.

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань зі спеціальності

1. Звітна документація – 20 балів:

- ведення щоденника – **2 бали**;
- складання індивідуального плану – **1 бал**;
- конспекти уроків (10 шт.) – **15 балів**;
- аналіз уроку трудового навчання – **1 бал**;
- звіт про результати педагогічної практики – **1 бал**.

2. Проведення уроків трудового навчання – 20 балів.

Загальна оцінка за проведення уроків виставляється студенту спільно вчителем трудового навчання та методистом зі спеціальності.

Студент-практикант отримує **загальну оцінку зі спеціальності:**

36–40	Відмінно	А
33–35	Добре	В

30–32	Добре	C
25–29	Задовільно	D
20–24	Задовільно	E
8–19	Незадовільно	FX
0–7	Незадовільно	F

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань з інформатики

1. Звітна документація – 13 балів:
 - ведення щоденника – **1 бал**;
 - складання індивідуального плану – **1 бал**;
 - конспекти уроків (6 шт.) – **3 бали**;
 - самоаналіз уроку інформатики – **2 бали**;
 - методична розробка виховного заходу з використанням інформаційних технологій – **1 бал**;
 - комплексний аналіз 3-х відвіданих уроків з інформатики – **1 бал**;
 - характеристика-аналіз досвіду навчально-методичної та психолого-педагогічної діяльності вчителя інформатики – **1 бал**;
 - схема та аналіз функцій кабінету інформатики – **2 бали**;
 - ведення щоденника – **1 бал**.
3. Проведення уроків інформатики – **2 бали**.
4. Матеріали електронного підручника та тестів за індивідуальним завданням – **5 балів**.

Студент-практикант отримує загальну оцінку з інформатики:

19–20	відмінно	A
17–18	добре	B
15–16	добре	C
13–14	задовільно	D
10–12	задовільно	E
5–9	незадовільно	FX
0–4	незадовільно	F

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань з педагогіки

1. Бесіда з представниками адміністрації школи, учителями, класним керівником про особливості школи, традиції, виховні завдання на час практики – **1 бал**.

2. Ознайомлення з класом, до якого прикріплено студента (склад класу, успішність, дисципліна, рівень сформованості колективу) – **1 бал**.
3. Вивчення шкільної документації: аналіз загальношкільного річного плану виховної роботи, плану виховної роботи класного керівника, класного журналу – **1 бал**.
4. Ознайомлення з системою роботи методичного об'єднання вчителів фахового напрямку – **1 бал**.
5. Відвідування уроків з метою вивчення особливостей класного колективу й учнів, аналізу досвіду роботи вчителя – **1 бал**.
6. Аналіз виховного потенціалу шкільної програми з фахового предмета для класу, за яким закріплено студента – **1 бал**.
7. Вивчення особливостей методики роботи вчителя-предметника на різних етапах уроку – **1 бал**.
8. Психолого-педагогічний аналіз діяльності вчителя й учнів – **2 бали**.
9. Розробка індивідуального плану виховної роботи – **1 бал**.
10. Розробка схеми вивчення класного колективу. Складання психолого-педагогічної характеристики на клас – **2 бали**.
11. Аналіз класних годин у закріпленому класі – **2 бали**.
12. Методична розробка виховного заходу – **2 бали**.
13. Самоаналіз виховного заходу – **2 бали**.
14. Виконання поточної виховної роботи в класі – **1 бал**.
15. Звіт про результати педагогічної практики – **1 бал**.

Студент-практикант отримує **загальну оцінку з педагогіки:**

19–20	відмінно	A
17–18	добре	B
15–16	добре	C
13–14	задовільно	D
10–12	задовільно	E
5–9	незадовільно	FX
0–4	незадовільно	F

Розподіл балів за рейтинговою системою на різні види завдань з психології

1. Складання індивідуального плану – **2 бали**.
2. Ведення щоденника – **3 бали**.

3. Ознайомлення з психологічними аспектами навчально-виховної діяльності: урахування вікових та індивідуальних особливостей старшокласників, особливостей пізнавальної діяльності учнів, мотивації навчальної діяльності, інтересів і спрямованості учнівського колективу, особливостей педагогічного спілкування й мікроклімату на уроці – **4 бали**.

4. Матеріали експертних оцінок, одержаних на учнівський колектив – **5 балів**.

5. Психолого-педагогічна характеристика на учнівський колектив – **6 балів**.

Студент-практикант отримує **загальну оцінку з психології**:

19–20	відмінно	A
17–18	добре	B
15–16	добре	C
13–14	задовільно	D
10–12	задовільно	E
5–9	незадовільно	FX
0–4	незадовільно	F

Критерії оцінювання результатів педагогічної практики

Критерії оцінки результатів педагогічної практики зі спеціальності:

- ступень виконання програми практики зі спеціальності;
- рівень теоретичної, практичної та методичної підготовки;
- рівень сформованості професійних й особистісних якостей педагога;
- рівень самостійності при підготовці й проведенні занять;
- якість оформлення звітної документації;
- творчий підхід до підготовки та проведення занять.

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації, бесіди з учителем трудового навчання, результатів відвідання уроків студента-практиканта студенту виставляються такі оцінки зі спеціальності:

«відмінно» – 36–40 балів – за повністю виконану програму практики, володіння науковими основами сучасної теорії навчання, глибокі знання з предмета та методики його викладання, високий рівень і творчий підхід у підготовці та проведенні занять з трудового навчання та креслення, розробці засобів наочності, володіння

різноманітними формами й методами навчання й виховання, об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів, самостійність при підготовці та проведенні занять, сформованість професійних й особистісних якостей педагога, уміння аналізувати урок трудового навчання, якісно оформлену звітну документацію;

«добре» – 30–35 балів – за повне виконання програми практики, наявність глибоких знань з предмета й методики його викладання, самостійний і творчий підхід до виконання завдань практики, якісно оформлену звітну документацію. Однак студент мав труднощі в доборі оптимальних форм і методів навчально-виховної роботи, надавав перевагу репродуктивним методам навчання, не досить упевнено проводив заняття й оцінював роботу учнів, мали місце незначні недоліки при оформленні звітної документації;

«задовільно» – 20–29 балів – за виконання в цілому програми педагогічної практики, достатній рівень знань з предмета та методики його викладання, наявність інтересу й схильності до професії вчителя трудового навчання, оформлену звітну документацію. Однак студент мав серйозні проблеми в практичній роботі з дітьми, об'єктивності оцінки їх знань, умінь та навичок, припускав недоліки в реалізації на практиці принципів, форм і методів навчання та виховання учнів, мав значні прорахунки в оформленні звітної документації;

«незадовільно» – 0–19 балів – за відсутність інтересу й схильності до педагогічної роботи, неповне виконання програми практики, слабкі знання психолого-педагогічної теорії, невміння планувати та організовувати навчально-виховну діяльність, несумлінне ставлення до роботи, застосування одноманітних методів і прийомів у роботі з учнями, формальне ведення документації.

Критерії оцінки результатів педагогічної практики з інформатики:

- ступінь виконання програми практики з інформатики;
- рівень теоретичної, практичної та методичної підготовки з інформатики;
- рівень самостійності при підготовці та проведенні занять;
- якість оформлення звітної документації;
- творчий підхід до підготовки та проведення занять, при виконанні індивідуального завдання.

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації, бесіди з учителем інформатики, результатів відвідання уроків студента-практиканта студенту виставляються такі оцінки з інформатики:

«відмінно» – 19–20 балів – за повністю виконану програму практики, глибокі знання з інформатики та методики її викладання,

високий рівень і творчий підхід у підготовці та проведенні занять, розробці засобів наочності, володіння різноманітними формами й методами навчання й виховання, об'єктивність оцінювання навчальних досягнень учнів, самостійність при підготовці та проведенні занять, виконанні індивідуального завдання, уміння аналізувати урок інформатики, якісно оформлену звітну документацію;

«добре» – 15–18 балів – за повне виконання програми практики, наявність глибоких знань з інформатики й методики її викладання, самостійний і творчий підхід до виконання завдань практики, якісно оформлену звітну документацію. Однак студент мав труднощі в доборі оптимальних форм і методів навчально-виховної роботи, надавав перевагу репродуктивним методам навчання, не досить упевнено проводив заняття й оцінював роботу учнів, мали місце незначні недоліки при оформленні звітної документації;

«задовільно» – 10–14 балів – за виконання в цілому програми педагогічної практики, достатній рівень знань з предмета та методики його викладання, наявність інтересу й схильності до професії вчителя інформатики, оформлену звітну документацію. Однак студент мав серйозні проблеми в практичній роботі з дітьми, об'єктивності оцінки їхніх знань, умінь та навичок, припускав недоліки в реалізації на практиці принципів, форм і методів навчання та виховання учнів, мав значні прорахунки в оформленні звітної документації;

«незадовільно» – 0–9 балів – за відсутність інтересу й схильності до педагогічної роботи, неповне виконання програми практики, слабкі знання психолого-педагогічної теорії, невміння планувати та організувати навчально-виховну діяльність, несумлінне ставлення до роботи, застосування одноманітних методів і прийомів у роботі з учнями, формальне ведення документації.

Критерії оцінки результатів педагогічної практики з педагогіки:

- ступінь виконання програми практики з педагогіки;
- ступінь сформованості професійно-педагогічних умінь;
- рівень теоретичної підготовки;
- рівень професійної підготовки й соціальної активності (інтерес до професії, любов до дітей, гуманізм, демократизм, творчий підхід, відповідальність тощо);
- якість оформлення звітної документації.

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації, бесіди з класним керівником студенту-практиканту виставляються такі оцінки з виховної роботи:

«відмінно» – 19–20 балів – за повністю виконану програму практики з педагогіки, володіння науковими основами сучасної теорії навчання, виховання й розвитку дітей, глибокі знання вікових

особливостей учнів та їх урахування в практичній роботі, володіння різноманітними формами виховної роботи, урахування виховних можливостей групових і колективних форм виховної роботи, самостійність, творчий підхід при підготовці та проведенні виховного заходу, якісно проведений його самоаналіз, сформованість професійно-педагогічних умінь, сумлінне ведення документації;

«добре» – 15–18 балів – за повне виконання програми практики з педагогіки, наявність глибоких психолого-педагогічних знань із питань організації навчально-виховної роботи з учнями певного віку, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, самостійний і творчий підхід до виконання завдань практики. Однак студент мав труднощі в доборі оптимальних форм і методів навчально-виховної роботи, надав перевагу словесним формам організації виховної роботи. Мали місце незначні недоліки при підготовці та проведенні виховного заходу, зумовлені відсутністю досвіду, невпевненістю в діях, помилки в оформленні документації;

«задовільно» – 10–14 балів – за виконання в цілому програми педагогічної практики з педагогіки, достатнє знання теоретичного матеріалу, наявність інтересу й схильності до педагогічної професії. Однак студент мав серйозні проблеми в практичній роботі з дітьми, припускав недоліки в організації й проведенні виховного заходу, реалізації на практиці принципів, форм і методів виховання дітей, визначенні рівня їхньої вихованості та розвитку, мав значні прорахунки в оформленні звітної документації;

«незадовільно» – 0–9 балів – за відсутність інтересу й схильності до педагогічної роботи, неповне виконання програми практики з педагогіки, слабке знання психолого-педагогічної теорії, невміння планувати та організовувати навчально-виховну діяльність, несумлінне ставлення до роботи, низький рівень проведення виховного заходу, застосування непедагогічних методів і прийомів у роботі з дітьми, формальне ведення документації.

Критерії оцінки результатів педагогічної практики з психології:

– ступінь сформованості психолого-педагогічних умінь ураховувати в навчально-виховній діяльності рівень розвитку класу, особливостей колективної діяльності класного колективу, інтересів і спрямованості учнів класу, особливостей спілкування й мікроклімату в шкільній групі;

– виявляти ставлення педагога до учня;

– рівень теоретичної підготовки;

– рівень психологічної підготовки й соціальної активності (творчого, дослідницького підходу, гуманізм, демократизм, відповідальність тощо).

На підставі вивчення характеристики студента-практиканта, звітної документації студенту-практиканту виставляються такі оцінки з психологічної роботи:

«відмінно» – 19–20 балів – за повністю виконану програму практики, володіння науковими основами загальної, вікової та педагогічної психології: розкривати психологічні особливості групи, інтересів і спрямованості учнів класу, особливостей спілкування й мікроклімату в шкільній групі, виявляти ставлення педагога до учня, за високу соціальну активність, творчий, дослідницький підхід, відповідальність, уміння проводити експериментальну роботу з групою й аналізувати дані психологічних методів, робити висновки, вести документацію;

«добре» – 15–18 балів – за повне виконання завдань практики, наявність глибоких психолого-педагогічних знань із питань організації експериментальної психологічної роботи з групою, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, самостійний і творчий підхід до виконання завдань практики. Однак студент мав труднощі в доборі оптимальних форм і методів психологічної роботи, надав перевагу спостереженню для збору матеріалу до психологічної характеристики на клас. Мали місце незначні недоліки, зумовлені відсутністю досвіду, невпевненістю в діях, помилки в оформленні документації;

«задовільно» – 10–14 балів – за виконання в цілому програми педагогічної практики, достатнє знання теоретичного матеріалу, наявність інтересу й схильності до педагогічної професії. Однак студент мав серйозні проблеми в психологічній роботі з групою, припускав недоліки при зборі матеріалу до психологічної характеристики на клас, обробці результатів анкетування, застосування методів вікової та педагогічної психології, мав значні прорахунки в оформленні звітної документації;

«незадовільно» – 0–9 балів – за відсутність інтересу й схильності до педагогічної роботи, неповне виконання програми практики, слабке знання психолого-педагогічної теорії, невміння планувати та організувати психологічну роботу, несумлінне ставлення до роботи, застосування непсихологічних методів і прийомів у роботі з дітьми, формальне ведення документації.

ДОДАТКИ

Додаток А

Гарантійне письмо

В. о. ректора Луганського
національного університету
імені Тараса Шевченка
Савченку С.В.

Адміністрація _____

_____ (повна назва підприємства, навчального закладу)
не заперечує проти проходження безкоштовної навчальної практики студента (тки) ЛНУ імені Тараса Шевченка _____ курсу Інституту торгівлі, обслуговуючих технологій та туризму спеціальності «Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання» Шевченко Сергія Івановича.

з " ____ " _____ 20__ р. до " ____ " _____ 20__ р.

Методичне керівництво гарантуємо.

Керівник установи

підпис керівника _____
прізвище керівника

М.П.

" ____ " _____ 20__ р.

Додаток Б
ДОГОВІР № _____

на проведення педагогічної практики студентів
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка

м. Луганськ

" ____ " _____ 20 __ р.

Ми, що нижче підписалися, з одного боку Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (надалі – навчальний заклад) в особі виконуючого обов'язки ректора Савченка Сергія Вікторовича, який діє на підставі законодавчих актів України і Статуту університету, і з другого боку середня загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 2 (надалі – база практики) в особі директора школи Іванова Івана Івановича, який діє на підставі законодавчих актів України і _____ уклали між собою договір про таке:

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРУ

1.1. База практики приймає на безоплатній основі, а навчальний заклад направляє для проходження педагогічної практики студентів (–та, –тку) _____ курсу денного (заочного) відділення, інституту (факультету) _____ спеціальності _____.

з " ____ " _____ 20 __ р. до " ____ " _____ 20 __ р.

2. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ СТОРІН

2.1. База практики зобов'язується:

2.1.1. Створити необхідні умови для виконання студентами (–том, –ткою) програми практики, не допускати використання їх (його, її) на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності.

2.1.2. Забезпечити студентам (–ту, –тці) умови безпечної роботи на робочому місці. Проводити обов'язкові інструктажі з охорони праці: вступний та робочому місці.

2.1.3. Надавати студентам (–ту, –тці) і керівникам практики можливість користуватися кабінетами, обладнанням та документацією, необхідною для виконання програми практики.

2.1.4. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення негайно повідомляти навчальний заклад.

2.1.5. Після закінчення практики дати характеристику на кожного студента-практиканта.

2.1.6. Додаткові умови _____

2.2. Навчальний заклад зобов'язується:

2.2.1. Призначати наказом кваліфікованих спеціалістів для безпосереднього керівництва практикою.

2.2.2. Провести обов'язковий інструктаж з охорони праці.

2.2.3. Забезпечити дотримання студентами трудової дисципліни, правил внутрішнього розпорядку.

2.2.4. Обережно поводитися з майном бази практики. Матеріальна відповідальність за заподіяну з провини студента-практиканта шкоду покладається на студента.

3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТОРІН

3.1. Усі суперечки, що виникають між сторонами за договором, вирішуються в установленому законодавством порядку.

4. ТЕРМІН ДІЇ ДОГОВОРУ

Договір набуває сили після підписання його сторонами й діє до "___"
_____ 20__ р.

5. ІНШІ УМОВИ

5.1. Договір складений у двох примірниках: по одному навчальному закладу та базі практики.

6. ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ СТОРІН

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка м. Луганськ, вул. Оборонна, 2,
тел. 59-90-08, 53-02-43

База практики _____

В.о. ректора _____
Луганського національного _____
університету _____
імені Тараса Шевченка _____

_____ С.В. Савченко

М.П.

М.П.

Додаток В
Зразок оформлення титульного аркуша
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Інститут торгівлі, обслуговуючих технологій та туризму
Кафедра інженерно-педагогічних дисциплін

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ
з педагогічної практики
студентів 3 курсу спеціальності «Педагогіка і методика середньої
освіти. Трудове навчання»
Гедза Д.І., Дудукалова В.О., Семененко Н.М.
які проходили практику в ЗОШ №14
з 1.11.2010 р. по 6.11.2010 р.

Керівник практики Козуб Ю.Г.
Методист зі спеціальності Бурдун В.В.

Луганськ – 2010

Додаток Г

1. Психолого-педагогічна карта учня

1. Прояви в навчанні

сильний учень	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	слабкий учень
прагне оволодіти знаннями, уміє їх застосовувати	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	навчальним матеріалом не цікавиться
багато читає	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	мало читає
проявляє здібності в точних науках	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	«слабкий» у точних науках
проявляє здібності в гуманітарних науках	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	«слабкий» у гуманітарних науках
може вчитися ще краще	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	учиться на межі можливостей

2. Особливості учня, що виявляються в поведінці

поступливий	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	непоступливий, конфліктний
дисциплінований	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	погана дисципліна
посидючий	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	непосидючий
виховується легко	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	виховується важко
у поведінці переважають хороші манери	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	низька культура поведінки

3. Громадська активність

висока громадська активність	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	низька громадська активність
висока ініціативність	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	низька ініціативність

охоче виконує громадські доручення	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	ухиляється від громадських доручень
гарний організатор	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	слабкі організаторські здібності
лідер	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	«той, якого ведуть»
високий авторитет, повага товаришів	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	низький авторитет
прагне бути постійно інформованим про стан справ у класі, школі	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	життям школи й класу не цікавиться

4. Характерологічні якості

товариський	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	замкнутий
довірливий, відкритий	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	підозрілий, прихований
скромний	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	відсутність скромності
урівноважений	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	імпульсний
упевнений у собі	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	у собі не впевнений
уміє та любить бути в центрі уваги	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	залишається в тіні
є зразком для інших	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	погано впливає на товаришів по навчанню
у життєдіяльності переважає гарний настрої	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	переважає погані настрої
має багато друзів, користується популярністю	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	не популярний

5. Деякі специфічні особистісні особливості

«стержнева» Особистість	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	«аморфна» особистість
принциповий	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	безпринципний
любить відповідальність	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	боїться відповідальності
працелюбний	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	не працелюбний
твердий у відстоюванні своїх поглядів	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	ухильний
ставить перед собою перспективні цілі	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	живе сьогоднішнім днем
завищує свої можливості	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	знижує свої можливості
викликає симпатію	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	не викликає симпатію
добрий і чуйний	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	черствий

6. Спеціальні можливості

уміє захопити слухачів	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	не вміє привернути та утримати увагу слухачів
талановитий у поезії	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	талант у поезії не виявляється
любить та уміє малювати	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	малювати не вміє
хороша яскрава уява	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	відсутня фантазія
чутливий до прекрасного	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	красу навколо себе не бачить та не вміє створювати
здібний до математичних наук	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	здібностей не проявляє

7. Спілкування в сім'ї

атмосфера в сім'ї дружня, тепла	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	атмосфера недоброзичлива, конфліктна
дитина досить самостійна	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	дитину дуже обмежують та опікають батьки
прихильність до сім'ї, до дому	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	відчуженість від сім'ї, дома
добре взаєморозуміння з батьками	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	погане взаєморозуміння з батьками
батьки охоче співпрацюють з учителями	+3	+2	+1	0	-1	-2	-3	батьки вступають у суперечності з учителями

Вимірювальна шкала

+3	+2	+1	0	-1	-2	-3
вельми виражене	вира- жене	незначо помітне	ні те, ні інше	незначо помітне	вира- жене	вельми виражене

Додаток Д

Методика аналізу інтересів і спрямованості учня

Твої улюблені заняття:

1. Робити що?
2. Грати в що?
3. Читати що?
4. Допомогати в чому?
5. Відвідувати що?
6. Говорити про що?
7. Спостерігати що?
8. Що ти вмєш робити найкраще?

Зістав свої відповіді, назви твоє найулюбленіше заняття, про яке можна судити по твоїх реальних вчинках. Але якою мірою твої інтереси різнобічні?

Інтереси наукові й технічні:

- 1) улюблені шкільні предмети;
- 2) улюблені галузі науки;
- 3) привабливі галузі техніки;
- 4) найцікавіші вчені;
- 5) найцікавіші винахідники;
- 6) видатні наукові твори;
- 7) видатні винаходи;
- 8) у якій галузі науки або техніки займаєшся сам?

Естетичні інтереси:

- 1) улюблений письменник, його твори;
- 2) улюблений художник, його твори;
- 3) улюблений композитор, його твори;
- 4) улюблений скульптор, його твори;
- 5) улюблений архітектор, його твори;
- 6) улюблене місце у твоєму місті;
- 7) улюблене місце у твоїй області;
- 8) якою галуззю мистецтва займаєшся сам?

Участь у гуртках:

- 1) предметних;
- 2) технічних;
- 3) літературних;
- 4) художніх;
- 5) музичних;
- 6) спортивних;
- 7) у яких олімпіадах брав участь?

- 8) У яких конкурсах брав участь?
- 9) Які призи й нагороди маєш і за що?

Зістав свої відповіді та визнач, якою мірою участь у гуртках задовольняє твої головні інтереси.

Інтерес до професії:

1. Які професії тобі здаються привабливими?
2. Яку професію ти збираєшся обрати в майбутньому?
3. Хто сформулював у тебе інтерес до цієї професії?
4. Чим тебе приваблює ця спеціальність?
5. Якою мірою ти впевнений, що здійсниш свою мрію?

Подумай, якою мірою названа тобою професія пов'язана з галуззю твоїх головних інтересів? Якою мірою вона пов'язана з твоїм реальним досвідом і здібностями?

Додаток Е
Методика аналізу рівня сформованості інтелектуальних умінь

Рівень сформованості інтелектуальних умінь оцінюється такими балами:

- 2 – уміння яскраво виражене;
- 1 – уміння має місце;
- 0 – уміння не сформоване.

1. Учень уміє слухати:	
а) пояснення вчителя, що не спираються на засоби наочності	210
б) пояснення вчителя, що спираються на засоби наочності	210
в) запитання вчителя «до засобів наочності»	210
г) запитання вчителя про зв'язки між явищами, що представлені в наочній формі	210
г) відповіді товаришів під час опитування	210
д) оцінювати власну відповідь, тобто слухати себе самого	210
2. Учень уміє працювати з наочностю:	
а) формулювати запитання до ілюстрованих фактів і явищ	210
б) схематизувати текст, представити його в таблиці, схемі	210
в) самостійно виготовити наочність на основі читання	210
г) дати обґрунтування, коли наочність може бути використана	210
г) давати наочне й логічне пояснення матеріалу на підставі самостійно виготовленої наочності	210
д) формулювати питання до наочності та оцінювати	210
3. Учень уміє працювати з текстом:	
а) викладати текст своїми словами	210
б) розділяти текст на логічні частини та складати план	210
в) систематизувати навчальний матеріал	210
г) робити вступ до свого повідомлення	210
г) будувати логічно закінчену розповідь	210
д) розкривати матеріал у порівнянні	210
4. Учень уміє оперувати знаннями:	
а) користуватися довідковою літературою	210
б) на підставі низки викладених фактів робити узагальнення	210
в) формулювати пізнавальне завдання, що міститься в тексті	210
г) висловлювати власне ставлення до фактів і подій	210
г) самостійно формулювати питання	210
д) зіставляти новий матеріал з уже відомими фактами, положеннями	210
5. Учень уміє проявляти творчу самостійність у навчанні:	
а) при розв'язанні навчальних задач, пропонованих учителем	210

на уроці	
б) при розв'язанні навчальних задач, виконуючи домашнє завдання	210
в) проводити елементарне дослідження на підставі кількох джерел (документів, спостережень, експериментів)	210
г) проводити аналіз, порівняння, зіставлення	210
г) робити висновки	210
д) робити узагальнення на підставі низки фактів, положень	210
6. Учень уміє застосовувати знання на практиці:	
а) формулювати гіпотезу в дослідницькому пошуку	210
б) намічати шляхи перевірки гіпотези	210
в) проводити елементарне дослідження у зв'язку із залученням додаткового матеріалу до теми, що вивчається	210
г) здійснювати перенесення раніше засвоєних знань на розгляд нових фактів, явищ	210
г) здійснювати перенесення знань на розгляд поточних подій	210
д) застосовувати знання у своїй громадській діяльності (у школі й поза нею)	210

Додаток Ж
Методика аналізу мотивів навчальної діяльності учнів

Предмети	Види мотивів							Усього балів
	Знаю предмет	Люблю ним займатися	Вважаю, що повинен	Проявляю творчість	Устигаю виконати	Із задоволенням іду на урок	Працюю самостійно	
Гуманітарні дисципліни: 1) українська мова 2) українська література 3) всесвітня література 4) іноземна мова 5) історія 6) географія								
Природничі дисципліни: 7) фізика 8) хімія 9) арифметика 10) алгебра 11) геометрія								
Практичні дисципліни: 12) праця 13) фізкультура 14) військова справа 15) спів 16) малювання								

Прізвище учня:

Напроти предмета й судження про нього ставиться один з балів:

2 – це, безумовно, так;

1 – це майже так;

0 – це не так.

Додаток 3
Зразок оформлення титульного аркушу
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Інститут торгівлі, обслуговуючих технологій та туризму
Кафедра інженерно-педагогічних дисциплін

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ
з педагогічної практики
студента(ки) 4(5) курсу спеціальності «Педагогіка і методика
середньої освіти. Трудове навчання»
Пінчука П.А.,
який(а) проходив(ла) практику в ЗОШ №14
з _____ 20__ по _____ 20__ р.

Керівник практики Козуб Ю.Г.
Методист зі спеціальності Бурдун В.В.
Методист з інформатики Козуб Г.О.
Методист з педагогіки Котенєва І.С.
Методист з психології Вороніна Г.Г.

Луганськ – 2010

Додаток II

Приклад плану-конспекту уроку з обслуговуючої праці

6 клас

Тема: Салати. Посуд для приготування й подавання салатів.

Мета:

навчальна:

1) сформувати знання учнів про види салатів, їх харчову цінність, види первинної й теплової обробки овочів;

2) ознайомити з інструментами й пристосуваннями для подрібнення овочів, формою нарізання овочів; з правилами безпечної праці й технологією приготування овочевих салатів;

3) сформувати вміння готувати салати, підбирати посуд для приготування й подавання салатів, ознайомити з організацією робочого місця та санітарно-гігієнічними вимогами.

Навчальна мета уроку досягається через виконання таких завдань:

- підбирати інгредієнти для салатів;
- оволодіти прийомами нарізання овочів;
- готувати салати;
- контролювати якість приготування салатів;
- підбирати посуд, прикрашати та подавати салати;

розвивальна:

- розвивати в учнів емоції, при створенні ситуацій подиву, радості, використовуючи яскраві приклади, ілюстрації, які впливають на почуття учнів;
- розширити кругозір дітей;
- розвивати допитливість;

виховна:

- виховувати художній смак і творче ставлення при оформленні страв;
- виховувати акуратність та уважність до роботи;
- виховувати охайність під час роботи;
- виховувати дружню увагу один до одного.

Тип уроку: комбінований (урок засвоєння нових знань, урок формування вмінь та навичок).

Методи уроку: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, інструктаж), наглядні (демонстрація таблиць, слайдів та прийомів роботи), практичні (вправи, практична робота), гра.

Обладнання: таблиці, ножі, дошки для нарізання овочів, посуд для приготування салатів, овочі.

Структура уроку

- I. Організаційний момент (2 хв.)
- II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів (5 хв.)
- III. Мотивація навчальної діяльності учнів (1 хв.)
- IV. Повідомлення нової теми, цілей і завдань уроку (1 хв.)
- V. Вивчення нового матеріалу (10 хв.)
- VI. Практична робота (20 хв.)
- VII. Закріплення нових знань і вмінь учнів (3 хв.)
- VIII. Підсумки заняття (3 хв.)

Хід уроку

I. Організаційний момент

1. Перевірка наявності учнів.
2. Перевірка готовності учнів до уроку.

3 *метою більш раціонального використання часу уроку інформацію про відсутніх учнів вчителю надає черговий в усній або в письмовій формі.*

II. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів

Для повторення пройденого матеріалу вчитель використовує гру, яка сприяє більш активному включенню учнів у роботу й підвищує інтерес і зацікавленість. Дуже важливо, щоб у роботі брали участь усі учні класу, тому вчитель повинен заохочувати їх до роботи, давати можливість кожному учню відповісти на питання. Під час проведення цього етапу уроку учитель робить позначки у своєму блокноті, визначаючи найбільш активних учнів. Цю інформацію вчитель також використовує при визначенні оцінок за урок.

Зараз ми з вами згадаємо види овочевих культур. Я буду загадувати вам загадки, а ви будете говорити, про який овоч йде мова й до якого виду овочевих культур він належить.

1. Сидить баба на грядці вся в заплахах, хто заплачу зірве, той заплаче та піде (*цибуля, вид: цибульні*).
2. Червоний казковий сеньйор (*помідор, вид: плодови*).
3. Круглий, але не місяць; з хвостом, але не мишка; червоний, але не дівчина (*буряк, вид: коренеплоди*).
4. Городня рослина, служанка графинь Вишень з «Пригод Чіпполіно» (*редис, вид: коренеплоди*).
5. Ні вікон, ні дверей, повна горниця людей (*огірок, вид: плодови*).
6. Улюблена їжа кроликів та зайців (*капуста, вид: листові*).

Які види овочевих культур ми не згадали? Назвіть їх та овочі, які до них належать.

Учитель повинен почути таку відповідь: що це бульбоплоди (картопля, топінамбур) і квіткові (цвітна капуста).

Які страви можна приготувати з цих овочів? (*салат, рагу*)

Які більш відомі вам соки зроблені з них? (*морквяний, томатний*)

Які умови зберігання свіжих овочів?

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

Так уже повелося: якщо чекають гостей, господиня намагатиметься приготувати салат-закуску з овочів, тому що це дуже поживна страва, яка містить вітаміни, мінеральні солі, вуглеводи. Дуже важливо, також, щоб салат мав гарний естетичний вигляд, тому сьогодні ми навчимося готувати салат і розглянемо способи його прикрашання.

Діти, давайте пригадаємо салати, які готують у вашій сім'ї, і чим найчастіше їх прикрашають.

Учитель проводить невеличку бесіду з учнями й плавно переходить до вивчення нової теми.

IV. Повідомлення нової теми, цілей і завдань уроку

Учитель повідомляє учням тему, мету та завдання які стоять перед ними на занятті з тим, щоб у учнів склалося уявлення про те, що вони повинні дізнатися, чого повинні навчитися.

Тема сьогоднішнього уроку: «Салати. Посуд для приготування й подавання салатів». На цьому уроці ми з вами дізнаємося, що таке салати, наскільки вони корисні, як їх готувати й зберігати. Дізнаємося про інструменти та пристосування для подрібнення овочів, форми нарізання овочів. Навчимося їх прикрашати, а також дізнаємося, у якому посуді краще подавати салати.

Ви сьогодні назвали багато салатів. Одним з найбільш популярних салатів ви назвали вінегрет. Я думаю, що більшість з вас уже допомагали вдома його приготувати, тому сьогодні ми навчимося готувати салат «Ніжність».

Але спочатку нам необхідно буде вивчити деякі теоретичні відомості.

V. Вивчення нового матеріалу

1. Види салатів, їх харчова цінність.

Учитель починає нову тему з розповіді. У ході уроку він використовує бесіду та кросворди для того, щоб зацікавити учнів,

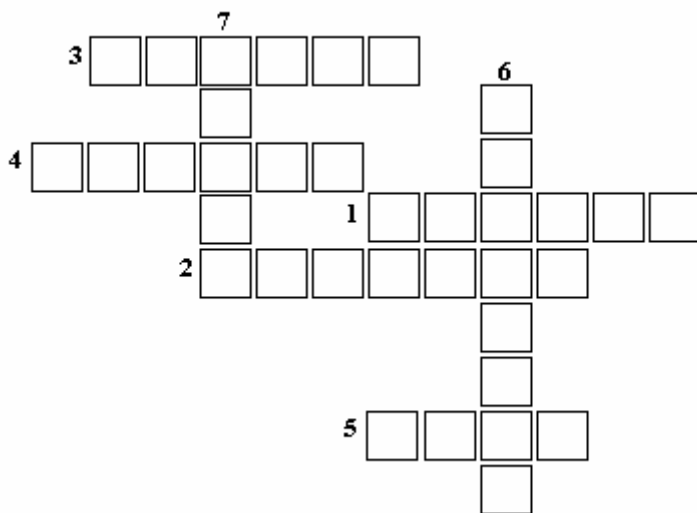
щоб вони згадали попередній матеріал і активно працювали протягом уроку.

Овочі можна споживати в сирому вигляді, а також піддавати різним видам кулінарної обробки – варити, смажити, тушкувати, запікати. Щоб отримати готову страву, різні продукти підлягають кулінарній обробці. Процес кулінарної обробки овочів складається з теплової та первинної обробки.

Під час **первинної обробки** продукти перебирають, сортують, миють, очищують, нарізають.

Під час **теплової обробки** продукти піддають високим температурам.

Давайте з вами згадаємо овочі, які частіше споживаємо, а для цього розгадаємо кросворд.

По горизонталі:

1. Сидить дівчина в коморі, а коса – надворі (Морква).
2. Росло дитя, не знало пелюшок. Стало старим – сто пелюшок на ньому (Капуста).
3. Скільки стріл росте на грядці, а стрельнуть ніяк хлопчатам (Цибуля).
4. Лежить Єгор під межею, накритий зеленою фатою (Огірок).
5. У воді родиться, а води боїться (Сіль).

По вертикалі:

1. Що копали із землі, смажили, варили, що в золі ми запекли, їли та хвалили (Картопля).
2. Зверху зелене, знизу червоне і в землю вросло (Буряк).

З цих усіх овочів готують різноманітні холодні й гарячі страви, напої. До холодних страв відносяться закуски, а до гарячих – перші й другі страви.

Учитель веде бесіду з учнями.

А які закуски, перші й другі страви, напої ви знаєте?

Учитель доповнює відповіді учнів.

Закуски (салати, бутерброди), перші страви (борщі, супи, розсольники), другі страви (овочеві рагу, голубці, оладки, запіканки), напої (соки, компоти, киселі).

Учитель розповідає невеличку історію, щоб зацікавити учнів.

Розповім вам цікаву історію. Існує країна Легумія, яку на географічній карті не знайдеш. Іноді ти можеш побачити її великою – очима не охопиш, іноді зовсім маленькою, що поміститься на підвіконні.

«Лугум» – по-французьки овоч, по-іспанськи «легумус». А країна Легумія, як ви, мабуть, уже здогадалися, – город.

У Легумії своя історія. Це країна повної тиші. Коли її жителі – легуми – хворіють або хочуть пити, допомоги вони просять беззвучно. Якщо ти турбуєшся про них, вони в боргу не залишаться.

А ви знаєте, що в перекладі з італійської «салат» – це «страва, приготовлена з овочів та зелених листочків».

Узагалі салат – це холодна страва із дрібнопокришених шматочків сирих чи варених овочів та інших продуктів (яєць, м'яса, риби) з додаванням різних заправок (олією, сметаною, майонезом) і прянощів.

Споживання салатів, особливо із сирих овочів та зелених, покращує травлення й збуджує апетит. Саме тому салати їдять перед основними стравами. Таким чином, білки, жири, вуглеводи, що містяться в перших чи других стравах, легше перетравлюються організмом. Часом салат використовують і як гарнір до риби чи м'яса.

2. Інструменти й пристосування для подрібнення овочів.

Треба звернути на те, що інструменти, які використовують для очищення овочів, повинні бути виготовлені з нержавіючої сталі. Для приготування страв овочі нарізають і подрібнюють за допомогою різних видів ножів, терток, ножів для карбування, виїмок, штопороподібних ножів.

3. **Форми нарізання овочів.**

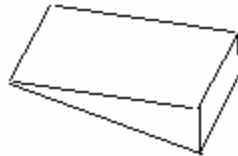
Існують різні способи фігурного нарізування овочів для приготування й прикрашання страв. Красиво й оригінально нарізати овочі можна, використовуючи такі кухонні пристрої: тертки для корейської моркви й картоплі фри, струнні овочерізки, ножі-виїмки. За допомогою звичайних кухонних ножів можна нарізати овочі у вигляді зірочок, гребінців, бочечок. Нарізають овочі для салату однакової форми. Форма нарізання залежить від виду овочів і певного салату.

Назвіть основні форми нарізання овочів і замалюйте їх на дошці.

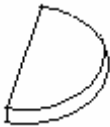
Брусочки

Дольки

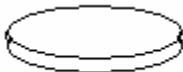
Півкільця

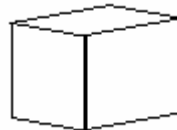
Соломка

Кружечки

Куби

Учитель працює з учнями коло дошки (учень, який називає правильну відповідь, виходить до дошки схематично замалювати одну з форм нарізання).

Для оздоблення салатів виконують фігурне нарізання.

Прикрашають салати зазвичай тими ж продуктами, з яких вони приготовлені, використовуючи певні способи фігурного нарізування.

4. Технологія приготування салатів.

Цю інформацію вчитель дає під диктовку.

✎ Усі продукти для салату мають пройти первинну обробку, а деякі ще й теплову.

✎ Після теплової обробки їх слід охолодити.

✎ Салати із сирих овочів готують безпосередньо перед подаванням на стіл.

✎ Салати заправляють безпосередньо перед подаванням на стіл.

✎ Готувати й зберігати салати слід в емальованому, скляному або керамічному посуді.

✎ Незаправлені салати повинні зберігатися в холодильнику не більше ніж 12 годин, заправлені – 6 годин.

Правила приготування овочів

1. Очищені овочі не слід тримати у воді тривалий час.
2. Нарізувати овочі безпосередньо перед тепловою обробкою.
3. Очищені овочі (крім буряку й моркви) закладати в киплячу підсолону рідину й варити при слабкому кипінні.
4. Рівень води повинен перевищувати рівень овочів не більш ніж на 1,5 см.
5. Овочі варити в посудині із закритою кришкою.
6. Картоплю й моркву краще варити на парі.
7. Намагатися не застосовувати такі способи теплової обробки, як тушкування, припускання, приготування пюре, під час яких руйнується найбільше вітаміну С.

5. Посуд для приготування й подавання салатів.

Для приготування й подавання салату використовують, як ми вже записали, емальований, скляний або керамічний посуд. Посуд із сплавів різних металів (алюмінію, заліза, міді) для цього не підходить. При взаємодії овочевих і фруктових соків з металом виникає неприємний металевий присмак, до того ж можуть утворюватися шкідливі речовини.

Подають салат до столу в салатнику з роздавальною ложкою й виделкою або розкладають в індивідуальні салатники. Їдять салати виделкою й ножем.

VI. Практична робота

1. Вступний інструктаж

а) Під час практичної роботи ми з вами приготуємо салат «Ніжність».

Для цього нам знадобляться такі інструменти: ніж, дошка, столовий посуд і *продукти: крабові палички, консервована кукурудза, свіжий огірок, майонез.*

Учитель демонструє інвентар і продукти.

б) Послідовність приготування салату.

Послідовність приготування

1. Підготувати інструменти та продукти.
2. Провести первинну обробку продуктів.
3. Нарізати інгредієнти, які входять до складу салату.
4. З'єднати продукти та заправити майонезом.
5. Викласти салат до салатниці та прикрасити.
6. Подати салат.

в) Демонстрація прийомів нарізання різних овочів.

Особливу увагу при демонстрації прийомів нарізання овочів необхідно звернути на те, щоб діти чітко зрозуміли правила виконання цього прийому. Для цього необхідно продемонструвати прийом у нормальному темпі для того, щоб у учнів склалося правильне уявлення про зразкове виконання цього прийому, потім в уповільненому темпі, щоб учні зрозуміли правильність і послідовність рухів. Демонстрацію в уповільненому темпі необхідно сполучити з поясненням, як повинна рухатися ліва та права руки, пальці лівої руки повинні бути стиснуті та знаходитися на деякій відстані від леза ножа, а лівою міцно тримати ніж. Необхідно забезпечити гарну видимість прийомів, що показують. Необхідно здійснювати повторний показ важких для засвоєння прийомів, спонукати учнів задавати питання майстру, якщо їм що-небудь незрозуміло.

г) Повідомлення правил організації робочого місця.

При організації робочого місця існує таке правило: те, що беруть правою рукою, кладуть праворуч, а лівою – ліворуч. Крім того, інструменти, продукти й посуд необхідно розташувати так, щоб їх можна було брати одним звичним коротким рухом. При нарізанні

овочів ми використовуємо дошку, яку розташовуємо перед собою. Зліва від дошки стоїть посуд з продуктами, щоб зручно було його брати. А з правого боку – салатниця, яку зсипаєте нарізані продукти.

д) Повідомлення учням правил особистої гігієни.

Правила особистої гігієни перед приготуванням їжі

1. Підкотити рукава так, щоб вони не торкалися продуктів та посуду.
2. Коротко обрізати нігті, ретельно вимити руки до ліктів.
3. Одягти чистий робочий одяг: фартух та шапочку чи косиночку.
4. На робочому місці дотримуватися чистоти та порядку. Варені та сирі продукти зберігати окремо.

е) Повідомлення учням критеріїв оцінювання.

Критерії оцінювання робіт учнів

- Організація робочого місця.
- Правильність нарізки овочів.
- Виконання правил особистої гігієни.
- Дотримання правил безпечної роботи з ріжучими інструментами.

Початковий: Діяльність учня репродуктивна. Нарізки овочів виконує лише при допомозі вчителя. Більша частина роботи виконана з помилками. В організації робочого місця є значні відхилення від прийнятих норм. Систематично допускаються порушення правил особистої гігієни та безпечної роботи з ріжучими інструментами.

Середній: Рівень творчості низький. Є незначні відхилення в організації робочого місця. Під час виконання нарізки овочів потребує систематичної допомоги вчителя. В окремих випадках допускаються порушення правил особистої гігієни та безпечної роботи з ріжучими інструментами.

Достатній: Рівень творчості має періодичний характер. Виконання нарізки овочів з деякими незначними помилками. Дотримання правил особистої гігієни, безпечної роботи з ріжучими інструментами. Організація робочого місця відповідає вимогам.

Високий: Учень підійшов творчо до приготування салату (оригінальне прикрашання салату). Правильне виконання нарізки овочів. Самостійне дотримання правил особистої гігієни, безпечної роботи з ріжучими інструментами. Організація робочого місця досконала.

ж) Учитель згадує разом з учнями правила безпечної роботи.

Правила безпечної роботи й санітарно-гігієнічні вимоги під час роботи з ріжучими інструментами

– Овочі різати лише жолобковим ножем. Передавати ножі та виделки лише ручкою вперед.

– Нарізати овочі та інші продукти на дошках. Пальці лівої руки повинні бути стиснуті та знаходитися на деякій відстані від леза ножа.

– Додержуватися обережності при роботі з ручними терками.

Міцно тримати продукти, які обробляєте.

– Для різних продуктів використовувати різні дошки.

– Працювати обережно, щоб не травмувати руки.

– Не терти дуже малі шматочки продуктів.

2. Поточний інструктаж

Під час роботи вчитель контролює дотримання учнями санітарно-гігієнічних вимог, правил безпечної роботи, допомагає учням, у яких виникають труднощі, заохочує тих, хто успішно справляється з роботою. Особливу увагу необхідно приділяти учням, які краще працюють лівою рукою, ніж правою.

Цільові обходи:

- перевірка осанки учнів;
- перевірка організації робочого місця;
- перевірка правильності виконання прийомів нарізання овочів;
- перевірка оформлення салатів.

3. Заключний інструктаж

- перевірка робіт учнів;
- вияв типових помилок та причин їх виникнення;
- відмітити кращі роботи.

VII. Закріплення нових знань і вмінь учнів

Учитель використовує бесіду для перевірки того, що засвоїли учні на цьому уроці.

1. Що таке салат?

Салат – це холодна страва із дрібнопокришених шматочків сирих чи варених овочів та інших продуктів (яєць, м'яса, риби) з додаванням різних заправок (олією, сметаною, майонезом) та прянощів.

2. Чому салати їдять перед основними стравами?

Споживання салатів, особливо із сирих овочів та зелені, покращує травлення й збуджує апетит. Саме тому салати їдять перед основними стравами. Таким чином, білки, жири, вуглеводи, що містяться в перших чи других стравах, легше перетравлюються організмом.

3. Від чого залежить форма нарізання овочів?

Форма нарізання залежить від виду овочів і конкретного салату.

4. Якими продуктами прикрашають салат?

Прикрашають салати зазвичай тими ж продуктами, з яких вони приготовлені, використовуючи певні способи фігурного нарізування.

5. У якому вигляді слід зберігати салати? Де? І скільки годин?

Незаквашені салати повинні зберігатися в холодильнику не більше ніж 12 годин, заправлені – 6 годин.

6. У якому посуді готують і подають салати?

Готувати салати слід в емальованому, скляному або керамічному посуді. Подають салат до столу в салатнику з роздавальною ложкою й виделкою або розкладають в індивідуальні салатники.

7. Чим їдять салати?

Їдять салати виделкою й ножом.

VIII. Підсумки заняття

1. Заключне слово вчителя.

Важливо не тільки правильно приготувати страву, але й прикрасити так, щоб її зовнішній вид збуджував апетит і свідчив про те, які продукти входять до складу страви.

2. Виставити оцінки за роботу.

3. Задати домашнє завдання.

Домашнє завдання:

Придумати цікаве оформлення будь-якого салату й замалювати його.

Прибирання робочих місць.

Додаток К

Приклад плану-конспекту уроку з технічної праці

Тема: Об'єкти технологічної діяльності

Мета уроку:

Навчальна:

- засвоєння знань про об'єкти технологічної діяльності, їх вибір залежно від потреб людини, види джерел інформації, метод фантазування;
- формування вмінь здійснювати пошук інформації за допомогою різних джерел, застосовувати метод фантазування при створенні нових об'єктів.

Розвивальна:

- розвинути в учнів увагу, уміння аналізувати й порівнювати, логічне мислення, фантазію й технічне мислення.

Виховна:

- виховати в учнів організованість і самостійність у роботі, культуру праці.

Тип уроку: комбінований урок.

Методи уроку: розповідь, бесіда, метод зразків, метод вправ, демонстрація, метод фантазування, самостійна практична робота.

Об'єкти практичної діяльності: друковані інформаційні джерела, об'єкти технологічної діяльності.

Обладнання: масштабна лінійка, косинець, олівець, папір формату А4, зразки виробів, друкарські інформаційні джерела, картки, з описом реально існуючої проблеми.

Очікувані навчальні результати:

- Уміння характеризувати об'єкти технологічної діяльності, показники якості виробу.
- Уміння вибору об'єкта технологічної діяльності залежно від потреб людини.
- Уміння розпізнавати й називати види інформаційних джерел про техніку й технології.
- Уміння визначати вироби з фанери.
- Уміння здійснювати пошук необхідної інформації в друкованих джерелах.

СТРУКТУРА УРОКУ

- I. Організаційний етап (1 хв.)
- II. Актуалізація опорних знань учнів (3 хв.)
- III. Мотивація навчальної діяльності учнів (2 хв.)
- IV. Повідомлення нової теми, мети й завдань уроку (1 хв.)
- V. Вивчення нового матеріалу (20 хв.)
 1. Об'єкти технологічної діяльності.
 2. Джерела інформації.
 3. Фантазування.
 4. Визначення поняття ескізу, форми та її показників
 5. Колір та його сприйняття
 6. Показники якості виробу.
 7. Фанера й вироби з неї.
- VI. Практична робота (15 хв.)
- VII. Підсумок уроку (3 хв.)

ХІД УРОКУ:

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЕТАП

1. Перевірка наявності учнів:
Перекличка, відзначити відсутніх у журналі.
2. Перевірка готовності учнів до уроку:
Перевірка правильної організації робочого міста, наявність зошита й креслярського приладдя.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Цей етап уроку проводиться у формі фронтального опитування. Основна мета цього етапу уроку – перевірити знання учнів з минулого уроку і актуалізація тих знань, які знадобляться учням на цьому уроці.

Діти, будь ласка, дайте відповіді на такі питання.

Питання:

1. Що означає термін «технологія»?
2. Назвіть відомі вам знаряддя праці?
3. Які переваги надає використання знарядь праці?
4. Назвіть основні види технологічної діяльності в побуті?

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Назвіть, без чого нам важко прожити? Потребу в чому ми постійно відчуваємо?

У первісному громадському ладі, у людини також існували потреби. Людина потребувала тепла та їжі, тож вона шукала можливість реалізувати ці потреби.

Щоб вижити в суворих погодних умовах, люди почали жити в печері, навчилися видобувати вогонь і використовувати шкуру вбитої здобичі для зігрівання; щоб не померти з голоду, людина почала полювати, займатися збиранням, ловити рибу, а пізніше займатися землеробством.

Існування людини поліпшувалося зі створенням і освоєнням нових знарядь праці, технологій.

Результатом технологічної діяльності людини є корисні речі, які полегшують працю людини, створюють затишок у приміщенні, сприяють відпочинку.

IV. ПОВІДОМЛЕННЯ НОВОЇ ТЕМИ, ЦІЛЕЙ І ЗАВДАНЬ УРОКУ

Тема сьогоднішнього заняття «Об'єкти технологічної діяльності». На цьому занятті ми з вами дізнаємося про те, які існують об'єкти технологічної діяльності, які є інформаційні джерела й спеціалізовані видання про техніку й технологію, дізнаємося, що таке ескіз, які бувають форми, кольори, дізнаємося про показники якості виробу, про вироби з фанери. На практичній частині заняття ми з вами навчимося створювати нові об'єкти за допомогою методу фантазування і з урахуванням вимог до них.

V. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Об'єкти технологічної діяльності

З удосконаленням технологій змінювалися й об'єкти праці. Наведемо приклади.

*доісторичні сапи > сучасні знаряддя > трактори, комбайни
печера > глиняна хата > будівля сучасної архітектури
кам'яна зброя > перші відлиті вироби з металу > металургійний*

цех

[Завдання 1]: А тепер подивіться навколо й назвіть предмети технологічної діяльності, які представлені в класі.

Учні з кожного ряду по черзі називають предмети технологічної діяльності, які представлені в класі. Знайомство з цими

предметами дозволить виховати в них більш дбайливе ставлення до речей, виготовлених руками робітників.

Усі названі предмети створюються з метою поліпшення життя людини, і всі мають свою технологію, тобто послідовність виробництва.

[Завдання 2]: А зараз я буду демонструвати зображення побутових приладів, а ви спробуйте відповісти, які предмети побуту передували їм.

На екрані представлені зображення сучасних побутових приладів (мікрохвильова піч – камін, вогнище; кофемолка – млин, жорна, чашка із ступою; пральна машина – терка для одягу; ручне прання).

2. Джерела інформації

Створення будь-якого виробу починається з ретельно продуманої, творчої роботи, яка називається **проектуванням**, тобто складанням або плануванням послідовності виготовлення виробу.

Проектування виробу починається з ідеї, поштовхом для появи якої можуть бути ескізи вже готових виробів, тобто різноманітні графічні та текстові джерела інформації. Цими джерелами можуть бути вирізки з журналів («Зроби сам», «Сам», «Моделіст-конструктор», «Юний технік», «Трудова підготовка в закладах освіти» тощо), книги («Основи художнього конструювання», «Декоративно-прикладне мистецтво», «Основи композиції и дизайна мебелі», «Майструємо з деревини»), Інтернет-сторінки (www.sdelaimebel.ru, sdelaimebel.com), форуми з технологій виробництва різних виробів (forumsdelaimebel.ru), освітні фільми й передачі.

3. Фантазування

Фантазування – один з методів створення нових або ж удосконалення раніше виготовлених виробів. Утілення фантазії в життя потребує використання таких методів вирішення творчих завдань, як: аналіз, заміна, синтез.

Для прикладу розглянемо два завдання.

Наприклад, ось звичайна ручка.

[Завдання 1]: У мене зник ковпачок з ручки. Це проблема. **Аналізуємо.** При відсутності ковпачка я можу наколотися ручкою, можу випадково когось помалювати нею, або на її кінець попаде бруд і ручка не буде писати. **Висновок:** на місце ковпачка треба щось надягти, і щоб воно не давало попасти бруду, не пошкодило мені й самій ручці, а також було зручне у використанні.

Спробуймо зробити заміну ковпачку (другий метод). Я можу заліпити наконечник пластиліном. Як ви вважаєте, це вихід? *Діти відповідають на питання.*

Звісно ні, я сумніваюся, що ручка після цього буде писати. Інший варіант – замотати тканиною й нитками. *Учні аналізують.* Це не зручно кожного разу розмотувати ручку. *Аналізуймо.* Ковпачок швидко надягається й знімається завдяки вдалому діаметру отвору. Можливо, необхідно взяти щось з потрібним внутрішнім діаметром, наприклад, шматок резинової чи пластмасової трубки... Знову не підходить, бо в неї може потрапити бруд, але якщо отвір трубки з іншого кінця зав'язати чи запаяти, це буде вирішенням нашого завдання.

Використання цих методів у більш важких задачах дає можливість описати, яким критеріям повинен відповідати виріб, і проаналізувати, яким чином досягти бажаного результату.

Давайте використаємо метод синтезу. Синтез – це поєднання якихось частин або властивостей у виробі.

[Завдання 2]: Я хочу писати різнокольоровими ручками, але не бажаю на уроці постійно міняти одну за іншою. Що мені робити. Давайте проаналізуємо. *Учні аналізують, учитель направляє на послідовні логічні висновки.*

Цю задачу до нас уже вирішили, поєднавши стержні в одному корпусі. На практичному занятті вам також доведеться фантазувати, створюючи новий об'єкт, то ви можете застосовувати розглянуті методи.

НОВЕЛА ПРО МАВПУ АН І АНАНАС

Одного разу якась мавпа по імені Ан відвідала далеку північну країну й привезла звідти креслення ялинки. Ці креслення були вивчені з усією увагою, і мавпи задумали створити щось подібне і для свого лісу. Адже всім відомо, що мавпи люблять наслідувати.

Проте мавпа Ан, якій було доручено створення місцевого зразка ялинки, володіла багатого творчою уявою. "Розміри не ті, – вирішила мавпа. – Шишка повинна бути раз у десять більше. І, зрозуміло, смачніше". Ця ідея так сподобалася іншим мавпам, що на честь винахідника проєктований плід назвали ананасом.

Залишалося побудувати експериментальну ялинку нового зразка. Мавпа Ан вчинила дуже просто. На кресленнях звичайної ялинки вона переправила одну цифру – і масштаб змінився вдесятеро.

З цим проектом мавпа Ан відправилася до відповідної установи. Там негайно зібрали високовчених експертів.

– Не піде, – сказав перший експерт, – ця ялинка буде в п'ять разів вище за інші дерева нашого лісу. Вона не витримає урагану.

– Звичайно, не піде, – рішуче вимовив другий експерт. – При такій висоті дерева для живлення його листя доведеться ставити спеціальну насосну установку...

– У жодному випадку не підходить, – вигукнув третій експерт. – Типова технічна суперечність: виграючи в масі плоду, ви програєте в тому, що обважнює конструкції. До того ж подумайте, що трапиться, якщо великий ананас упаде вниз...

– Що трапиться? – перепитав винахідник. – Звичайно, якщо така штука вдарить...

І тут його осяяло. Він вигукнув:

– Хай трапиться! Хай упаде задалегідь! Треба змінити проект – дерево взагалі не потрібне. Ананаси повинні рости на землі. Я вже уявляю собі цю конструкцію, великі плоди, оточені великими пучками листя. І падати їм нікуди... А яка економія лісоматеріалів!

Проект був прийнятий одногласно.

Ця казка демонструє, що, проектуючи виріб, треба ґрунтуватися на можливості його виготовлення, і якщо є важкі у виконанні елементи, можна спростити їх. І ще, розуміння проблеми, це вже наполовину вирішене завдання.

4. Визначення поняття ескізу, форми і її показників

Ескіз – креслення, виконане на папері (спочатку можна на папері в клітинку) від руки без використання креслярського приладдя з дотриманням масштабу деталі. На ескізі позначаються розміри деталі. Виконаний ескіз повинен бути достатнім для розуміння форми виробу. Перед виконанням ескізу деталі бажано умовно розділити виріб на прості геометричні фігури.

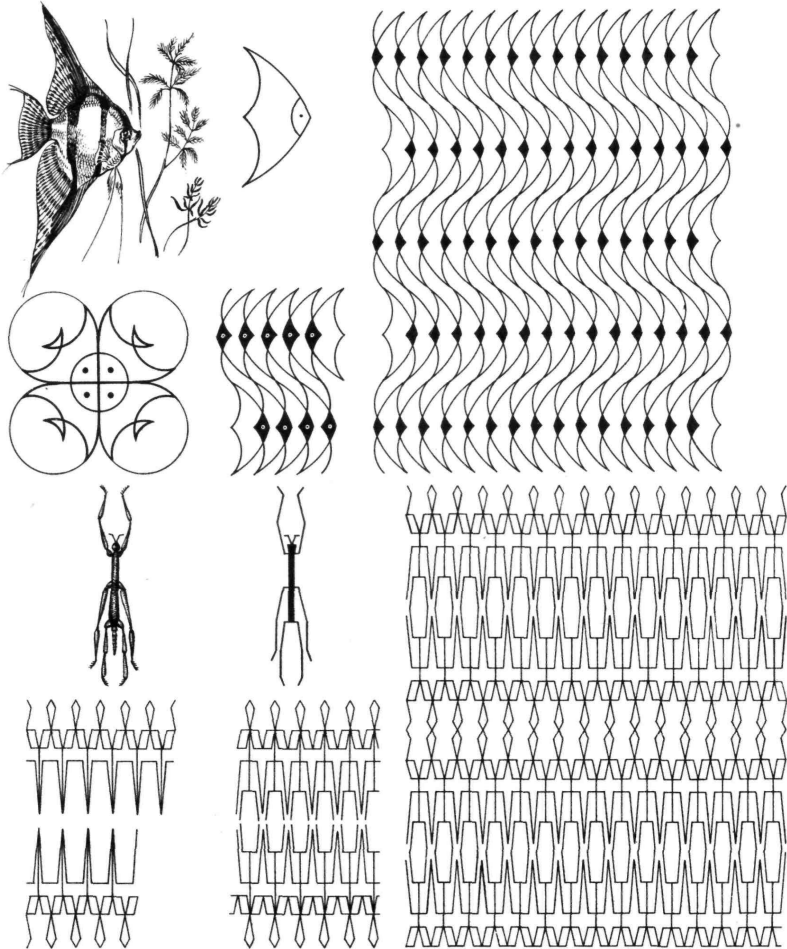
Геометричні фігури є основними, бо з них складаються інші вироби. Наприклад, якщо поєднати прямокутник з колом, ми можемо отримати форму дошки для розділки продуктів, якщо з виробу видавити невелике коло, то дошка буде з отвором, щоб можна було її повісити на стіну. Експериментуючи з простими фігурами та їх поєднанням, можна отримати оригінальні вироби

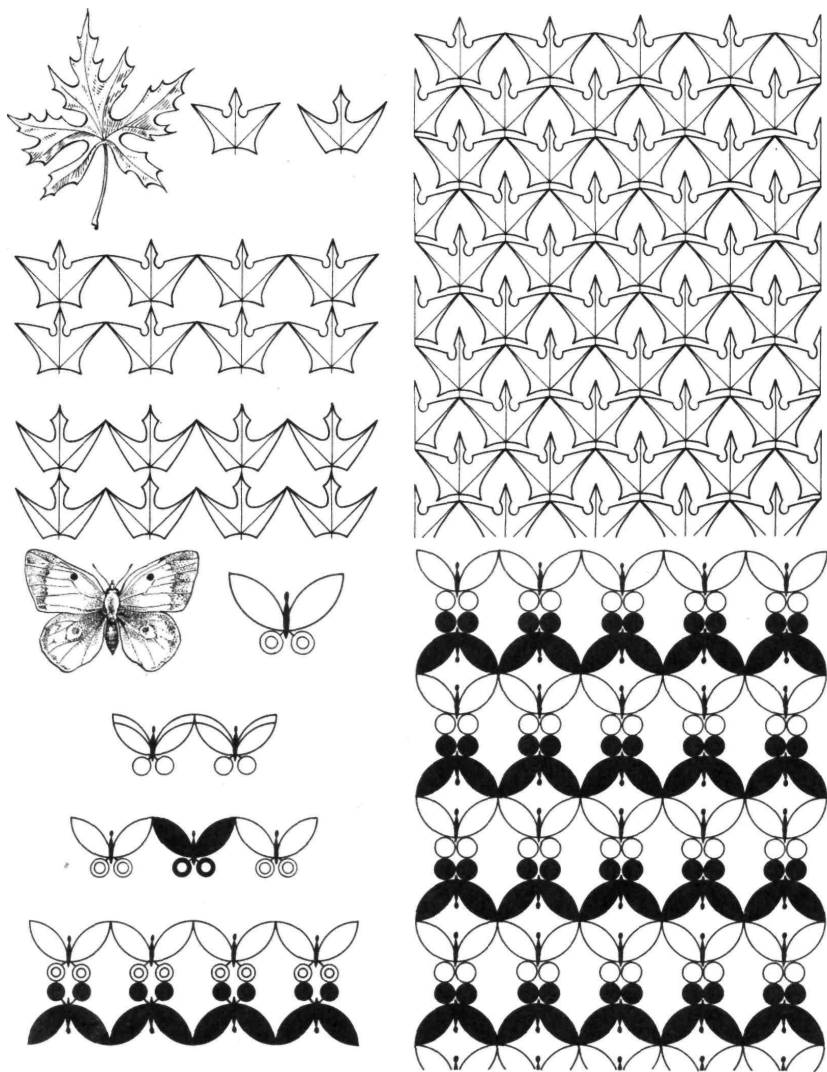
Фантазуванню може допомогти аналіз уже існуючих простих форм як коло, прямокутник, трикутник, так і поєднання даних фігур, додавання їх до існуючих об'єктів. Твір, складання, з'єднання – усе це визначення поняття **композиція**.

У технічній творчості композиція має також властиві характеристики, такі як: ритм, рівновага, симетрія, динаміка та інші.

Ритм – рівномірне чергування ліній, геометричних фігур. Для складання візерунка можна спростити якийсь природний предмет: метелик, мураха, квітка. [малюнок]. Найбільше ці візерунки використовуються при оздобленні виробу, у різьбленні, при випалюванні.

Практичне вирішення ритму ви можете побачити на екрані.

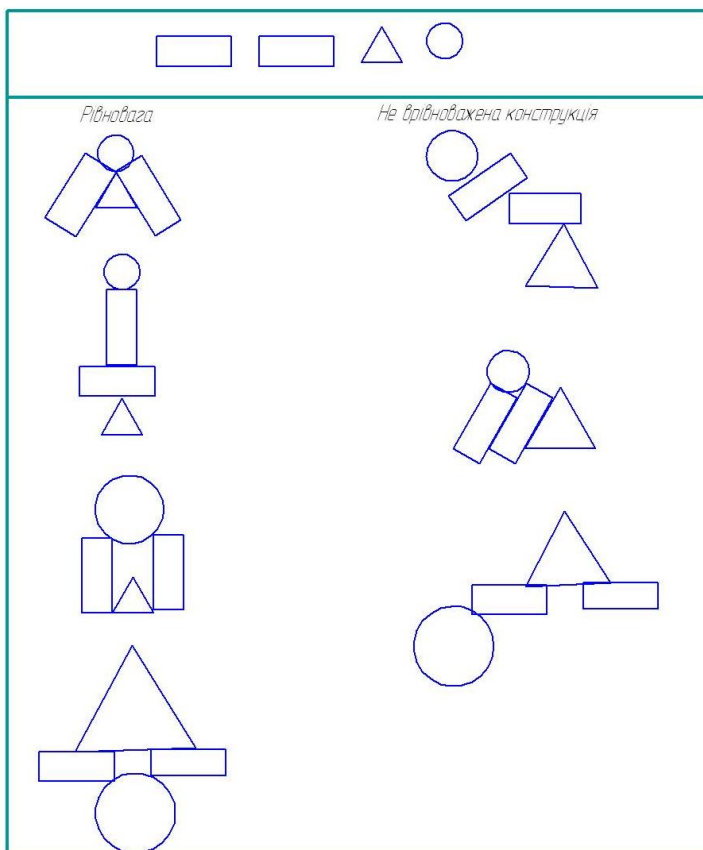
Наступна характеристика – **симетричність**.

Якщо ви згадаєте кухонну дошку, то ви можете впевнитися, що якщо умовно поділити її навпіл, ці половини збігаються. Симетричні форми часто використовуються, що надає предмету естетичної краси, завершеності.

Рівновага

Складаючи з геометричних елементів фігури, має сенс знати про поняття рівноваги. У стані рівноваги елементи збалансовані між собою й викликають відповідні відчуття.

Для проектування об'єкта є спосіб спершу поділити уявно предмет на прості геометричні фігури й розібрати варіанти складання виробу. На прикладі можна побачити врівноважені та неврівноважені об'єкти.

Динамічність і статичність форми. Динаміка – це зорове сприйняття руху, стрімкості форми. Порівняємо для прикладу куб і високу тригранну піраміду. Куб створює враження стійкого простору, а піраміда наче спонукає рух ока вздовж грані або площини від низу до верху.

Динамічна форма може бути властива як нерухомим об'єктам (наприклад, пам'ятник), так і швидко рухомих предметам (наприклад, літакам, легковим автомобілям і т. п.).

Проте прояви цієї властивості в нерухомих і рухомих предметах вельми різні. Якщо, наприклад, зробити динамічною форму токарного верстата, то це не буде зумовлено вимогами експлуатації, призначенням самого верстата, тією роботою, яку він повинен виконувати. Це не буде визначальною формою якістю й суперечитиме логіці призначення його функції. Якщо ж узяти гоночний автомобіль або надзвуковий літак, то динаміка їх форми виражає суть самого предмета, і чим вище швидкість, тим стрімкіше форма.

Тепер звернемося до природи. Порівняємо ведмедя й оленя. Форма ведмедя компактніша, огрядніша, а оленя легка, струнка, динамічна, адже в боротьбі за існування ведмідь перемагає силою, а для оленя важлива перш за все легкість і швидкість бігу. Усе обумовлено.

Динамічність робить форму помітною, активною, відрізняючи її серед інших, як ви можете побачити на зображеннях нижче.

Давайте порівняймо тварин і об'єкти техніки. На першому малюнку ми бачимо бегемота, він важкий, неповороткий і ззовні нагадує вантажівку. Якщо аналізувати форму лелеки, вона має довгу шию, ніби пронизуючи простір спрямовується у вись. Осетер має обтікаючу форму, яка дозволяє йому розвивати велику швидкість у воді. Корабель «Ракета» має подібні форми, що відповідає потребам швидкості. Тобто, огрядні форми надають об'єкту статичності, а подовжені форми – динамічність та швидкість. Цей принцип можна використовувати при проектуванні виробу, якщо ви бажаєте надати перевагу тій чи іншій характеристиці.

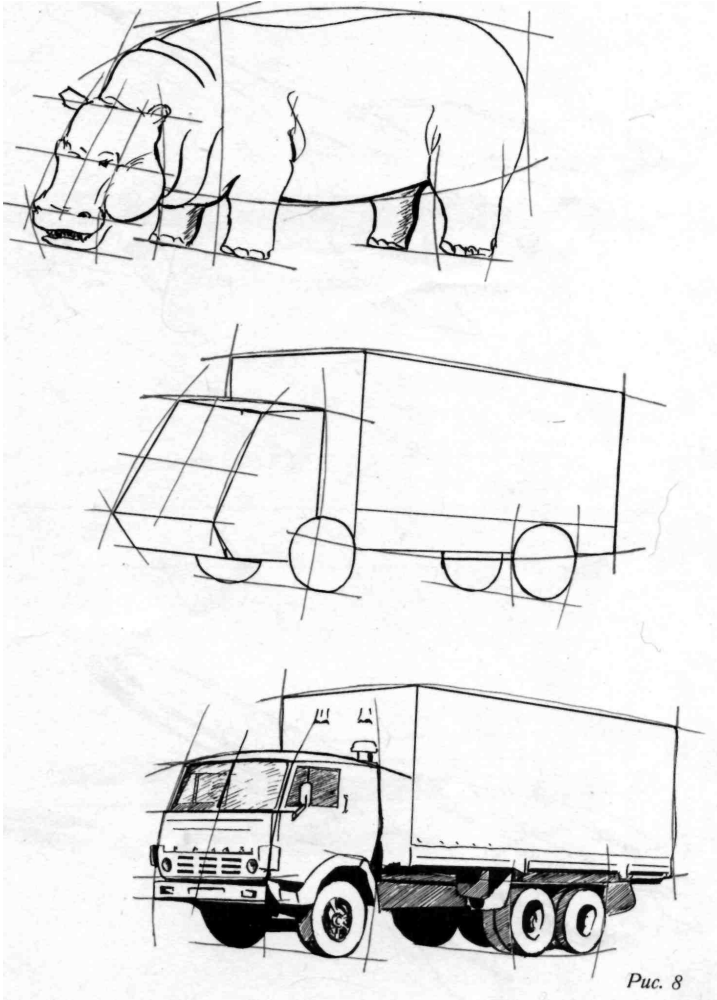
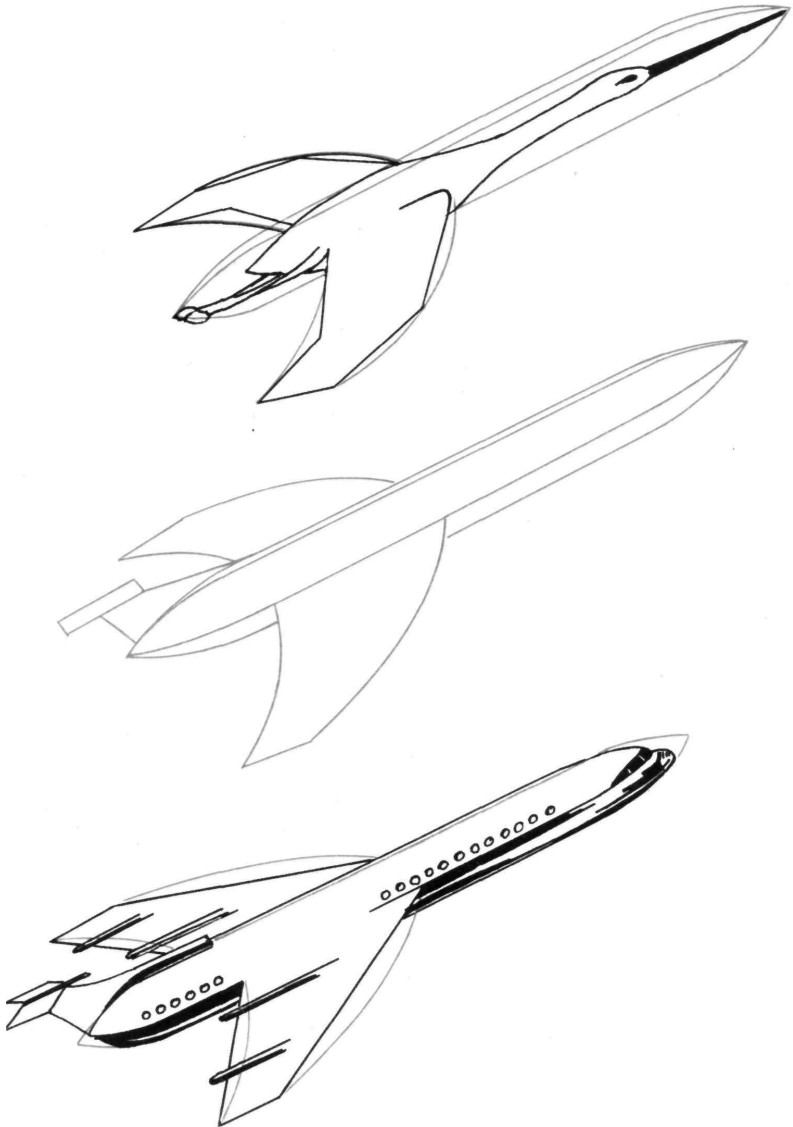
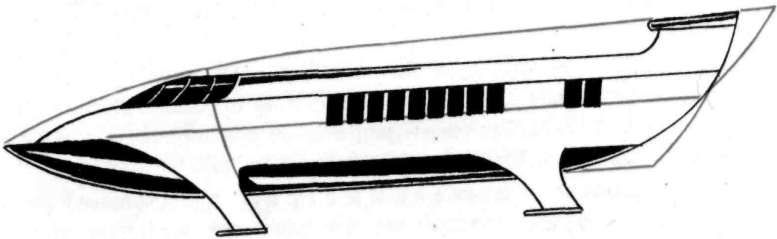
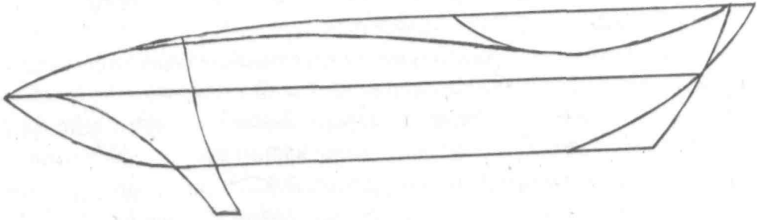
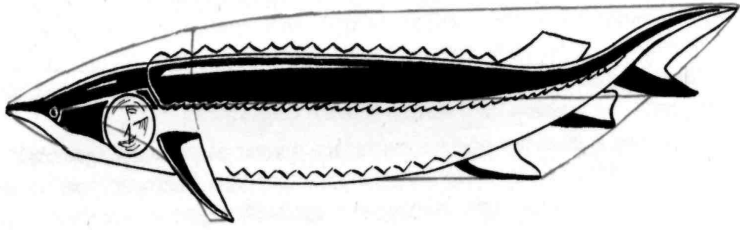

Рис. 8

5. Колір та його сприйняття

У XVII столітті Ньютон вводить природну (фізичну) основу класифікації кольорів, а саме – спектр білого кольору. На основі спектра було побудоване кольорове коло, що складається із семи кольорів: червоний, жовтогарячий, жовтий, зелений, блакитний, синій, фіолетовий.

Кольори розділилися: основні – червоний, жовтий, синій (тріада); другорядні (змішані) – жовтогарячий, зелений, фіолетовий.

Кольори кола можна умовно розділити на дві великі групи. Кольори, розташовані в його лівій половині, називаються холодними, тому що вони асоціюються з холодною водою, льодом. На око людини найбільш сприятливо впливають кольори середньої частини спектра, які переважають у природі. Серед них: блакитний колір спокійного моря й неба, зеленого й жовто-зелений – рослинного світу. Кольори правої половини кола називають теплими, тому що вони асоціюються із сонцем, вогнем, розплавленим залізом.

Деякі кольори можуть бути як холодними, так і теплими. Наприклад, якщо до зеленого додати жовту фарбу, він стане теплим, а якщо синю – він стане холодним. Існують і нейтральні кольори (коричневий, сірий, білий, чорний).

Колір – важливий засіб композиції, здатний підсилити яскравість предметів. За допомогою темних і холодних кольорів, а також світлих і теплих кольорів можна візуально змінити розмір предмета.

Кольори можуть сприйматися як «важкими», так і «легкими». Враження легкості можна створити шляхом фарбування предмета у світлий і холодний колір (світло-блакитний, блакитнувато-зелений і т.п.). Темні й теплі кольори візуально підсилюють вагу й міцність предмета (темно-червоний, червоно-жовтий тощо).

6. Визначення показників якості виробу

Продукти технологічної діяльності різноманітні. Це такі вироби, як: двері, вікна, меблі, машини тощо. Виготовлені на виробництві вироби мають, як правило, різну якість. Якість будь-якого виробу визначається його властивостями. Якісними вважають такі вироби, які відповідають вимогам технічного завдання на їх виготовлення й задовольняють потреби людей.

Вимоги до якості виробу, що задовольняють потреби споживача, розділяють на *функціональні, естетичні, ергономічні і економічні*.

Функціональні показники визначають відповідність виробу своєму призначенню. Наприклад, свердлувальний верстат

призначений для свердлення отворів. Якщо на такому верстаті неможливо виконати певні роботи, то цей верстат не виконує свою основну функцію, тобто має низькі функціональні показники. Це ж стосується й інструментів, якими незручно виконувати різні операції з обробки матеріалів.

Естетичні показники виробу визначають міру його виразності, красу, відповідність сучасним вимогам. Естетичними повинні бути всі вироби, якими користується людина, – машини, будівлі, побутова техніка тощо.

Ергономічні показники свідчать, наскільки будь-які вироби (машини, верстати, інструменти тощо) зручні в користуванні. Такими, наприклад, є різні інструменти, якими зручно користуватися, виконуючи різноманітні операції; машини, у яких зручно сидіти під час поїздки і т.п.

Економічні показники визначають витрати на процес створення виробу від задуму до випуску готового виробу, а також витрати, на користування ним. Так, економічні показники якості майбутньої машини визначаються кількістю матеріалів, часом, який потрібний на її виготовлення, витратами електроенергії, майбутніми витратами на її експлуатацію.

7. Фанера та вироби з неї

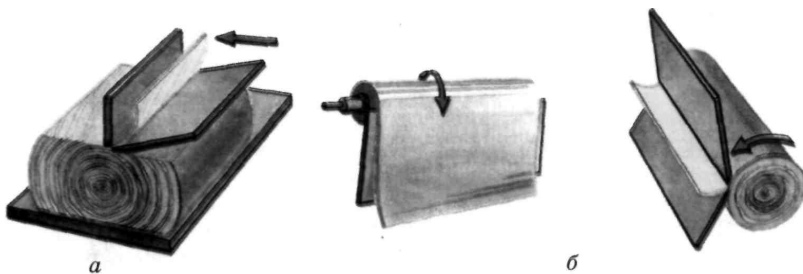
Багато виробів, якими користується людина, роблять з листових деревних матеріалів, виготовлених на деревообробних підприємствах. До таких матеріалів належить, *фанера*, яку виготовляють зі шпону, що являє собою тонкі листи деревини, які виготовляють струганням і лущенням.

Для отримання *фанери* склеюють непарну кількість листів шпону. На кожен лист шпони наносять клейовий розчин, кладуть їх один на дугу волокнами під прямим кутом, стискають під пресом при високій температурі й витримують кілька хвилин. За кількістю шарів шпони розрізняють *тришарову*, *п'ятишарову* і багат шарову фанеру. Особливістю фанери є те, що вона має однакову будову, різноспрямовану міцність.

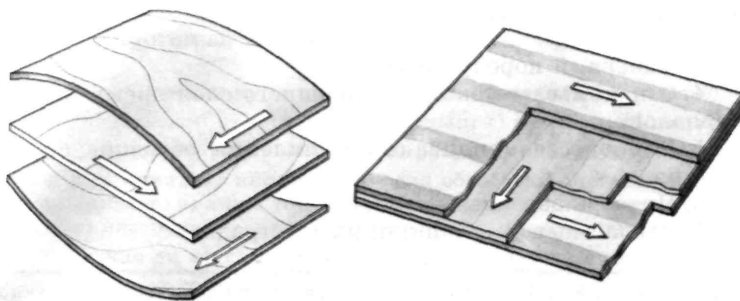
Найчастіше її застосовують у меблевій промисловості, у будівництві як обшивальний матеріал. З фанери роблять і більш малі вироби, які використовують у домашньому вжитку (полки, серветниці, кухонні дошки, іграшки тощо) і які можна зробити в шкільних майстернях.

Вироби з фанери повинні відповідати таким основним вимогам: простота конструкції, плавні переходи ліній контуру, форма та розміри

виробу повинні бути відповідати його призначенню, вибір має бути зручним у користуванні й естетично привабливим.

Схеми отримання шпону: а – струганий, б – лушений

Схеми отримання фанери

VI. ПРАКТИЧНА РОБОТА

Застосування методу фантазування у створенні нових об'єктів

1. Вступний інструктаж

Практична частина сьогоденного уроку буде присвячена створенню контурної моделі гоночного автомобіля за допомогою методу фантазування. Вам необхідно, спираючись на знання з математики, відомості, які ми розглянули на теоретичній частині уроку, придумати конструкцію автомобіля, який би міг одержувати перемоги не тільки в гонках сучасності, але й у змаганнях майбутнього. Для цього він повинен мати якісь надзвичайні можливості або унікальні якості. Давайте пригадаємо автомобіль, на якому рятував людей Бетмен, автомобілі агента 007, при виготовленні яких застосовувалися технології майбутнього.

Далі вчитель ставить перед учнями завдання, конкретизує його, визначаючи певні вимоги.

Завдання. Створити контурну модель автомобіля, конструкція якого була б невідомою. Вимоги до виробу: автомобіль повинен швидко рухатися (динамічність форми), бути привабливим (естетичність) і в той же час бути більш-менш простим за конструкцією (технологічність конструкції), його конструкція повинна відповідати його призначенню, бути зручною для пілота. Придумайте назву вашого автомобіля, яка б характеризувала конструктивні чи функціональні особливості вашого автомобіля.

На практичну роботу вам дається 15 хвилин.

2. Поточний інструктаж

- слідувати за організацією робочого міста;
- слідувати за осанкою учнів;
- акцентувати увагу учнів на вимогах до виробу;
- коректувати конструктивні елементи виробів.

3. Заключний інструктаж

- продемонструвати класу кращі ідеї;
- вибрати методом голосування найкращий об'єкт і найкращу назву автомобіля.

VII. ПІДСУМОК УРОКУ

1. Рефлексія:

Учитель просить кожного учня повідомити:

- Що нового ми дізналися на уроці?
- Які нові поняття було розглянуто на уроці?
- За яким методом ми створювали нові об'єкти?
- Чи досягли очікуваних результатів?

2. Підбиття підсумків:

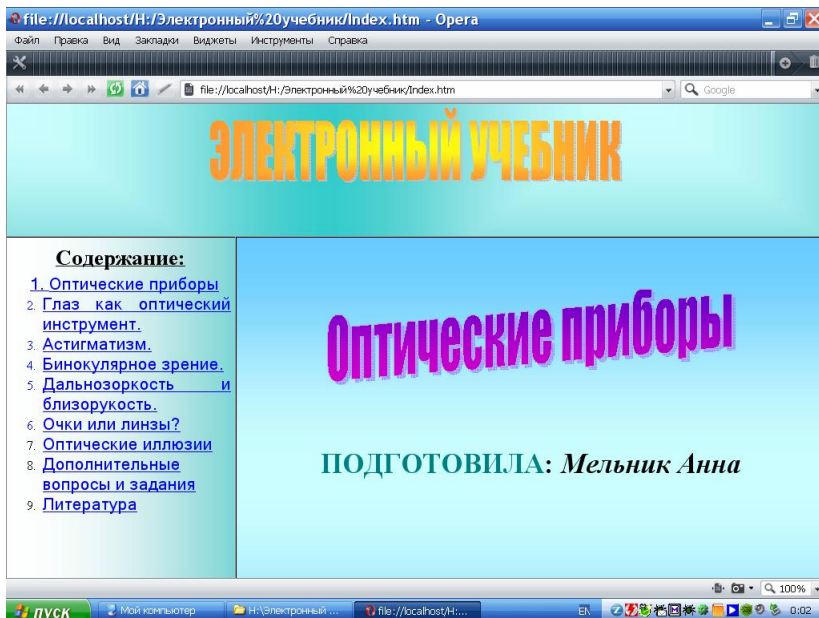
- Відзначити кращих учнів на уроці.
- Виставити оцінки.
- Задати домашнє завдання: знайти дома інформаційні джерела про об'єкти технічної й технологічної діяльності; створити ще один, цікавий для вас, новий об'єкт, який відповідає певним вимогам, придумати йому назву.

Додаток Л

Основні етапи виконання індивідуальної роботи з інформатики

Метою індивідуальної роботи є закріплення знань, набутих при вивченні дисциплін «Інформатика та комп'ютерна техніка», «Шкільний курс та методика викладання інформатики», набуття навичок у розробці програмних продуктів та їх упровадженні в навчальний процес.

Зразок оформлення головної сторінки

Основні етапи виконання індивідуальної роботи:

- аналіз літератури, ресурсів Інтернет з теорії питання;
- аналіз існуючої або розробка авторської програми курсу чи навчального блоку за індивідуальною темою;
- розробка моделі навчання;
- постановка завдання;
- проектування програми;
- кодування програми;
- тестування програми;

- розробка методики використання програмного продукту;
- розробка методики організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з використанням ТЗН.

Аналіз літератури, ресурсів Інтернет з теорії питання

Вивчення існуючої літератури з теми роботи та аналіз сучасних джерел наукової інформації є необхідним підґрунтям, на якому базується весь хід самостійного дослідження вибраного питання. Виокремлення нового, самостійного можливо лише в разі серйозного методичного та ретельного вивчення вже засвоєного, існуючого, відкритого та розробленого.

Аналіз існуючої або розробка авторської програми курсу або навчального блоку з теми індивідуальної роботи

Індивідуальна робота має теоретичну й практичну цінність тільки в тому випадку, якщо вона розглядає питання, пов'язані з існуючою навчальною програмою універсальної школи або спеціалізованих шкіл різного профілю. Вона має цінність і в тому випадку, якщо враховує тенденції й перспективи розвитку інформатики або інших напрямків науки в рамках шкільної або фахової освіти. Студент повинен чітко уявити практичну цінність своїх досліджень, виходячи з вимог і запитів сучасних установ освіти.

Розробка моделі навчання

Для ефективного навчання необхідно розробити модель навчально-пізнавальної діяльності школяра, у якій визначити й позначити роль учителя, роль учня, роль електронного навчального засобу. При цьому визначаються функції кожного з учасників навчальної діяльності, взаємозв'язку, елементи контролю, самоконтролю, комунікації, форми діяльності, методи, дії та можливості взаємодії на всіх етапах навчання. Визначаються система оцінювання – якісні й кількісні характеристики ефективності засвоєння навчального матеріалу. Ураховуються психологічні, вікові, мотиваційні компоненти навчального процесу. Розглядається зміст, структурування, диференціювання, поглиблення матеріалу. Моделюється навчальний процес і виробляються вимоги до електронної навчальної програми.

Постановка задачі

Постановка задачі є самостійним етапом роботи й завершується створенням двох документів – плану проекту та розділу пояснювальної

записки «Специфіка програми». На цьому етапі визначається перелік функцій, які виконує програма, і пропонується інтерфейс користувача, з яким пов'язуються функції програми. Описуючи інтерфейс користувача (вікна, керуючі елементи тощо), обов'язково використовувати малюнки.

Під час написання програми можуть виникнути принципові труднощі, пов'язані з недооцінкою поставленої задачі. У цих випадках треба критично переглянути постановку задачі.

Навчальні цілі (мета навчальної діяльності), які повинні бути досягнуті в результаті навчання, є вихідним пунктом проектування навчальної програми

Виділяють найближчі й віддалені цілі. Найближчі цілі передбачають засвоєння способу дії (засвоєння змісту навчального матеріалу, способу вирішення навчальних завдань, набуття вмінь та навичок навчально-пізнавальної діяльності), більше віддалені цілі відбивають різні аспекти психічного розвитку учнів, – їх мислення й здібності.

Цілі рівнів проектування:

1. На концептуальному рівні навчальні цілі описуються в загальному вигляді, що відповідає їх соціально-педагогічному опису. Наприклад, засвоєння рішення завдань певного типу (найближчі цілі), формування прийомів логічного мислення (більш віддалені цілі).
2. На технологічному рівні навчальні цілі повинні описуватися на рівні способу дії з указівкою всіх операцій (дій), які повинні бути сформовані в учнів, і рівня їхньої сформованості.
3. На рівні педагогічної реалізації навчальні цілі повинні описуватися операціонально, так, щоб можна було точно визначити, чи досягнуті вони. Безвідносно до того, робить це педагог або комп'ютер, опис навчальних цілей повинен включати чіткі критерії, які дозволять різним фахівцям однаково описувати результати діяльності учнів.

Найбільш загальною формою, яка дозволяє судити про досягнення цих цілей, є рішення критеріальних навчальних завдань. За рубежем часто використовуються тести. Їхня головна відмінність від інших видів контролю полягає в тому, що основна увага приділяється результатам, а процес – саме рішення завдання – не приймається до уваги. Таким чином, у тих випадках, коли на процес рішення учнем контрольних завдань не звертається увага, навчальні завдання використовуються як тести.

Існує кілька способів визначення, чи досягнуті передбачені навчальні цілі:

1. Найбільш простий спосіб полягає в тому, що учням пропонується вирішити деякий набір завдань. Якщо учні правильно вирішують певне число завдань з цього набору (звичайно, вважається досить 70%), навчальні цілі – досягнуті.
2. Кожному завданню надається певна вага, і при визначенні підраховується не тільки число правильно вирішених завдань, але й їхня складність. При цьому може виявитися, що учень, вирішивши, наприклад, 7 завдань з 10, може бути віднесений до тих, хто досяг необхідної мети, або до тих, хто її не досяг.
3. Ураховується не просто правильне-неправильне рішення, а й число помилок, причому кожній з них приписується певна вага.
4. Ураховується не тільки число й вага помилок, але й міра допомоги, достатня для усунення помилок. Наприклад, якщо учень зміг самостійно виправити помилку після того, як комп'ютер указав на її наявність, вага помилки зменшується на n балів, якщо виявилася достатньо загальна евристична рекомендація – на m балів і т.п.
5. Ураховується не тільки результат рішення, але й процес, наприклад, чи склав учень повну задану структуру, тобто, чи виділив усі об'єкти, які входять до складу завдання, чи встановив зв'язки між ними, які впливають з умови завдання, рівень планування рішення, типи контролю й т.п.
6. Якщо до складу навчальної системи входить експертна система як істотний показник досягнення віддалених цілей може виступити стратегія рішення завдання, застосованого учнем.

Створена програма, яка реалізує сценарій КЗН, звичайно, містить помилки, тому наступним етапом роботи є тестування й налагодження, тобто захист програми від таких помилок, які приводять до різних збійних ситуацій, результатом яких є неможливість або безглуздість виконання програми.

Проходження цього етапу ще не гарантує того, що створена програма дозволяє досягти тих цілей, для яких вона призначалася.

Це може відбутися з двох причин:

- На етапі програмування неадекватно відображений алгоритм навчання, заданий у сценарії.
- На етапі написання сценарію закладений помилковий алгоритм навчання, застосування якого не дозволяє досягненню заданих цілей.

Визначення того, наскільки створене КЗН відповідає досягненню необхідних цілей, визначається на етапі його дослідної

експлуатації (педагогічне налагодження), коли КЗН застосовується в навчальному процесі. Тільки лише на цьому етапі можна остаточно визначити дидактичну ефективність розробленої навчальної програми.

Проектування програми

На цьому етапі розробляється алгоритм та структура прикладної програми, а також формати похідних, вихідних та внутрішніх даних. Програма повинна відповідати вимогам до КЗН, мати зручний та зрозумілий інтерфейс, урахувати вікові особливості учнів, відповідати санітарно-гігієнічним вимогам щодо КЗН. Змістова частина повинна бути диференційована, мати засоби контролю, інтерактивності, зворотній зв'язок, різнорівневі контрольні питання, засоби оцінювання, практичні завдання та приклади їх рішення.

Основні етапи розробки навчальної програми

Навчальні програми будуються й реалізуються по-різному. У найбільш простих випадках навчальні плани й програма, яка керує їхньою видачею, об'єднані, а в інших ці функції розділені: навчальні впливи зберігаються у вигляді бази знань, а керуюча програма визначає, які саме навчальні впливи видаються в кожному певний момент. У деяких випадках у навчальній програмі містяться не самі навчальні впливи, а деякі їхні компоненти, і система їх генерує. Іноді система містить твердий алгоритм функціонування навчальної програми, а іноді така система функціонує як експертна. Це значить, що в неї вставляються певні правила побудови стратегії навчання, причому система, накопичуючи емпіричні дані, може виробляти нові правила, здійснюючи самонавчання й поліпшуючи стратегію навчання.

Проектування навчальних програм – це складний компонент загальної дослідницької стратегії, що передбачає вирішення питань теорії й технології проектування в комплексі з дослідженням теорії навчання й технології комп'ютерного навчання.

У проектуванні навчальних програм виділяють такі рівні:

- концептуальний;
- технологічний;
- операційний;
- реалізаційний.

На концептуальному рівні задається модель навчання: навчання описується як система, що складається з двох підсистем – діяльності викладача й діяльності учня; усі компоненти навчання, включаючи зміст (мова йде про загальні принципи його проектування) і метод

навчання (описуваний на макрорівні, тобто тип навчання), розглядається в контексті цих діяльностей.

Тут описуються психологічні механізми й принципи навчання, які відбивають бачення процесу навчання і є теоретичним фундаментом навчання.

Проект навчальної програми на концептуальному рівні повинен містити опис не тільки навчальної частини діяльності, але й діяльності учнів.

На технологічному рівні проект навчальної програми описується у вигляді способу керування навчальною діяльністю (методу навчання) на мікрорівні. Опис проекту дається у вигляді приписок, однак вони істотно відрізняються від приписок, які втримуються на концептуальному рівні проекту. Якщо на концептуальному рівні приписки містять указівки про психологічні принципи навчання, покладені в основу проекту, то тут приписки переводяться на рівень технології навчання. Це значить, що приписки задають вимоги до всіх компонентів змістовної й формальної сторін методу навчання, містять указівки про системи розумових дій і знань, які виступають як прямі й побічні продукти, й опис формованих способів дій з указівкою того рівня, який повинен бути сформований в учнів.

На операційному рівні процес навчання описується як рішення дидактичного завдання. Тут указуються, по-перше, які функції навчальної діяльності покладають на комп'ютер, і, по-друге, основні способи (шляхи) керування навчальною діяльністю.

У проекті фіксуються:

- 1) який фрагмент навчання покладають на комп'ютер (повторення, закріплення, повний фрагмент навчання й т.п.);
- 2) ступінь індивідуалізації навчання (чи враховується рівень знань учня або програма адаптується на основі відповіді (відповідей) на завдання);
- 3) чи враховується історія навчання учня, як використовуються ці дані;
- 4) які типи відповідей учнів припустимі (зокрема, чи припустимі вибіркові відповіді);
- 5) який тип діалогу (фактичний, «діловий», педагогічно спрямований) буде реалізований у системі;
- 6) якою мірою система допускає керування з боку того, хто вчиться (маємо на увазі постановку питань, навчальних завдань, визначення учнем бажаної допомоги, стратегія навчання й т.п.);

- 7) який тип керування – за відповіддю чи за процесом – буде реалізований у системі;
- 8) якщо керування буде здійснюватися в процесі навчання, то в якому випадку при рішенні завдання буде додаватися допомога і т.п.;
- 9) якщо навчальна система буде побудована за типом інтелектуальних систем, то необхідно описати основні блоки (підсистеми) й способи взаємодії між ними.

Проект навчальної системи на цьому рівні є основою для розроблювачів системного програмного забезпечення навчальної системи. Тут задаються основні блоки програмного забезпечення системи через опис функцій блоків, які безпосередньо керують навчальною діяльністю (видають навчальний вплив), а також ті, які обробляють відомості про процес рішення навчального завдання, історії навчання, моделі учня і т.п.

Рівень реалізації включає два рівні – **педагогічний і програмний**.

Перший з них містить систему навчальних впливів. Проект навчальної програми на рівні педагогічної реалізації може бути описаний і у вигляді сценарію. Останній визначає, як діє навчальна система в кожний момент навчання. У сценарії можна виділити дві частини – зовнішню та внутрішню. Зовнішня містить опис основних і допоміжних впливів (або вимоги до них, за якими система може згенерувати кожний вплив), а внутрішня – алгоритм керування навчальною діяльністю. У тому випадку, коли навчальна система реалізується за допомогою однієї програми, сценарій містить алгоритм переходу від одного навчального впливу до іншого.

Оскільки КЗН – програма, то до процесу його розробки можна застосувати ті технологічні принципи, які будуть використані при створенні програмних систем з урахуванням специфіки наступного застосування такого роду програм. Пропонується використати метод спадного проектування (існують інші назви цього методу).

Етапи проектування:

- Визначаються навчальні цілі, знання, уміння й навички учня, виховні й розвивальні цілі, формується основний зміст предмета у вигляді переліку навчальних тем, проводиться аналіз доцільності застосування тих або інших методів навчання.
- Деталізація навчальних тем. На цьому етапі виробляються дії щодо визначення навчальних цілей, критеріїв їхнього досягнення, стосовно до конкретної навчальної теми. З кожної теми складається перелік навчальних питань. Проводиться аналіз найбільш

ефективного застосування тих або інших методів навчання. Дуже відповідальним з погляду розробки КЗН є рівень деталізації навчальних питань, на якому виробляється змістовний аналіз питань, вибір способу досягнення навчальних цілей і приймається рішення про автоматизацію тієї чи іншої частини навчальної діяльності.

- Рішення питань щодо забезпечення єдності всіх КЗН з цього предмета: які статичні відомості про навчальний процес будуть збиратися, яким чином вони будуть накопичуватися, у якому вигляді буде реалізовуватися допомога учневі, як буде реалізована інформаційна довідкова служба й забезпечуватися доступ до неї, чи буде забезпечуватися можливість повернення учня до раніше вивченого матеріалу й т.п.
- Проектування фрагментів КЗН. Поняття фрагмент стосовно обсягу навчального матеріалу неоднозначне: один фрагмент може реалізовувати деяку частину навчального питання, одне або кілька питань, а в окремих випадках – усю тему, однак у кожному разі для фрагмента повинні бути визначені навчальні цілі, конкретизовані методи навчання.

На цьому процес проектування ППС закінчується й починається процес його розробки, найближчою метою якого є написання сценарію.

Сценарій – документ, у якому відображається навчальний зміст і задається модель керування (алгоритм) пізнавальною діяльністю учнів. Процес розробки сценарію КЗН відбувається за стратегією сходження, тобто спочатку пишуться його складові частини – блоки, які потім поєднуються в сценарій фрагмента у відповідності з обраною моделлю навчальної діяльності. Сукупність сценаріїв фрагментів, між якими організовані (передбачені) інформаційні і керуючі зв'язки утворює сценарій КЗН для даного предмета.

Після того як сценарій КЗН оформлений, настає етап програмування.

Сценарій

Сценарій програми є робочим документом при проектуванні КЗН, й основні вимоги до його опису можна сформулювати в такий спосіб:

- сценарій повинен бути зрозумілим усім членам колективу розроблювачів, а також рецензентам;
- забезпечувати досить точний опис кожного кроку навчальної системи в кожний момент навчання;

- передбачати способи реагування системи на несподівані відповіді учнів (навіть безглузді);
- передбачати певні дії навчальної системи в будь-якій ситуації і за жодних умов не дозволяти їй «вимикатися»;
- усі навчальні впливи як основні, так і допоміжні, повинні будуватися з урахуванням основних психолого-педагогічних вимог, запропонованих до навчальних систем;
- сценарій повинен передбачати стикування модулів програми.

Сценарій, таким чином, містить систему приписок, які вказують конкретні навчальні впливи, які видає комп'ютер, або правила, відповідно до яких комп'ютер генерує ці впливи.

Тут, по суті, описується алгоритм роботи комп'ютера: як він повинен реагувати на дію або бездію, іншу дію (відповідь) учня. Тут же проєктується розташування інформації на дисплеї, зокрема, співвідношення графіки, тексту, способи виділення окремих фрагментів графічної й текстової інформації, тимчасові інтервали появи інформації на дисплеї і т.п.

На рівні програмної реалізації сценарій переводиться в програму для комп'ютера. При цьому, звичайно, використовуються тільки мови програмування (переважно високого рівня, наприклад, СИ, ПАСКАЛЬ і ін.) або авторські системи. Відзначимо, що останні, хоча якоюсь мірою й полегшують діяльність розроблювачів навчальної програми, однак настільки звужують при цьому дидактичні можливості, що багато фахівців узагалі відмовляються від їхнього застосування.

На кожному з рівнів, як бачимо, є певні приписки, але за своїм змістом вони досить різні. На концептуальному рівні вони стосуються загальних фундаментальних характеристик процесу навчання, які описують його психологічні механізми. На технологічному – приписки переводяться на мову методів навчання, на рівні педагогічної реалізації – навчальних впливів, а на рівні програмної реалізації – на алгоритмічну мову у вигляді програми для комп'ютера.

Зворотний зв'язок

Основна функція зворотного зв'язку, що йде від учня до вчителя, – розкрити, як здійснюється навчальна діяльність для того, щоб намітити систему навчальних впливів, які забезпечують ефективне досягнення навчальних цілей. Інформація, що йде по каналу зворотного зв'язку від учня до вчителя, містить відомості про те, як учень вирішує запропоновані йому навчальні завдання, які труднощі у

нього викликають, їхні причини, а також, які допоміжні навчальні впливи забезпечують правильне рішення навчальних завдань.

Необгрунтованою є думка, начебто, чим частіше здійснюється зворотний зв'язок від учнів до вчителя, тим ефективніше навчання. Тут потрібно вирішити питання про співвідношення явних і неявних завдань, явних і неявних відповідей учнів, а також, чи необхідно вводити в комп'ютер відповідь після вирішення завдання в цілому або ж у процесі його рішення.

Тому:

- 1) не слід обмежуватися постановкою завдань тільки в явному вигляді, варто давати завдання й у неявному вигляді;
- 2) не всі завдання вимагають явної відповіді;
- 3) при вирішенні складних навчальних завдань доцільно чекати відповіді не після вирішення завдання в цілому, а при виконанні окремих його етапів: наприклад, побудови моделі (структури) завдання, складання плану рішення, знаходження необхідних параметрів кожного з об'єктів, які входять до складу об'єктів, що досліджуються, тощо;
- 4) чим старше вік і вище рівень сформованості навчальної діяльності, тим ширше можна застосовувати неявні завдання й вимагати неявни відповіді.

У наш час багато фахівців вважають, що, по-перше, механізму зворотного зв'язку в навчальній діяльності (система вчитель – учень) належить менша роль і, по-друге, функція зворотного зв'язку не є підкріпленням правильних відповідей, а основні функції її – це:

- інформування учня про допущену помилку;
- надання допомоги учневі для її усунення;
- підвищення мотивації учнів за допомогою оцінних суджень про результати його діяльності.

Залежно від того, які функції переважають, виділяють два типи зворотного зв'язку:

- інформаційний зворотний зв'язок;
- мотиваційний зворотний зв'язок (через знання результату).

Основні вимоги до зворотного зв'язку:

1. Після допущеної помилки повинен обов'язково здійснюватися зворотний зв'язок, повідомлення після помилки має більшу педагогічну цінність, ніж після правильної відповіді.
2. Ефективність зворотного зв'язку значною мірою визначається тим, наскільки втримується в ньому інформація, допомагає учнем виявити й усунути помилку. Тому, як правило, повідомлення типу

«Неправильно» або «У рішенні допущена помилка» виявляється недостатньо ефективним. Необхідно прагнути до того, щоб, з одного боку, повідомлення були достатніми (вони повинні пояснити, чому відповідь неправильна) і в той же час не були надмірно «потужними».

3. Перш ніж видати учневі додаткову інформацію про допущену помилку, доцільно запропонувати йому самостійно її усунути.
4. Додаткову інформацію варто давати тільки після того, як учень увів нову відповідь або запросив допомогу.
5. Повідомлення з каналу зворотного зв'язку повинні відповідати віковим можливостям до індивідуальних особливостей учнів.
6. На початкових етапах вивчення нового матеріалу зворотний зв'язок впливає на навчання більше, ніж на пізніх.
7. Зловживання зворотним зв'язком нерідко призводить до негативних наслідків, оскільки неправомірно звужує «поле самостійності» учнів, надмірно регламентує їхню діяльність, зменшує діапазон творчих пошуків.
8. Учні із заниженою самооцінкою мають більшу потребу в частому зворотному зв'язку, ніж упевнені в собі.
9. Повідомлення з каналу зворотного зв'язку повинні даватися протягом кількох секунд (якщо комп'ютеру знадобиться більше часу, необхідно про це повідомити учневі). Наявні в літературі дані свідчать про те, що затримка повідомлень на 30 секунд і більше може негативно позначитися на результативності навчання й на ставленні учнів до допомоги комп'ютера.
10. Вплив негайного й відстроченого зворотного зв'язку залежить від типу розв'язуваних навчальних завдань і від етапу рішення. У завданнях на запам'ятовування доцільний негайний зворотний зв'язок, на розуміння – відстрочений. На етапі побудови структури (моделі) розв'язуваного завдання доцільний негайний зворотний зв'язок, при плануванні рішення й контролю його правильності – відстрочений.
11. Повідомлення, що стосуються знання результату, не повинні зловживати похвалою, особливо, якщо навчальне завдання було нескладної або правильної відповіді, а йому передували помилкові. В останньому випадку похвала на адресу учня нерідко сприймається як глузування.
12. Функція підкріплення правильних дій з'являється тільки тоді, коли, по-перше, учневі давалося важке завдання, по-друге, рішення його усвідомлюється учнем як успіх. Тому позитивні

оцінні судження повинні даватися мотивовано для того, щоб учні усвідомили свої успіхи.

Загальнопсихологічні принципи побудови діалогу учня з ЕОМ

Діалог учня з ЕОМ повинен задовольняти основні психологічні принципи, які висуваються до спілкування з людиною, зрозуміло, що це моделюється спілкування з одним із партнерів – розроблювач навчальних програм лише подумки програє спілкування, заздалегідь ставлячи програму діалогу.

Взаємодію учня з комп'ютером варто будувати так, щоб вона по можливості нагадувала людське спілкування й не створювала напруги в учня. Він повинен не остерігатися «пасток», а бути впевненим у доброзичливому ставленні до себе. Система повинна надавати підтримку спробам учнів навчитися спілкуватися із системою й не викликати роздратування, примушуючи їх вести діалог, якщо вони цього не хочуть.

Діалог важливий не сам по собі, а як засіб досягнення основних навчальних цілей. Саме тому необхідно забезпечити досягнення педагогічної спрямованості діалогу. Залежно від того, якою мірою здійснюється педагогічна спрямованість діалогу, можна виділити три його рівні. На першому здійснюється фактичний діалог, при якому відповідь будується на основі формального перетворення повідомлення.

Широке використання фактичного діалогу може негативно позначитися на ставленні учнів до навчання за допомогою комп'ютера.

Для другого рівня характерна спрямованість діалогу на рішення завдання, нерідко без урахування цілей навчання. Тут комп'ютер моделює діяльність не педагога, а фахівця в певній предметній галузі. Педагогічна цінність такого діалогу незначна, оскільки не враховуються істотні особливості навчання: адже в ньому основне значення має не стільки вирішення того чи іншого завдання, скільки засвоєння способу рішення завдань деякого типу, а також досягнення більш віддалених цілей, таких, як розвиток мислення тощо

На третьому рівні навчальні впливи будуються таким чином, щоб забезпечити досягнення цих цілей. Вони видаються з урахуванням моделі учня, що будується на основі аналізу історії навчання й під кутом зору цілей навчання.

При побудові діалогу «учень – комп'ютер» необхідно враховувати найважливішу вимогу, що пропонується до педагогічного спілкування – дотримання соціальної дистанції спілкування. Ні в якій

мірі не допускайте фамільярності в спілкуванні комп'ютера з учнями. Називаючи учня по імені, не допускайте звертання на «ти». Форма «Ви», звичайно, сприймається як більш поважна.

Надмірне збільшення соціальної дистанції ускладнює встановлення контакту між учнем і комп'ютером, нерідко призводить до неприязного ставлення учня до комп'ютера, який при цьому наділяється властивостями людини.

Порушення цієї вимоги – поширене явище в системах «людина – комп'ютер», у тому числі й навчальних. Жодною мірою не допускайте реплік, які можуть бути сприйняті як образа.

Не допускайте негативних оцінок мислення, пам'яті, уваги учнів. Цілком доречно зауваження в м'якій формі, без зайвої категоричності: «Очевидно, Ви сьогодні недостатньо уважні», «Очевидно, сьогодні Ви працювали не на повну силу».

Будьте досить обережні з гумором. Запам'ятайте, що почуття гумору не у всіх учнів є розвиненим належною мірою. Те, що одному здається забавним, інший учень може сприйняти як образу.

Намагайтеся не допускати ситуації «значенневих ножиць», при яких учню незрозуміло, чому йому видається той або інший допоміжний вплив, наприклад, чому йому підказується спосіб рішення завдання, коли він забув формулу, або, навпаки, даються загальні рекомендації (наприклад, як потрібно аналізувати завдання) замість того, щоб розкрити спосіб перетворення певного об'єкта.

Особливо будьте обережні, проектуючи спосіб реагування комп'ютера на непередбачену відповідь. На жаль, навіть кращі зразки інтелектуальних навчальних систем далеко не завжди можуть відрізнити оригінальний підхід учня до рішення від грубої помилки або механічної описки.

Тому в тих випадках, коли заздалегідь не можна визначити, що учень припустився помилки (а це можна зробити, як правило, наприкінці рішення завдання, причому тільки такий, який допускає лише одну правильну відповідь, або при рішенні підзадачі, наприклад, коли встановлюється кількісна характеристика деякого об'єкта, що за умовою входить до числа невідомих), уникайте категоричних висловлень «Ваше рішення помилкове». Більш доречна репліка «Ваша відповідь не узгоджується з відповіддю, наміченою розроблювачем програми. Якщо Ви впевнені у своїй правоті, продовжуйте рішення. Якщо Ви хочете дізнатися відповідь, запропоновану розроблювачем, наберіть слово «допомога» (або натисніть певну клавішу)».

Для того, щоб діалог був продуктивний, заздалегідь інформуйте учня про те, які питання він може задавати, яку допомогу одержати тощо.

Пам'ятайте, що основна функція діалогу в системі «учень – комп'ютер» – забезпечити досягнення навчальних цілей як найближчих, так і віддалених.

Не допускайте механічного переносу діалогу, використовуваного в експертних системах, у навчальні системи. Спрямованість діалогу на вирішення конкретного завдання без урахування цілей навчання, як правило, різко знижує педагогічну цінність спілкування, залишаючи поза полем зору найбільш відповідальне в навчанні – узагальнення способу дії учнями. Такий діалог можливий лише в навчальних системах, призначених для відпрацьовування сформованих умінь (наприклад, у системі на постановку діагнозу «несправності»).

Контроль за навчальною діяльністю учнів може бути автоматизованим і виконуватись у вигляді тестової частини навчальної програми.

Додаток М

Види й типи тестів

Комп'ютерний тест можна визначити як автоматизовану педагогічну вимірювальну систему об'єктивної оцінки рівня навчальних досягнень учня, що навчається за допомогою надання йому системи каліброваних завдань специфічної форми, певного змісту, зі зростанням труднощів, із поданням результату в числовому еквіваленті.

Завдання тестового контролю полягають у перевірці ступеня відповідності сформованих якостей учня цілям навчання на певному етапі підготовки, аналізу й розробці тим, кого тестують, на цій основі відповідних рішень з удосконалення свого навчання.

Стосовно обсягу навчального матеріалу виділяють:

- Оперативний контроль;
- Поточний контроль;
- Підсумковий контроль;
- Заключний контроль.

Фахівці розглядають наступні види контрольних випробувань:

- Питання;
- Завдання;
- Задача;
- Проблема;
- Проект.

Рівні тестів і оцінка ваги відповіді на них за 10-ти бальною шкалою

1. Тести 1-го рівня (1–3 бали)

1.1. **Тести на впізнання.** Уся інформація для ухвалення рішення міститься в самому тесті, і завдання учня полягає в тому, щоб ототожнити запропоноване в тексті рішення з тим, що було раніше, і зробити висновок про їхню сумісність. Звичайно, буде використаний логічний тип відповіді Так/Ні, Правильно/Неправильно т. ін. (1 бал).

1.2. **Тести на розрізнення** або «вибірні», «вибіркові» тести. Виконання дії здійснюється в умовах множинного вибору, коли «перешкоди», створювані поруч необхідними варіантами відповідей, ускладнюють вибір правильного рішення й контрастують з ним. Працюючи із селектором, що дозволяє вибрати тільки одну відповідь на питання тесту, перетворювальна діяльність учня може бути введена

в тестове завдання завдяки вибору «Правильної відповіді немає» або «Інше» і т.п. (2–3 бали).

1.3. **Тести на класифікацію.** Потрібно віднести запропоновані об'єкти, поняття, явища до певного класу. Теж, що й у 1.2., але передбачається наявність системних знань з певної теми, перетворювальна розумова діяльність, уміння аналізувати, синтезувати тощо. (3–4 бали).

2. Тести 2-го рівня

2.1. **Тести-підстановки.** Навмисний пропуск слова, фрази, формули або якого-небудь істотного елемента тексту, що дозволяє вирішити завдання без опори на допомогу або підказку. Припускають в основному репродуктивні вміння учня, рідше вміння перетворювального характеру на виділення основного, узагальнення й т.п. (2–3 бали, рідше 5 балів).

2.2. **Конструктивні тести.** Тест не містить ніякої допомоги учню, навіть у вигляді будь-яких натяків. Основний вид діяльності перетворювальний, рідше репродуктивний. Відповідь розбивається на пронумеровані блоки, серед яких можуть бути неправильні частини, й учень повинен зібрати фразу, твердження, послідовність, пріоритетність тощо. Може бути представлена у вигляді селекторів одиночного вибору, де передбачаються можливі послідовності (4–5 балів), або множинного вибору (2–7 балів), що набирають підсумовуванням балів за правильні й вирахуванням балів за неправильні відповіді.

2.3. **Тест-типове завдання.** Наявність типового завдання, умови якого дозволяють застосувати відомий алгоритм й одержати необхідну відповідь без включення механізмів пошукової діяльності. Містить репродуктивно-перетворювальні вміння й навички. У текстове поле вводиться відповідь зазначеної форми (3–6 балів залежно від складності поставленого завдання).

3. Тести 3-го рівня

Використання учнем відомого способу дії в новій ситуації, результатом чого стає придбання ним суб'єктивно нової інформації. Припускає перетворювальну діяльність, наявність невивченого матеріалу. Виконується в кожній із форм: у вигляді одиночного вибору «виділіть те, що для Вас...», множинного вибору – «відзначте те, що по-вашому...», текстового рядка «виконайте завдання за аналогією..» (7–10 балів залежно від складності).

4. Тести 4-го рівня

Постановка проблеми, рішення якої ґрунтується на творчій діяльності, що супроводжується одержанням об'єктивно нової інформації; неможливість єдиного еталона. Проектне завдання, творче завдання. Комп'ютером не може бути оцінена.

Кодування програми

На етапі кодування створюється похідний код програми. Він повинен бути гідним чином прокоментований і повністю задовольняти вимогам до похідного коду, що наведено в додатку.

Тестування програми

Програму необхідно протестувати на достатньому обсязі даних, який, по можливості, урахує всі особливості цих даних та їх співвідношення. Тестовий набір необхідно узгодити з керівником курсового проектування. Після успішного тестування програми можна переходити до наступних етапів. У разі невдалого тестування треба повернутися до попередніх етапів розробки курсового проекту.

Розробка методики використання програмного продукту

Необхідно написати інструкцію щодо використання програмного засобу навчання, у якій надати користувачу інформацію як інсталювати програму, є чи немає системи захисту інформації користувача, тобто результатів тестів, тестові завдання та правильні відповіді, можливість внесення змін, елементи інтерфейсу, принципи навігації та ін.

Розробка методики організації навчально-пізнавальної діяльності учнів з використанням КЗН

Методика організації навчального процесу з використанням комп'ютерного засобу навчання є важливим і необхідним елементом виконання курсового завдання. Студент повинен розглянути навчальний процес як з боку вчителя, так і з боку учня. Тому методичні вказівки повинні складатися з двох частин, які мають назву «Методика проведення уроків з використання КЗН (для вчителя)» і «Методичні вказівки з використання КЗН (для учня)». Назва визначає зміст та спрямованість матеріалу.

Останній етап розробки КЗН – написання методичних рекомендацій з використання цієї комп'ютерної програми в навчальному процесі.

Метод навчання – це спосіб спільної діяльності вчителя й учня, спрямований на оволодіння учнем знаннями, уміннями й навичками, на розвиток й виховання учня.

Частина педагогів вважає найбільш перспективним щодо реалізації в КЗН метод розвиваючого навчання.

Можна виділити основні психолого-дидактичні особливості розвивального навчання:

- пізнавальна самостійність учня;
- системність засвоєваних знань;
- виробіток навичок виконання інтелектуальних операцій, способів і прийомів розумової діяльності;
- формування розумових здібностей, що виражаються в інтуїції, умінні знаходити оригінальні рішення, продуктивність, критичність, особливу чутливість до певного кола проблем.

Класифікація методів розвиваючого навчання за *Лернером І. Я.* і *Скаткіним М. Н.* (за ступенем пізнавальної активності учнів):

1. Інформаційно-рецептивний;
2. Репродуктивний;
3. Проблемний виклад;
4. Частково-пошуковий або евристичний;
5. Дослідницький.

Друга частина педагогів вважає не менш перспективним, щодо реалізації в КЗН, методів традиційного навчання.

Загальні методи викладання і навчання:

1. Монологічний;
2. Показовий;
3. Діалогічний;
4. Евристичний;
5. Дослідницький;
6. Алгоритмічний;
7. Програмований.

Додаток Н

Методика визначення ціннісно орієнтовної єдності колективу

Пропонується анкета, кожні п'ять якостей якої характеризують ставлення до навчання (1,6,16,18,25), стиль поведінки й діяльності (3,7,9,12,27), знання (2,5,14,21,32), якості розуму (4,20,30,24,34), організаційні вміння (8,13,15,22,26), ставлення до іншого (11,17,23,29,33), ставлення до себе (10,19,28,31,35). Необхідно вибрати з цих 35 якостей тільки 5, які, на думку опитуваних, є необхідними й найбільш важливими для успішного виконання групової спільної роботи.

Обробка даних: складається матриця, у якій по горизонталі наголошуються номери якостей особистості, по вертикалі – прізвища опитуваних. У кожному рядку таблиці-матриці наголошуються ті п'ять номерів (якостей), які вибрав опитуваний. Потім по стовпцях підраховується кількість виборів кожної якості. Коефіцієнт, що характеризує ступінь ЦОЕ, обчислюють за формулою:

$$C = 1,4n - N / 6N,$$

де n – сума виборів, що доводиться на п'ять якостей особистості, виборів, що одержали максимальне число, N – число опитуваних, які взяли участь в експерименті.

Коефіцієнт ЦОЕ вважається високим показником, якщо він більше або рівний 0,5. Це свідчить про те, що групу можна вважати колективом. Якщо коефіцієнт більший або рівний 0,3 але менший 0,5, то група проміжна за рівнем розвитку ЦОЕ. Нарешті, коефіцієнт, менший або рівний 0,3, свідчить про недостатнє ЦОЕ й розвиток групи як колективу.

Якщо найбільш вагомні якості належать одній групі властивостей, то це означає, що студенти пов'язують успіх своєї спільної діяльності з тією сферою, яку ці якості характеризують.

Якості

1. Дисциплінованість
2. Ерудованість
3. Свідомість громадянського обов'язку
4. Кмітливість
5. Начитаність
6. Працьовитість
7. Переконаність
8. Уміння контролювати роботу
9. Моральна вихованість

10. Самокритичність
11. Допитливість
12. Уміння планувати роботу
13. Активність
14. Чуйність
15. Уміння працювати з книгою
16. Цілеспрямованість
17. Колективізм
18. Старанність
19. Вимогливість до себе
20. Критичність
21. Духовна культура
22. Уміння пояснити завдання
23. Чесність
24. Ініціативність
25. Уважність
26. Відповідальність
27. Принциповість
28. Самостійність
29. Товарииськість
30. Розсудливість
31. Скромність
32. Обізнаність
33. Справедливість
34. Оригінальність
35. Упевненість у собі

Додаток II

Вивчення ступеня задоволеності колективом

Пропонується за семибальною шкалою оцінок відповісти на питання анкети. Можна вибрати одну відповідь. Відповіді анонімні. Шкала оцінок від «абсолютно задоволений, повністю згоден» – 7 балів, до «абсолютно не задоволений, абсолютно не згоден» – 1 бал.

Питання анкети:

1. Тебе задовольняє характер справ, які проводяться у твоєму класі?
2. Ти задоволений характером відносин, що склалися у твоєму класі між однокласниками?
3. Чи можна сказати, що твій клас живе різноманітним, насиченим цікавими подіями життям?
4. Як ти вважаєш, твої однокласники беруть активну участь у житті класу?
5. Можна сказати, що між класом і класним керівником існують сприятливі відносини?
6. Ти задоволений тим, як вибирається актив класу?
7. Чи згоден ти з тим, що твої однокласники в більшості своїй сумлінно ставляться до навчання?
8. Чи згоден ти з тим, що учні класу є дружним, згуртованим колективом?
9. Наскільки часто співробітничав твій клас з іншими класами школи в обговоренні яких-небудь шкільних заходів?
10. Чи можна сказати, що відносини у твоєму класі в цілому носять дружній характер?
11. Наскільки подобається тобі твій клас?
12. Клас здатний мобілізувати сили при виникненні перешкод на шляху до спільної мети?
13. Здатність класу до вольових зусиль твої однокласники вважають зразковою?
14. Твої однокласники вважають, що клас здатний долати труднощі, самостійно ухвалювати рішення й швидко виконувати їх?
15. Клас активізує волю й працьовитість усіх членів класу й спонукає їх доводити справу до кінця?
16. У класі є такі учні, які здатні мобілізувати всіх до енергійних дій?
17. Клас прагне впливати на інші класи в досягненні загальної мети?
18. Клас має необхідні знання, уміння, навички для спільної навчальної роботи?
19. Однокласники високо оцінюють спільну роботу?

20. Учні класу відчують задоволеність своєю підготовкою до навчальної й громадської роботи?
21. Клас прагне підвищувати свій рівень?
22. У класі є учні, які самі вміють багато що зробити й завжди готові допомогти іншим?
23. Клас активно впливає на інші класи школи, ділячись своїм досвідом з ними?

Обробка:

Обчислюються середні показники класу з кожного питання. Крім того, можна обчислити й середній коефіцієнт задоволеності учня життям класу. Для цього досить підсумувати всі індивідуальні показники й поділити їх на кількість учнів, які брали участь в опитуванні. Коефіцієнт матиме значення від 7 (максимальне – високий ступінь задоволеності класом) до 1 (мінімальне – низький ступінь задоволеності класом).

Додаток Р

Соціометричний тест

Дайте відповідь, будь ласка, на наведені нижче питання. Намагайтеся бути щирим, інакше вся робота втратить сенс. Нам дуже хотілося б знати вашу власну думку. Обіцяємо, що щирість не зашкодить вам.

Читай кожне питання й відразу відповідай на нього. Для прізвищ, які ти записуватимеш, після кожного питання залишені спеціальні місця. Прізвища вказуй у будь-якому порядку. Щоб при відповіді не забути тих, хто відсутній сьогодні, подивися на дошку: там указано всі прізвища.

Перш ніж розпочинати роботу, напиши своє ім'я, прізвище і клас. Успіху!

Прізвище та ім'я.

Клас.

Дата тестування.

I. Якби тобі довелося організувати іншу групу, кого з нинішніх учнів ти б узяв у нову групу? Назви, будь ласка, п'ять осіб.

II. А кого з нинішніх учнів ти б не взяв у свою нову групу? Укажи п'ять прізвищ.

III. Як ти думаєш, хто з учнів твого класу взяв би тебе у свою нову групу? Укажи п'ять прізвищ.

IV. Укажи, будь ласка, прізвища тих, які не захочуть, на твою думку, узяти тебе у свою нову групу. Запиши п'ять прізвищ.

V. Якби тобі запропонували подивитися відповіді на ці питання п'ятеро учнів твого класу, то чий відповіді ти хотів би побачити? Напиши їх прізвища в порядку значущості для тебе. Під першим номером – прізвище того, чий відповіді хочеться знати найбільше, тощо.

Можливості тесту

Тест дозволяє аналізувати особливості соціометричної (емоційної) структури малої соціальної групи. Кожна людина в групі має емоційний статус. Якщо визначати його якісно, то статус – це позиція, норми й правила поведінки, яких необхідно дотримуватися цій людині в цій групі. Через особливості цієї позиції людина в групі оцінює себе сама і її оцінюють інші. Кількісно статус вимірюється соціометрією через підрахунок числа позитивних (перше питання) і негативних (друге питання) виборів, які зроблено відносно цієї людини всіма членами її групи. Якщо тепер ми представимо всі статуси членів групи у вигляді єдиної ієрархії, то одержимо

соціометричну структуру групи. Вона достатньо стійка, дуже важлива для розвитку групи в цілому.

Статус людини в структурі емоційних переваг можна розглядати як деякий вираз ступеня привабливості, симпатичності її особистості для інших. Чим вищий статус, тим привабливішим цей член групи для інших, тим вище потреба в спілкуванні з ним, увазі з його боку.

Перш за все, у груповій статусній ієрархії виділяються три категорії: популярні, середні й непопулярні члени групи. Вони відрізняються числом позитивних виборів і відкидань та їх поєднанням.

Популярні члени групи мають значне число позитивних виборів і мале – відкидань, тобто це емоційно привабливі особи. Серед них можна виділити власне високостатусних і соціометричних «зірок». Зірку можна визначити як «душу» групи, її емоційний центр. Вона виявляється у двох випадках: коли є людина, яка набрала найбільшу кількість позитивних виборів (і не менше половини від максимально можливого їх числа), або коли є людина, яка одержала найбільшу кількість виборів від інших популярних членів малої групи.

Непопулярні члени групи надзвичайно неоднорідні. Серед них можуть бути члени групи із статусами тих, ким нехтують, знедолених і ізольованих.

У тих, ким нехтують, є позитивні вибори, але їх мало, значно більше вони одержали відкидань, так що емоційно вони мало привабливі.

Знедолені, або «ізгої», не мають позитивних виборів, у них лише різна кількість відкидань, що й визначає умовну величину їхньої соціальної знедоленості.

Ріднить усіх знедолених те, що їх сприймають вельми експресивно, але, на жаль, негативно. Знедоленість у цьому випадку, перш за все, – емоційний феномен, певне неприйняття людини, її якостей, властивостей і звичок.

До групи ізольованих потрапляють ті люди, які для групи нібито не існують: у них відсутні як вибори, так і відкидання. Їх немає в емоційному реєстрі групи ні на рівні відчуттів, ні на рівні відносин.

Сукупність статусів характеризує процеси, що відбуваються в групі в цілому, але особливо важливо їх вивчення для розуміння проблем поведінки окремих членів. Відповідь на це питання ми одержуємо вже на перших кроках обробки даних, при заповненні соціоматриці.

Реальне становище людини в групі визначається не тільки статусом, але й взаємністю зроблених виборів і відкидань. Чим більше взаємних виборів, тим він стабільніше й сприятливіше.

Групова структура, в цілому набуває різного вигляду залежно від того, чи є в ній міні-співтовариства людей, які взаємно надають перевагу один одному чи багато членів групи визначилися у своїх симпатіях/антипатіях.

Якщо відповідь негативна – група перебуває на складному ступені свого розвитку, що характеризується і конфліктністю, і низькою груповою емпатією, і емоційною незадоволеністю.

Дуже важливо знати, що є система відкидань у групі. Є різні варіанти. В одних групах практично всім без винятку дістається деяка кількість відкидань, навіть найбільш висококатусним «підмочують» репутацію 3–4 «недоброзичливіці». В інших існують «козли відпущення», які приймають на себе левову частку відкидань. Характер розподілу відкидань істотно впливає на спілкування в групі, свідчить про прийняті тут способи вирішення конфліктів.

Будь-яка мала група тяжіє до внутрішнього розділення на ще дрібніші співтовариства – мікрогрупи. Кожна з них має свою емоційну структуру, іноді – своїх висококатусних і «зірок».

Усередині групи може існувати дуже складна соціальна структура: кілька мікрогруп, які якимось взаємодіють одна з одною, окремими парами й трійками, а також знедолені, ізольовані. Взаємини між стійкими мікрогрупами визначають «погоду» в емоційному кліматі всього колективу. Вони можуть бути конфліктні або позитивні, групи можуть мати загальних членів або бути ізольованими один від одного, можуть бути орієнтовані на одну «зірку» або на різні і т. ін.

З погляду процедури проведення соціометрія дуже проста. Вона складається з двох основних компонентів: інструкція й змістовні питання. Найчастіше всім членам групи дається усна інструкція й зачитуються питання, пропонуючи письмово відповісти на них у спеціальних бланках (у них залишено місце для прізвища, стоять номери питань, під кожним питанням – цифри від 1 до 5 у стовпчик) або просто на аркуші паперу.

Усна інструкція виконує дві дуже важливі функції: мотивування учасників і технічні пояснення.

Мотиваційна частина принципово важлива, саме вона багато в чому визначає відвертість учасників опитування, їхнє бажання відповідати.

Соціометрична процедура сама по собі є достатньо серйозним емоційним випробуванням. Особливо для тих, хто займає крайні

статусні позиції: високостатусних і непопулярних. Треба чесно написати про те, хто тобі подобається і хто неприємний, знаючи, що в цей момент всі інші оцінюють і тебе. Більше того, свої вислови треба обов'язково підписати!

Знизити загальну афектну ситуацію можна й необхідно. З цієї точки зору важливі такі моменти:

1. Контакт з групою.
2. Стиль подачі інструкції: доброзичливий, неформальний, спокійний.
3. М'яке формулювання цілей тестування.

У технічній частині інструкції повинні бути підкреслені такі моменти: кожен заповнює свій аркуш самостійно, не радячись з сусідом і не роздумуючи вголос над своїми виборами. При заповненні необхідно враховувати всіх членів групи, а не тільки присутніх у цей момент; при відповіді наполегливо рекомендується уникати варіантів типу «всіх», «будь-якого», «нікого».

Референтометричний тест

Референтометрія – вимірювання ціннісної значущості інших осіб існує в різних методичних формах. У цьому випадку використовується варіант, змістовно й формою пов'язаний з соціометрією (п'яте питання запропонованого комплексного тесту). Передбачається, що, вибираючи людей, чиї відповіді хотілося б знати, людина орієнтується не стільки на емоційну привабливість, скільки на ціннісну значущість для неї особистості цієї людини.

Члени групи, які набирають найбільшу кількість балів з п'ятого питання, дуже часто не збігаються ні з високостатусними, ні із «зірками». Серед них можуть бути потенційні лідери (люди, які володіють реальним впливом на думки й вчинки членів групи), авторитетні для групи люди (за ними, можливо, не підуть, але їхня думка поважається, береться до уваги). Іноді до числа референтометричних лідерів потрапляють ізгої. Відомі випадки, коли в критичних ситуаціях група передавала таким людям лідерські позиції. Це цікавий і важливий матеріал для аналізу. Проте слід пам'ятати, що висока референтометрична позиція не обов'язково свідчить про лідерські повноваження цього члена групи.

Дані референтометрії також заносяться в соціометричну матрицю.

У горизонтальні рядки у вигляді умовного знака, відмінного від уже використаних у таблиці (наприклад, галочки), вноситься інформація про те, кого і, можливо, у якому порядку назвав конкретний студент при відповіді на питання. У результаті підрахунку

числа набраних балів (кожен вибір – один бал або ранжирувана система) заповнюється останній рядок – сума набраних балів.

Отже, у результаті обробки даних з усіх п'яти питань ми маємо складну таблицю (соціоматрицю) і синтезовану соціограму.

Зміст

Вступ	3
Педагогічна практика на 3 курсі	6
Педагогічна практика на 4 курсі	14
Педагогічна практика на 5 курсі	48
Додатки	93

Для нотаток

Навчально-методичне видання

БУРДУН Віктор Васильович
КОЗУБ Галина Олександрівна
КОТЕНЄВА Ірина Сергіївна
ВОРОНІНА Галина Григорівна

Методичні рекомендації
щодо організації й проведення педагогічної практики
для студентів спеціальності 7.010103
«Педагогіка і методика середньої освіти. Трудове навчання»

За редакцією Бурдуна В. В.
Комп'ютерний макет — Бурдун В. В.
Коректор — Ніколаєнко І. О.

Здано до склад. 04.01.2010 р. Підп. до друку 03.02.2010 р.
Формат 60x84/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 9,53. Наклад 100 прим. Зам. № 15.

Видавець і виготовлювач
Видавництво Державного закладу
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. т/ф: (0642) 58-03-20
e-mail: alma-mater@list.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.